

KESTÄVÄ HYVINVOINTI MAASEUDULLA –TUTKIMUS KYLÄTOIMINNAN
HYVINVOINTIPUHEESTA

RONJA KUOKKANEN

Tampereen yliopisto, Porin yksikkö
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö,

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KUOKKANEN RONJA: Kestävä hyvinvointi maaseudulla –tutkimus kylätoiminnan hyvinvointipuheesta

Pro gradu -tutkielma, 80 sivua, 1 liitesivu

Sosiaalipolitiikka

Ohjaaja: Satu Kalliola

Marraskuu 2015

Nykyisessä sosiaalipoliittisessa keskustelussa on esitetty, että sosiaalipoliittisessa toiminnassa ja hyvinvoinnin tuottamisessa tulisi yhä enemmän ottaa huomioon ekologinen kestävyys. Ratkaisuksi on esitetty ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen omaksumista, jossa ensisijaisena ei nähdä yksilöiden kulutusmahdollisuuksia vaan aineettoman elämänlaadun kokemista. Hyvinvoinnin tuottamisessa on alettu korostaa paikallisten verkostojen ja kansalaisten omaa toimintaa erityisesti maaseudulla, jossa julkinen palveluverkosto on maaseudun rakennemuutoksen jälkeen heikentynyt. Kylän kaltaisella arjen lähiyhteisöillä voi olla merkittäviä mahdollisuuksia tukea ekososiaalisen hyvinvoinnin toteutumista.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella maaseudun kylien kylätoiminnassa esiintyvää hyvinvointipuhetta. Tavoitteena on diskurssianalyttisesti selvittää, millaisiin merkityksiin hyvinvointi liitetään ja millaisia rooleja kylätoiminnalle diskursseissa rakentuu. Tutkimuksessa tarkastellaan kriittisesti myös sitä, näyttävätkö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena kestävän ja ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaisesti kylätoimintaa tarkastellaan tässä tutkimuksessa sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa rakentuvana toimintana. Tutkimusmetodina käytän diskurssianalyysia. Tutkimuksen aineistona toimivat kyläyhdistysten laatimat kyläsuunnitelmat kolmeltatoista Satakunnan maaseudun kylältä.

Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan viimeaikaista akateemista keskustelua sosiaalipolitiikan roolista kestävässä kehityksessä ja sosiaalipolitiikan vihreän kritiikin piirissä kehittyntä ekososiaalista hyvinvointikäsitteitä. Lisäksi tarkastellaan maaseudun hyvinvointia ja kylätoiminnan historiallista kehitystä sekä nykyistä roolia paikallisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tutkimuksen mukaan kyläsuunnitelmissa asukkaiden hyvinvointi liitetään arvostuksen saamiseen ja osallisuuteen, fyysiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen, luontosuhteeseen, asumisympäristöön, kulttuuriperintöön, elinkaaren mukaisiin palveluihin sekä vapaa-ajan toimintaan ja yhteisölliseen kanssakäymiseen. Näissä diskursseissa kylätoiminnalle asetettiin erilaisia vastuita, rooleja ja tehtäviä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kylätoiminta näyttävätkö mahdollisuutena ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi omalla alueellaan. Kylätoiminnalla voidaan vahvistaa niitä tekijöitä, jotka lisäävät koettua hyvinvointia kylällä. Samanaikaisesti maaseudulle kohdistuu kuitenkin merkittäviä hyvinvoinnin haasteita. Eniten hyvinvoinnin vajeita esiintyy hyvinvoinnin elintaso -ulottuvuudella. Lisäksi syrjäytymisen ja hyvinvoinnin vajeiden kannalta erityisen haavoittuvat kohderyhmät ja heidän hyvinvointinsa tukeminen jäävät kyläsuunnitelmissa huomiotta.

Asiasanat: ekososiaalinen, hyvinvointi, diskurssianalyysi, kylätoiminta, maaseutu

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

KUOKKANEN RONJA: Sustainable well-being in the rural areas – a study of well-being discourses occurring in village action

Master`s Thesis, 80 pages, 1 appendix page
Social Policy
Supervisor: Satu Kalliola
October 2015

In the recent Social political discussion, it has been presented that environmental sustainability should be taken increasingly into account in the social policy action. One solution that has been introduced is the adoption of an eco-social conception of well-being, where instead of increasing the consumption potential of individuals, supporting the perceived quality of life is seen as primary. The local networks and the citizens' own activity have been emphasized in the promotion of well-being particularly in rural areas, where the public services have deteriorated due to the rural restructuring. Everyday life communities like villages might have significant opportunities to promote the eco-social well-being.

The purpose of this study is to survey well-being discourses occurring in rural villages' village action. The aim of this study is to examine with discourse analytical approach how well-being is seen in village action, what kind of meanings are attached to well-being and what kind of identities, i.e. roles and responsibilities are given to village action in these discourses. The study also critically examines, if the village action in rural areas appear as an opportunity for promoting sustainable and eco-social well-being.

The theoretical framework of this study is based on social constructionism, according to which the village action is based on social and linguistic interaction. Discourse analysis is used as the research method in this study. Research material of this study consists of village action strategies by village associations from thirteen rural villages in Satakunta.

Recent academic debate on the role of social policy in sustainable development and the eco-social concept of well-being emerged from the green critique of social policy are contemplated in the theory section of the study. Additionally, the well-being of rural areas and the history of the development of village activities and its current role in promoting local prosperity are reviewed.

According to this study, in the village plans, the village residents' well-being is connected to inclusion, receiving appreciation, physical and social security, relationship with nature, living environment, cultural heritage, life cycle services as well as leisure activities and community interaction. In these discourses village action was given different roles and responsibilities in the promotion of well-being.

Village action manifests itself as a possibility in promoting eco-social well-being. The factors that are identified to increase the perceived well-being of the villagers can be strengthened through village action. However rural areas are subject to significant welfare challenges at the same time. Furthermore, the special needs of those groups that are particularly vulnerable in terms of exclusion and well-being deficits are ignored in the village plans.

Key words: eco-social, welfare, discourse analysis, village action, rural areas

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KESTÄVÄN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET	10
2.1	Kestävä kehitys ja sosiaalipolitiikka.....	10
2.2	Ekososiaalinen hyvinvointi.....	14
2.3	Ekososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen.....	18
3	SUOMALAINEN KYLÄ	22
3.1	Kylä ajassa muuttavana yhteisönä.....	22
3.2	Kylätoiminta	24
3.3	Hyvinvointi maaseudulla.....	27
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
4.1	Diskurssianalyysi metodisena lähestymistapana	34
4.2	Tutkimusaineisto, otantamenetelmä ja otos.....	39
4.3	Aineiston analyysi.....	41
4.4	Tutkimuksen luotettavuus.....	43
5	KYLÄSUUNNITELMIEN HYVINVOINTIPUHE	44
5.1	Arvostusdiskurssi.....	45
5.2	Turvallisuusdiskurssi	46
5.3	Luontodiskurssi.....	48
5.4	Maaseutumiljöödiskurssi	51
5.5	Palveludiskurssi	54
5.6	Vapaa-aikadiskurssi.....	57
5.7	Hyvinvointiin liitetyt merkitykset ja kylätoiminnan roolit.....	59
6	KESTÄVÄ HYVINVOINTI MAASEUDULLA	61
6.1	Kylätoiminta ekososiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä	61
6.2	Johtopäätökset.....	65
6.3	Ajatuksia jatkotutkimuksesta.....	68

LIITTEET

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 kulutimme maapallon vuoden aikana tuottamat uusiutuvat luonnonvarat loppuun 13. elokuuta (WWF Suomi). Ihmiskunnan luonnonresurssien kulutus ylittää maapallon ekosysteemin uudistumiskyvyn ja ilmastonmuutos uhkaa niin ihmisten kuin eläinmaailman ja ympäristön hyvinvointia (Living Planet Report 2014). Entistä selvemmäksi on käynyt se, että ilmastonmuutos pakottaa kohtaamaan maapallon ekologiset rajat elämän ja hyvinvoinnin perustana (Bardy 2010a, 15).

Hyvinvoinnin tuottamista, jakamista ja kokemista on tarkasteltava (Bardy 2010a, 16) rajallisten luonnon resurssien muodostamassa kehyksessä. Useat sosiaalipolitiikan ja sosiaali- ja terveysturvan tutkijat näkevät, että hyvinvointia tuottamaan ja jakamaan pyrkivässä sosiaalipoliittisessa toiminnassa tulee yhä vahvemmin ottaa huomioon ekologinen kestävyys. Sosiaalipolitiikan vihreä kritiikki arvostelee sosiaalipolitiikkaa kytkeytymisestä produktiiviseen hyvinvointimalliin, jossa se tukee ekologisesti kestäväntä talouskasvusta ja kulutusta, palkkatyön korostamisesta ja hyvinvoinnin samaistamisesta elintason ja materiaaliseen vaurauteen. Kritiikin lähtökohtana on, että ekologisesti kestävämpi yhteiskunta vaatii hyvän elämän ja hyvinvoinnin uudelleen määrittelyä.

Nykyään vallitsevaan resurssiperustaiseen hyvinvointikäsitteeseen perustuva elämäntapamme ei ole kestävällä pohjalla. Ratkaisuksi on esitetty uudenlaisen ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen omaksumista. (esim. Cahill 2002; Cahill & Fitzpatrick 2002; Fitzpatrick & Cahill 2002.) Helneen, Hirvilammen ja Laaton (2012, 77) mukaan vain tiettyjen hyvinvoinnin ulottuvuuksien tavoittelu kasvattaa ekologista jalanjälkeä. Tutkijat ovatkin hahmottelleet ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä hyvinvointikäsitteestä, joka pohjautuu osaksi Erik Allardtin (1976) esittämään hyvinvoinnin kolmiulotteiseen jaotteluun (Ks. Hirvilampi 2015; Helne ym. 2012; Bardy 2009 & 2010a & 2010b). Allardtin mallin lähtökohtana ovat inhimilliset perustarpeet. Allardt on jaotellut tarpeet kolmeen tyyppiin: elintason (Having), yhteisyyssuhteisiin (Loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Being). (Eml. 1967, 37–38.) Ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ei ensisijaisena nähdä yksilöiden kulutusmahdollisuuksien lisäämistä vaan hyvinvoinnin toteutumisen tukemista muilla elämän alueilla (Bardy 2009, 40) Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä korostuvat

aineettomat elämänlaadun tekijät, hyvinvoinnin näkeminen moniulotteisena ja relationaalisena eli riippuvaisena luonnosta sekä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien keskinäisistä suhteista ja muista ihmisistä (Hirvilampi 2015; Helne ym. 2012).

Sosiaalipoliittiset käsitykset hyvinvoinnista eivät useinkaan ole julkilausuttuja vaan pinnan alla piileviä. Näkemys hyvinvoinnista kuitenkin vaikuttaa siihen, millaista sosiaaliturvaa, yhteiskuntaa ja elinympäristöä sosiaalipoliittikka on osaltaan luomassa. (Helne ym. 2012, 75.) Hallitsevan, ekomodernisaatioksi kutsutun, ajattelutavan mukaan kestävyysongelmat voidaan ratkaista energiapolitiikalla ja ympäristöystävällisellä teknologialla. Sivilisaatiokriittisen ajattelutavan mukaan tarvitaan laaja-alaisia elämänmuodon ja maailmankuvan muutoksia. (Massa 2009, 9-53.) Ekososiaaliseen hyvinvointikäsitteeseen perustuvalla sosiaalipoliittisella toiminnalla ja yhteiskunnallisella ohjauksella voidaan tukea kestävästä hyvinvointia, mutta kestävämpään elämäntapaan siirtyminen edellyttää myös uudenlaisia yhteisesti jaettuja arvoja, toimintamalleja ja sosiaalisten normien muuttamista (Hirvilampi 2009, 272–273). Muutosten tulee siis tapahtua myös ihmisten arjessa ja lähiyhteisöissä.

Viime vuosina hyvinvoinnin tuottamisessa on alettu korostaa paikallisten verkostojen ja kansalaisten omaa toimintaa. Järjestöillä ja kansalaistoiminnalla onkin osana paikallisen sosiaalipoliittikan verkostoa tärkeä rooli ekologisesti kestävästä hyvinvoinnin tukemisessa. Erityisesti maaseudulla vastuuta yhteisöjen ja yksilöiden hyvinvoinnista halutaan yhä enemmän siirtää paikallisille asukkaille ja yhteisöille kuten kyläyhdistyksille ja osuuskunnille. Esimerkiksi Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa 2014–2020 maaseutu määritellään paikallisten mahdollisuuksien kautta monimuotoisena tilana, jonka kehittämiseen asukkaat osallistuvat. Maaseudun hyvinvoinnin ja kehityksen nähdään ohjelmassa toteutuvan entistä enemmän siellä toimivien ihmisten ja yritysten tietoon, osaamiseen ja aktiivisuuteen perustuen. (Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä 2014.)

Kylätoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet. Sen juurien voidaan nähdä olevan perinteisessä talkootoiminnassa ja sarkajaon aikaisessa kyläyhteisöjen tuotannollisessa yhteistyössä. Yhteisten peltojen viljely vaati yhteistyötä ja asioista päättämistä yhteisön kyläkokouksissa. (Hyryläinen 1994, 1.) Kylätoiminnan muodot ja tehtävät ovat muuttuneet ja laajentuneet maaseutuelinkeinovaltaisen Suomen ajoista, mutta yhä sen tavoitteena on oman alueen ja sen hyvinvoinnin kehittäminen. Maaseudun kyläyhteisöt ovat joutuneet sopeutumaan katoaviin palveluihin, kun maaseudun väestö on vähentynyt, nuorten ikäluokkien suhteellinen osuus on

pienentynyt ja maaseudun elinkeinorakenteiden murros on ohjannut ihmiset hakemaan työtä kaupungista (Valkama 2013, 15). Nykymuotoinen kylätoiminta kylien asukkaiden omaehtoisena on ottanut vastuuta maaseudun kehittämistyöstä ja kyläläisten hyvinvoinnin edistämisestä jo useilla sadoilla kehittämishankkeilla puhumattakaan vapaaehtoistyön saavutuksista (Suomen Kylätoimintary 2014, 10). Kyläyhdistykset ovat ajaneet kylien etuja niin infrastruktuurin parantamisen kuin palveluiden säilymisen saralla sekä organisoineet kylille laajasti erilaista harrastetoimintaa ja paikallisuuteen perustuvaa yrittäjyyttä. Koska kylätoiminta on yhä vahvemmin osana paikallisen hyvinvointipolitiikan verkostoa (vrt. Terveuden ja hyvinvoinnin laitos 2014a), on sillä myös kasvava vastuu kestävän hyvinvoinnin edistämisessä. Kylät ovat myös merkittävälle osalle suomalaisista tärkein arjen ympäristö. Maaseutualueet kattavat 95 prosenttia Suomesta ja niillä asuu 1,66 miljoonaa asukasta eli 31 prosenttia väestöstä (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 10). Kylän kaltaisella arjen lähiyhteisöillä voi olla merkittäviä mahdollisuuksia tukea ekososiaalisen hyvinvoinnin toteutumista sen eri ulottuvuuksilla.

Kun vastuuta maaseudun yhteisöjen ja yksilöiden hyvinvoinnista halutaan yhä enemmän siirtää paikallisille asukkaille ja yhteisöille kuten kyläyhdistyksille ja osuuskunnille, on tärkeää tarkastella sitä, millaisena paikalliset toimijat itse näkevät toimintansa merkityksen ja mahdollisuudet paikallisen hyvinvoinnin tukemisessa ja mitä hyvinvointi heille merkitsee. Se, miten kylätoimijat puhuvat hyvinvoinnista ja millaisia asioita he siihen liittävät, rakentaa maaseudun hyvinvoinnin kehittämistä ohjaavia hyvinvointikäsitteitä. Lähiyhteisönä ja tärkeänä elämisen ympäristönä kylällä vallitsevat hyvinvointikäsitteet voivat olla merkittäviä ekologisemman elämäntavan edistämisessä. Olemme tottuneet ajattelemaan, että maaseudulla asuvia yhdistävät tietynlaiset arvot, jotka liittyvät usein luontoon ja lähiympäristön kunnioittamiseen, hitaampaan elämäntapaan, yhteisöön ja perinteiden säilyttämiseen. Toisin sanoen maaseutuasumiseen liitetään usein samoja arvoja, jotka nähdään tärkeinä ekologisesti kestävämpään elämäntapaan ja yhteiskuntaan pyrkivässä ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä. Tämä herättää kysymyksen siitä, millainen kylätoimintaa ohjaava hyvinvointikäsite on.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen maaseudun kylien kylätoiminnassa esiintyvää hyvinvointipuhetta. Tavoitteenani on diskurssianalyttisesti selvittää, *millaisia merkityksiä hyvinvointiin liitetään eli millaisia hyvinvointidiskursseja kyläsuunnitelmissa esiintyy ja millaisia identiteettejä eli rooleja ja vastuuta kylätoiminnalle rakentuunäissä diskursseissa liittyen hyvinvoinnin edistämiseen*. Tarkastelen kriittisesti myös sitä, *näyttäytyykö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena kestävän, ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä*.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaisesti kylätoimintaa tarkastellaan tässä tutkimuksessa sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa rakentuvana toimintana. Tutkimusmetodina käytän diskurssianalyysia. Diskurssianalyysin kautta tutkija voi löytää arkikokemukselta piilossa olevia todellisuus- ja tietokäsityksiä, joihin toimijat ovat tietämättään sitoutuneet (Remes 2006, 343). Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa valitaan tutkimuskohteeksi kielelliset prosessit ja niiden tuotokset kuten keskustelut ja tekstit (Jokinen 1999, 40–41). Tutkimukseni aineistona toimivat maaseudun kylien kyläyhdistysten laatimat kyläsuunnitelmat. Puhuminen ja kirjoittaminen ovat tärkeä osa kylätoimintaa, sillä vapaaehtoisen yhteistoiminnan tavoitteet rakentuvat yhdessä suunnitellen ja keskustellen (Hyyryläinen 1999, 32–33). Kylätoimintaa ohjaavat kyläsuunnitelmat ovat yhteisen tahdonmuodostuksen tuotos ja siitä syystä ne sopivat tutkimukseni aineistoksi. Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa on viime aikoina suosittu juuri sellaisia aineistoja, jotka ovat olemassa tutkijasta riippumatta (Jokinen 1999, 42). Tutkimukseni rajautuu Satakunnan maaseudun kyliin, joista tutkimukseni aineistoon valikoin kolmentoista kylän kyläsuunnitelmat.

Tutkimukseni rakentuu johdannon lisäksi viidestä sisältöluvusta alalukuineen. Luvuissa kaksi ja kolme rakennan tutkimukseni teoreettista viitekehystä ja määrittelen lukijalle tutkimukseni tärkeimmät käsitteet, *ekososiaalinen hyvinvointi*, ja *kylätoiminta*, aikaisemman tutkimuskirjallisuuden kautta. Luvussa kaksi käyn lävitse viimeaikaista akateemista keskustelua sosiaalipolitiikan roolista kestävässä kehityksessä ja paikallistan erilaisia ekososiaalisen hyvinvointikäsityksen ulottuvuuksia ja teoreettisia näkemyksiä sen edistämisestä. Kylä- ja kylätoiminta –käsitteiden moninaisten merkitysten tavoittamiseksi tarkastelen luvussa kolme suomalaista kylää ja kylätoimintaa niiden historiallisen kehityksen ja aikaisemman kylätutkimuksen valossa. Määrittelen myös mitä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan maaseudulla, koska tutkimukseni sijoittuu maaseudun kyliin. Vaikka tutkimukseni ei ole hyvinvointitutkimus se linkittyy silti maaseudun hyvinvoinnin ilmiöön. Tästä syystä luvun kolme lopussa tarkastelen viimeaikaisten selvitysten ja tutkimusten tuottamaa kuvaa maaseudun hyvinvoinnista.

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on tärkeää tunnistaa, missä kontekstissa diskurssit ovat syntyneet (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 32). Kyläsuunnitelmien kieleen vaikuttavat historiallisesti muovautuneet käytännöt ja rutiinit sekä kylätoiminnan ideologiat ja toisaalta kylän yhteisöllinen konteksti (vrt. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 35–36). Luvut kaksi ja kolme tarkastelevat siis saman aikaisesti kyläsuunnitelmien sosiokulttuurista ja yhteiskunnallista makrotason kontekstia.

Luvussa neljä johdetaan lukijan diskurssianalyttisen tutkimusprosessini vaiheiden läpi. Diskurssianalyttinen lähestymistapa ei ole yksi selkeästi rajattu analyysimenetelmä vaan se on yläkäsite useille erilaisille analyysitekniikoille, joita yhdistävät tietyt teoreettiset ja tieteenfilosofiset käsitykset (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 231). Nämä käsitykset ovat läsnä jokaisessa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, mutta ne saavat erilaisia painotuksia riippuen tutkimustehtävästä. Tarkennan omaa diskurssianalyttistä lähestymistapaani luvussa neljä kertomalla oman tutkimukseni painotuksista ja kuvaamalla analyysin käytännön toteutusta. Esittelen tässä luvussa lukijalle myös aineistoni sekä käyttämäni otantamenetelmän ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta.

Luvuissa viisi ja kuusi kuvaan tutkimukseni löydöksiä ja vastaan tutkimuskysymyksiini. Luvussa viisi esittelen aineiston analyysin tulokset eli kyläsuunnitelmista löytämäni hyvinvointia merkityksellistävät diskurssit sekä niissä kylätoiminnalle rakentuvat identiteetit. Luvussa kuusi peilaan löytyneitä diskursseja ja niissä esiintyviä hyvinvoinnin merkityksiä ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen ulottuvuuksien kanssa ja vastaan tutkimuskysymykseeni siitä, näyttäytyykö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Luvun kuusi lopuksi esitän tutkimukseni johtopäätökset sekä pohdin tämän tutkimuksen herättämiä kysymyksiä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 KESTÄVÄN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET

Living Planet Report 2014 mukaan ihmiskunnan luonnonresurssien kulutus ylittää maapallon ekosysteemin uudistumiskyvyn 50 prosentilla. Luonnonvarojen ylikulutus ja ilmastonmuutos uhkaavat niin ihmisten kuin eläinmaailman ja ympäristön hyvinvointia. Isossa-Britanniassa on keskusteltu jo 1970-luvulta lähtien siitä, miten sosiaalipoliittinen toiminta voisi huomioida paremmin luonnonympäristön asettamat rajat ihmisen hyvinvoinnin tavoittelulle ja millaista on kestävä hyvinvointi. Kattavasti teemaa on käsitelty 2000-luvun alussa ilmestyneissä ”vihreää sosiaalipoliitikkaa” käsittelevissä teoksissa. (esim. Cahill 2002; Cahill & Fitzpatrick 2002; Fitzpatrick & Cahill 2002.) Sosiaalipoliittikan ”vihreä” kritiikki arvostelee sosiaalipoliitikkaa kytkeytymisestä produktiiviseen hyvinvointimalliin. Tässä mallissa sosiaalipoliittisen toiminnan nähdään tukevan ekologisesti kestäväntä talouskasvua ja kulutusta, palkkatyön korostamista ja hyvinvoinnin samaistamista elintasoon ja materiaaliseen vaurauteen. Kritiikin lähtökohtana on, että kestävämpi yhteiskunta vaatii hyvän elämän, hyvinvoinnin ja kehityksen uudelleen määrittelyä. (Hirvilampi 2009, 270.)

Suomessa aiheeseen liittyviä puheenvuoroja on viime vuosina esitetty niin akateemisen sosiaalipoliittikan uudistajien kuin sosiaali- ja terveysturvan tutkijoiden suunnalta. Näissä keskusteluissa esiintyy kirjava joukko ympäristö- ja sosiaalipoliittisia näkökohtia yhdistäviä käsitteitä yhteiskuntatieteellisestä ympäristötutkimuksesta ekologiseen sosiaalipoliitikkaan, ekososiaaliseen sosiaalipoliitikkaan, ympäristösosiaalipoliitikkaan ja kestäväan kehitykseen. Käyn seuraavaksi läpi tätä viimeaikaista keskustelua ja siinä esitettyjä uudenlaisen ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen ulottuvuuksia.

2.1 Kestävä kehitys ja sosiaalipoliitikka

Tunnetuin luontoympäristön ja sosiaalisen sekä taloudellisen hyvinvoinnin yhdistävistä käsitteistä on kestävä kehitys. Ympäristöministeriön (2015) määritelmän mukaan kestävä kehitys ”on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät

elämisen mahdollisuudet.” Kestävä kehitys edellyttää ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden tasavertaista huomioonottamista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Ekologinen kestävyys on biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilymistä sekä ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttamista luonnon kantokykyyn. Kestävä talous on tasapainoista talouspolitiikkaa, joka mahdollistaa yhteiskunnan keskeiset toiminnot, kansallisen hyvinvoinnin ja uusien sosiaalisten haasteiden kohtaamisen. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys tarkoittaa ympäristöministeriön määritelmän mukaan sitä, että yhteiskunnan taloudellinen ja muu toiminta edistää kansan hyvinvointia siten, että hyvinvoinnin edellytykset säilyvät sukupolvelta toiselle. (Emt. 2015.)

Kestävää kehitystä on lähestytty myös pääomakäsitteen kautta. Tällöin oleellisena nähdään inhimillisen pääoman (esim. osaaminen, tiede, tutkimus ja kehitys, patentit), fyysisen pääoman (esim. tuotantokoneistot, infrastruktuuri, rakennettu ympäristö), sosiaalisen pääoman (esim. lainsäädäntö, hallinto, sosiaaliset verkostot, luottamus ja legitimitetti) ja luontopääoman (uusiutuvat ja uusiutumattomat luonnonvarat) tasapainoinen kartuttaminen ja säilyttäminen. Kestävän kehityksen kannalta on tärkeää kehittää yhteiskunnan ja kansalaisten innovaatio- ja muutoksenhallintakykyä niin, että luontopääomaa pystytään hyödyntämään yhä kestävämmiin. (Emt. 2015.)

Eroja kestävä kehityksen lähestymistavoissa on siinä, nähdäänkö tärkeämpänä fyysisen pääoman kuten teknologian kehittäminen entistä ekologisemmaksi vai uskotaanko sosiaalisen pääoman, esim. kulutuskulttuurin ja kansalaisaktiivisuuden muuttamisen olevan kestävä kehityksen edistämiseksi merkittävämpää. Hallitsevan, ekomodernisaatioksi kutsutun, ajattelutavan mukaan kestävyysongelmat voidaan ratkaista energiapolitiikalla ja teknologialla. Sivilisaatiokriittisen ajattelutavan mukaan tarvitaan laaja-alaisia elämänmuodon ja maailmankuvan muutoksia. Ilmo Massan (2009, 9–53) mukaan kumpaakin lähestymistapaa ja niiden välistä vuoropuhelua tarvitaan kestävä kehityksen saavuttamisessa. Marjatta Bardyn (2011, 41) mukaan luonnontieteellisteknisen osaamisen lisäksi tarvitaan sosiaali- ja yhteiskuntatieteellistä, psykologista sekä kulttuurista, humanistista ja historiallista ymmärrystä ihmisyyteisistä. Sosiaalipolitiikan kasvavaa roolia kestävässä kehityksessä on viime aikoina nostettu esiin niin ulkomaisessa kuin suomalaisessakin sosiaalipoliittisessa keskustelussa.

Michael Cahill (2002) painottaa, että ilmastomuutoksen kontekstissa sosiaalipolitiikan tehtävä on toimia kestävä kehitystä edistäen. Sosiaalipolitiikan perinteisillä tehtävillä kuten sosiaalisen

integraation, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämisellä on tärkeä rooli myös kestävässä kehityksessä. Hänen mukaansa sosiaalipolitiikalla, joka ottaa huomioon myös ympäristö näkökohdat, on valmius tuottaa ihmisille parempaa elämänlaatua ja julkisilla palveluilla sekä poliittisella ohjauksella voidaan tukea ihmisiä ympäristöystävällisempään toimintaan. (Emt., 10, 15–17.) Michael Cahill ja Tony Fitzpatrick (2002, 1–3) painottavat, että henkilökohtaiset sosiaali- ja terveystalvet, asuminen, koulutus ja sosiaaliturva ovat kaikki asioita, joilla on ympäristövaikutuksia ja kytköksiä.

Nykyinen sosiaalipoliittinen toiminta saa vihreän sosiaalipolitiikan teoreetikoilta kritiikkiä ekologisesti kestävämmän, kulutukseen ja talouskasvuun painottuvan yhteiskunnallisen elämäntavan tukemisesta. Sosiaalipolitiikka on syntynyt vastaamaan teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamiin sosiaalisiin haasteisiin ja tukenut näin kulutusyhteiskunnan ja talouden kasvua. Työllisyyden nimissä on tuettu ympäristölle haitallista tuotantoa ja nähty ihmisen hyvinvoinnin lähtökohdat liian kapeasti aineellisten resurssien kasvuna ja osallisuutena palkkatyössä. Vihreän sosiaalipolitiikan teoreetikot eivät kiellä palkkatyön merkitystä talouden ja yhteiskunnan kulmakivenä, mutta korostavat, että yksilöiden turvallisuuden, onnellisuuden ja osallisuuden lähteet voivat olla muualla kuin palkkatyössä. Palkkatyön ohella muutkin aktiivisuuden muodot, kuten vapaaehtoistyö ja kodin piirissä tehty työ, tulisi ymmärtää sosiaalisesti arvokkaina. Hyvinvointivaltio saa kritiikkiä myös vahvasta kontrollijärjestelmästä, joka ei tue ihmisiä autonomiseen toimintaan. (Fitzpatrick & Cahill 2002, 7–8, 5–11.)

Tuula Helne, Tuuli Hirvilammi ja Markku Laatu esittävät teoksessaan Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla (2012) samansuuntaista sosiaalipolitiikan ekologista kritiikkiä. Heidän mukaansa suomalaisessa hyvinvointivaltiossa sosiaalipolitiikan tavoitteena on jo Pekka Kuusen 60-luvun sosiaalipoliittisesta ohjelmasta lähtien ollut edistää tuotantoa ja kulutusta. Sosiaalipolitiikkaa harjoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti ongelmallisen talousjärjestelmän osana. Vauriissa yhteiskunnissa yksilön suhteellinen asema määrittyy vahvasti kulutusmahdollisuuksien ja statuksen mukaan. Suhteellista huono-osaisuutta ei voida koskaan täysin poistaa kulutustason noustessa. Sosiaalipolitiikan peruspäyrkimyksellä, tarpeiden tyydyttämisellä, on laajat ympäristövaikutukset. (Emt., 13–14, 44, 56.) Tavoitellessaan suhteellisen köyhyyden lievittämistä kulutusyhteiskunnassa sosiaalipolitiikka sitoutuu kehitykseen, jossa ympäristön kannalta kestävä kulutustaso asetetaan sosiaalisiksi normiksi (Hirvilammi 2009, 269).

Akateemisen sosiaalipolitiikan piirissä Jyväskylän yliopiston professori Marja Järvelä (2006) on puhunut siitä, että akateemisen sosiaalipolitiikan tulisi tehdä uusia avauksia kestävän kehityksen ja sosiaalipolitiikan yhdistämisessä. Hänen mukaansa akateeminen sosiaalipolitiikka on liian keskittynyt taloudellisuuden, etuuksien kannattavuuksien ja globaalin kilpailukyvyyn teemojen ympärille kadottaen samalla sosiaalipolitiikan yhteyden fyysiseen elinympäristöön ja elämänlaatuun liittyviin arvoihin. Järvelä toivoisi akateemisen sosiaalipolitiikan nostavan esille uusia ja vaihtoehtoisia näkökulmia sosiaalipolitiikkaan. Kestävän kehityksen teemat, elämänlaadun suojaaminen ja parantaminen, niin kansallisessa kuin globaalissa kontekstissa ovat Järvelästä sosiaalipolitiikan ydintä. Järvelän mukaan sosiaalipolitiikan tulisi ottaa kantaa siihen, miten julkisella toiminnalla voidaan eheyttää yhteiskuntaa kestäväällä tavalla. (Emt., 331.)

Marja Vaarama (2010) perustelee sosiaalipolitiikan vastuuta kestävästä kehityksestä sillä, että ilmastonmuutos on terveys- ja hyvinvointiriski. Ympäristön muutokset ja tavoiteltu hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja niihin tähtäävät toimet vaikuttavat ihmisten arkeen monin tavoin. Ne muuttavat asumista, työelämää, jokapäiväisiä tapoja toimia, vapaa-ajankäyttöä, matkustamista ja kuluttamista. Eniten ilmastonmuutoksesta kärsivät Vaaraman mukaan ne, joilla on vähiten resursseja sopeutua siihen, eli vanhukset, lapset, vammaiset, köyhät ja marginalisoituneet ihmiset. Suomessa keskeiset eriarvoisuuden uhat liittyvät Vaaraman mukaan maantieteellisten alueiden eroihin ja energian hinnan nousuun. (Emt., 151–155.) Kianderin (2008) selvityksen mukaan Suomessa energian hinnan nousu heikentää pienituloisten kulutusmahdollisuuksia.

Myös Cahill (2002, 7) osoittaa, että ympäristöongelmien terveysvaikutukset kohdistuvat usein köyhimpiin kansalaisiin, joilla ei ole mahdollisuutta valita elinympäristöään. Järvelä (2006) pohtii sitä, miten ilmastonmuutos muokkaa ihmisten käsitystä sosiaalisesta turvallisuudesta ja niukkenevat välttämättömät luonnonvarat kuten puhdas vesi, joutuvat yhä useammin markkinoiden hinnoittelemissa ja kaikkoavat kaikkein köyhimpien ulottuvilta. Näitä riskejä tulisi tarkastella myös osana sosiaalipoliittista järjestelmää. (Emt., 329.) Ympäristöpoliittisilla ratkaisuilla on siis sosiaalipoliittisesti merkittäviä seurauksia (Hirvilampi 2009, 270).

Sosiaalipolitiikan roolia kestävässä kehityksessä perustellaan ainakin kolmenlaisilla argumenteilla. Ensinnäkin sosiaalipolitiikalta peräänkuulutetaan vastuunkantoa, koska se toimii osana ekologisesti kestäväntä yhteiskuntajärjestelmää. Toiseksi kestävässä kehityksessä liitettävät sosiaaliset tavoitteet julkisista palveluista, tasa-arvosta, köyhyyden poistamisesta ja osallisuudesta sekä hyvinvoinnin tukemisesta nähdään sosiaalipoliittisen toiminnan ytimenä. Kolmanneksi

ilmastonmuutoksen seurausten nähdään uhkaavan ihmisten, erityisesti heikommassa asemassa olevien hyvinvointia ja tasa-arvoa. Sosiaalipoliittisella toiminnalla on perinteisesti pyritty tukemaan juuri riskiryhmiä. Yhteistä lukuisille näkemyksille hyvinvointivaltion ja sosiaalipoliitiikan ekologisen uudistamisen tarpeesta on se, että aineelliseen kasvuun perustuva hyvinvointikäsitys koetaan kestäväen kehityksen näkökulmasta ongelmalliseksi. Tämän voi tiivistää Liisa Häikiön ja Paula Saikkosen (2010, 38) toteamukseen siitä, että tulevaisuuden sosiaalipoliittikka joutuu pohtimaan sitä, mitä on hyvinvointi silloin, kun jaettavana ovat yhä hupenevat luonnonvarat.

2.2 Ekososiaalinen hyvinvointi

Sosiaalipoliittiset käsitykset hyvinvoinnista eivät useinkaan ole julkilausuttuja vaan pinnan alla piileviä. Näkemys hyvinvoinnista kuitenkin vaikuttaa siihen, millaista sosiaaliturvaa, yhteiskuntaa ja elinympäristöä sosiaalipoliittikka on osaltaan luomassa. (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 75.)

Hyvinvointia voidaan lähestyä objektiivisesti, mittaamalla erilaisia, lähinnä numeerisia tekijöitä tai subjektiivisesti ihmisten kokemusten kautta. Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa on vakiintunut resurssiperustainen lähestymistapa, jossa hyvinvointi samaistetaan yksilöiden käytettävissä oleviin resursseihin, joita voidaan mitata objektiivisesti. (Bardy 2009, 228.) Tässä hyvinvointiajattelussa aineellisten resurssien kasvu yhdistetään hyvinvoinnin kasvuun (Saari 2012, 17). Bruttokansantuote on vallitseva taloudellisen hyvinvoinnin mittari vaikka sen tiedetäänkin antavan kapean kuvan hyvinvoinnista, sillä se kuvaa vain talouden palveluiden ja tavaroiden tuotantoa. Se ei huomioi markkinatonta ja aineetonta taloutta eikä tulonjakoa. (Hoffrén & Rättö 2010, 85.) Käytännössä koettu hyvinvointi ei aina lisääny vaikka aineelliset resurssit kasvavat. Taloudellisten resurssien lisääntymisen yhteys hyvinvoinnin kasvuun on useissa selvityksissä asetettu kyseenalaiseksi.

Tärkeimmät vaihtoehtoiset taloudellisen hyvinvoinnin mittarit ovat Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW) ja Genuine Progress Indicator (GPI). Ne tarkastelevat kehitystä yksittäisen ihmisen näkökulmasta ja lähtevät liikkeelle tulonjaolla painotetusta yksityisestä kulutuksesta, jota korjataan mm. hyvinvointia tuottavien markkinattomien palveluiden, tuotannon aiheuttamien ympäristöhaittojen, luonnonvarojen ja luonnon laadun heikkenemisen sekä pääoman kasvun ja kansainvälisen kaupan arvoilla. (Hoffrén & Rättö 2010, 85.) Viimeisten kymmenen vuoden aikana onkin yhä enemmän kiinnitetty huomiota myös koettuun eli subjektiiviseen hyvinvointiin, jota

voidaan kutsua myös onnellisuudeksi tai elämään tyytyväisyydeksi (Saari 2012, 10). Onnellisuus on subjektiivinen kokemus ja ihmisen tulkinta omasta tilastaan (Allardt 1976, 32). Helne, Hirvilammi ja Laatu (2012, 76) painottavat, että uudet hyvinvointi-indikaattorit tarvitsevat toimiakseen rinnalleen uudenlaisen monipuolisemman käsityksen siitä, mitä hyvinvointi on.

Ekologisen kritiikin mukaan resurssiperustainen lähestymistapa, jossa hyvinvointi nähdään lähinnä yksilöiden elintason kasvuna, on ekologisesti kestävä. Tuuli Hirvilammin ja Ilmo Massan (2009) hahmottelema ympäristösosiaalipolitiikan käsite korostaa hyvinvoinnin tavoittelun ekologisia reunaehtoja. Hirvilammi ja Massa eivät asettaisi hyvinvoinnin tavoittelulle sinänsä mitään rajoja, mutta hyvinvointi tulisi heidän mukaansa ymmärtää materiaalisen elintason kohottamista laajemmin; luonnon tarjoamien perustarpeiden ja fyysisen elinympäristön, taloudellisten resurssien ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutena. Jatkuvan elintason kasvattamisen sijaa tavoitteena tulisi heidän mukaansa olla kohtuullinen, ympäristön ja globaalin oikeuden mukaisuuden kannalta kestävä elintaso. (Hirvilammi 2009, 272.)

Hyvinvointivaltion ekologisessa kritiikissä pyritään uuteen, laaja-alaiseen hyvinvointikäsitteeseen sekä hyvinvoinnin markkinariippuvuuden vähentämiseen (Helne ym. 2012, 62). Elinympäristön säilyminen ja monimuotoisuus nähdään sekä itseisarvona että hyvinvoinnin edellytyksenä (Emt., 15–16). Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä korostuvat aineettomat elämänlaadun tekijät, hyvinvoinnin näkeminen moniulotteisena ja relationaalisena eli riippuvaisena luonnosta sekä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien keskinäisistä suhteista ja muista ihmisistä (Hirvilammi 2015; Helne ym. 2012).

Helneen ym. (2012, 77) mukaan vain tiettyjen hyvinvoinnin ulottuvuuksien tavoittelu kasvattaa ekologista jalanjälkeä. Helne ym. (2012), Marjatta Bardy (2009 & 2010a & 2010b) Tuuli Hirvilammi (2015) ovat hahmotelleet ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä hyvinvointikäsitteestä, joka pohjautuu osaksi Erik Allardtin (1976) esittämään hyvinvoinnin kolmiulotteiseen jaotteluun. Allardtin mallin lähtökohtana ovat inhimilliset perustarpeet. Allardt on jaotellut tarpeet kolmeen tyyppiin: elintason (Having), yhteisyysuhteisiin (Loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Being). (Emt., 37–38.)

Allardtin (1976) mallissa elintaso käsittää fysiologisten tarpeiden tyydyttämisen sekä aineelliset resurssit kuten tulot, asumistason, työllisyyden, koulutuksen ja terveyden. Allardt liittää myös puhtaan ilman hyvinvoinnin having -ulottuvuuden perustarpeisiin. (Emt., 39–40, 50.)

Hyvinvoinnin itsensä toteuttamisen ulottuvuudella Allardt tarkoittaa sitä, että ihmisellä on mahdollisuus toteuttaa itseään omana persoonanaan ja saada arvostusta ja hyväksynnän kokemusta. Allardt käyttää tästä sanaa korvaamattomuus, joka syntyy siitä, että ihmistä ei arvoteta vain hyödyn kautta työvoimana tai kuluttajana. Being -ulottuvuuden tarpeita ovat Allardtin mukaan yksilön pitäminen persoonana, arvonanto, mahdollisuudet harrastuksiin ja vapaa-ajantoimintaan ja poliittiseen osallistumiseen. (Allardt 1976, 46–47.)

Allardtin (1976) mukaan ihmisillä on tarve vastavuoroisiin yhteisyyssuhteisiin. Hyvinvointi edellyttää hänen mukaansa sitä, että ihminen kokee kuuluvansa sosiaalisten suhteiden verkostoon perheessä, ystävyysuhteissa ja paikallisyhteisössä. Ihmisellä on tarve saada ja antaa rakkautta ja tätä kuvaa hyvinvoinnin loving -ulottuvuus (Emt., 43, 50.)

Vallalla olevassa hyvinvointikäsitelmässä hyvinvointi liitetään vahvasti aineelliseen elintasoon ja hyvinvoinnin muut ulottuvuudet ovat jääneet hyvinvointipolitiikassa vähemmälle huomiolle. Kestävän hyvinvoinnin edellytyksinä nähdään kuitenkin tasapaino hyvinvoinnin kaikkien ulottuvuuksien välillä. Bardy (2009 & 2010a) painottaa, että hyvinvoinnin kolmiulotteisessa jaottelussa korostuu se, miten hyvinvointi syntyy eri osatekijöiden tasapainosta. Jokaista osatekijää tarvitaan ja jonkin ulottuvuuden painoutuessa muiden yli, voi hyvinvointi jäädä vajaaksi tai vinoutua. (Bardy 2009, 230.) Bardyn (2010a.) mukaan luontoa kuormittava elämänmuotomme on seurausta hyvinvoinnin ulottuvuuksien tavoittelusta, erityisesti elannon hankinnasta, jonka Bardy rinnastaa Allardtin mallin elintasoon. Elannon hankinta tapahtuu vuorovaikutuksessa luonnonvarojen kanssa ja se vaikuttaa elinoloihin, ajankäyttöön, perherakenteisiin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin. Elannon hankinta vaikuttaa siis myös hyvinvoinnin loving ja being -ulottuvuuksiin. (Emt., 42.)

Myös Cahill (2002, 10) puhuu tästä kirjoittaessaan, että nyky-yhteiskunnassa eletään ”tee töitä ja kuluta pyörässä”. Kun hyvinvointi yhdistetään tiiviisti materiaaliseen vaurauteen, syntyy hyvinvoinnin tavoittelusta kilpailua toisten kuluttajien kanssa. Tällöin perhe, harrastukset ja ystävyysuhteet uhrataan työnteolle ja käsitys hyvinvoinnin lähteistä kaventuu. Bardy (2009, 231) kysyykin, mitä hyötyä on aineellisesta vauraudesta, joka ei lisää hyvinvointia ja jonka kartuttaminen heikentää hyvinvointia muilla ulottuvuuksilla. Elämäntavan muuttaminen vaatii siis hyvinvoinnin ulottuvuuksien painotusten muuttamista.

Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitelmässä hyvinvoinnin elintason liittyvä ulottuvuus määritellään kohtuullisena, riittävänä elintasona, johon kuuluu myös fyysisen ja biologisen ympäristön laatu kuten puhdas vesi ja ilma. Kestävässä hyvinvoinnissa huomioidaan hyvinvoinnin tavoittelun ekologiset rajat eli riippuvuus luontoympäristön ja luonnonvarojen säilymisestä. (Helne ym. 2012; Hirvilampi 2015.) Ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ensisijaisena ei nähdä yksilöiden kulutusmahdollisuuksien lisäämistä vaan hyvinvoinnin toteutumisen tukemista muilla elämän alueilla (Bardy 2009, 40), sillä aineellisten resurssien kasvu ei suoraan johda hyvinvoinnin kasvuun. Amartya Senin mukaan (2009) hyvinvointi tulisi ymmärtää resurssien sijaan suhteessa ihmisen toimintamahdollisuuksiin. Tulot ovat vain väline, jolla ihmiset voivat saavuttaa hyvinvoinnin riippuen heidän toiminnastaan ja mahdollisuuksistaan. Samoilla resursseilla varustettujen ihmisten toimintamahdollisuudet voivat olla esimerkiksi terveydellisistä tai psykososiaalisista syistä erilaiset. (Emt., 31, 93).

Kilpailukykyä ja kulutusta korostavassa yhteiskunnassa ihmisten identiteetin rakentuminen ja itsensä toteuttaminen tapahtuvat usein työmarkkina-aseman ja kuluttajuuden kautta (Helne ym. 2012, 79). Ihmiset nähdään kuluttajina ja työvoimana myös julkista politiikkaa ohjaavassa ihmiskäsityksessä. Ekososiaalisesti kestävä hyvinvointi kuitenkin edellyttää, että hyvinvoinnin being -ulottuvuutta toteutetaan sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväillä tavoilla. Allardtin mallissa doing -ulottuvuus sisältyy being -ulottuvuuteen, mutta ekososiaalisessa hyvinvointimallissa se nähdään erillisenä hyvinvoinnin ulottuvuutena (Helne ym. 2012, 79).

Bardy (2010a, 42) käyttää hyvinvoinnin perustarpeiden being -ulottuvuudesta nimitystä maailmaan orientoituminen, jolla hän tarkoittaa sen pohtimista keitä me olemme, miten me elämme ja mihin me kuulumme. Hän yhdistää ekososiaaliseen hyvinvointiin Martha Nussbaumin (2001) teorian tunteiden merkityksestä ihmisen toiminnan ja hyvinvoinnin kokemisessa. Nussbaumin mukaan tunteet ovat arvoarvioita. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tunteet kohdistuvat aina asioihin, joilla on merkitystä yhteisölle tai yksilöille. Tunteet kertovat haluamisesta ja nostavat esiin kysymyksiä siitä, kuinka tulisi elää, jotta ihminen voi saavuttaa sen, mitä hän pitää tärkeänä ja oikeana. Tunteilla on siis oleellinen osa kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. (Nussbaum 2001, 174–237; ref. Bardy 2010a, 44.) Emotionaalinen niukkuus ja tunteiden torjunta ovat Bardyn mukaan kuuluneet teollistumiseen ja kilpailukyky-yhteiskuntaan. Sen sijaan pyrittäessä ekologisesti kestävään yhteiskuntaan yksilöiden ja yhteisöjen tunteilla on merkitystä, kun kuluttamisen merkitystä hyvänolon lähteenä pyritään pienentämään. (Bardy 2010a, 44.)

Tim Jackson (2009) muistuttaa, että hyvinvoinnilla on materiaaliset ulottuvuutensa, joita ei voida ohittaa. Hyvinvoinnin perusta on perustarpeiden ravinnon, veden ja suojan varmuudella toteutuminen. Kestävän hyvinvoinnin kannalta Jacksonin mukaan on oleellista ymmärtää, että hyvinvointia tavoitellaan ekologisesti rajallisissa resursseissa. Hän kuitenkin vakuuttaa, että ihmiset voivat kukoistaa ja kohottaa hyvinvointiaan vaikka luontoa rasitettaisiin vähemmän. (Emt. 58, 66–69.) Elämän perustarpeiden eli ruuan ja suojan tyydyttämisen jälkeen hyvinvointi koostuu kyvystä osallistua yhteiskunnan elämänmenoon, sosiaalisista suhteista, elämän tarkoituksen ja päämäärään tuntemuksista ja mahdollisuuksista unelmoida. Edellä mainittuja on totuttu tavoittelemaan materialismin kautta. Muutos kestävään hyvinvoinnin tavoitteluun tapahtuu Jacksonin mukaan luomalla yhteisöille ja ihmisille todellisia vaihtoehtoja kukoistaa vähemmän materialistisilla tavoilla. Esimerkkeinä hän esittää sijoittamista julkisiin palveluihin, yhteisiin päämääriin ja infrastruktuuriin kuten viheralueisiin, puistoihin, urheilulaitoksiin, kirjastoihin, museoihin, julkiseen liikenteeseen, paikallisiin lähiruokamarkkinoihin, vetäytymispaikkoihin. (Emt. 219–220.) Tarjolla on siis aineellinen rajallisuus ja aineeton rajattomuus; sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman loputon kasvattaminen, kuten Bardy (2010a, 43) osuvasti tiivistää. Elämänlaatu on termi, jota käytetään kuvaamaan hyvinvoinnin aineettomia puolia (Allardt 1976, 18). Ekososiaalinen ymmärrys hyvinvoinnista painottaakin perustarpeiden tyydyttämisen jälkeen elämänlaadullisia seikkoja ja niitä tekijöitä, jotka lisäävät koettua hyvinvointia.

2.3 Ekososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen

Käsitys hyvinvoinnista vaikuttaa siihen, miten politiikkatoimilla pyritään turvaamaan ja edistämään ihmisten hyvinvointia. Resurssilähtöiseen hyvinvointikäsitteeseen perustuva hyvinvointipolitiikka vastaa sosiaalisiin riskeihin uudelleenjaolla ja luo instituutioiden avulla välillisesti välineitä hyvälle elämälle. Se on voimakkaasti kytköksissä julkisen talouden käytössä oleviin resursseihin, ja siten myös kasvuun ja työllisyyteen. Keskeistä on heikoimmassa asemassa olevien suhteellisen aseman parantaminen edistämällä yksittäisten politiikkauudistusten avulla heidän koulutustaan, asumistaan, työllisyyttään, tulotasoaan ja terveyttään. (Saari 2010, 17–18.)

Juho Saari (2012, 7–11) puhuu kestävästä hyvinvoinnista yhteydessä onnellisuuspolitiikasta. Onnellisuuspolitiikka liittyy siihen, kuinka yhteiskuntapolitiikalla voidaan edistää koettua hyvinvointia toisin sanoen onnellisuutta tai elämään tyytyväisyyttä. Saaren mukaan koetun hyvinvoinnin edistämiseksi ei ole kyse ”onnellisuushötöstä”, jonka avulla huomio siirretään pois

ihmisten käytössä olevista resursseista ja sosioekonomisesta eriarvoisuudesta vaan uudesta tavasta kohdentaa resursseja eri tavoitteiden välillä sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Saari perustelee tarvetta uudelleenlähestymistapaan sillä, että suomalaisen hyvinvointivaltion kyky uudelleen jakaa resursseja tulonsiirtojen ja verotuksen kautta on olennaisesti heikentynyt. Hyvinvointipolitiikan tavoitteita tulisi Saaren mukaan miettiä uudestaan pitäen mielessä niiden vaikutus ihmisten koettuun hyvinvointiin. Kestävän kehityksen suhteen materiaalisen hyvinvoinnin edistäminen on ristiriidassa kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Saari kysyykin, onko mahdollista, että kasvua tai edistystä mitataan laadullisesti aikaisemmasta poikkeavasti, painottaen tavaroiden ja palvelujen sijasta niistä saatua koettua hyvinvointia. (Emt. 11–14.) Onnellisuuspolitiikan tulisi hänestä edistää myönteisiä siirtymiä ihmisten elämässä luomalla julkisen vallan toimenpiteiden avulla heille erilaisia koettua hyvinvointia lisääviä sosiaalisia mahdollisuuksia (Emt. 17–18). Onnellisuuden edistämisen kannalta on Saaren mukaan tärkeää kiinnittää systemaattista huomiota onnellisuutta vähentäviin elämäntilanteisiin ja sosiaalisiin riskeihin kuten työn ja perheen yhdistämiseen (Emt. 147). Koetussa hyvinvoinnissa olevat erot kytkeytyvät yhteiskuntien institutionaalisiin rakenteisiin ja yhteiskuntapolitiikan tavoitteisiin. Onnellisuuden saavuttaminen ei ole Saaren mukaan kiinni ainoastaan yksilöiden motivaatiossa ja lähiyhteisön sosiaalisissa suhteissa vaan myös yhteiskuntien institutionaalisisista rakenteista. (Emt. 101.) Yksittäisten uudistusten ohella systemaattista huomiota tulisi Saaren mukaan kiinnittää myös yhteiskunnan eri organisaatioiden ja instituutioiden luotettavuuteen sekä tulevaisuuteen (Emt. 17).

Ekososiaalisen hyvinvointiteorian kehittäjiä mukaan hyvinvoinnin elintaso –ulottuvuuden tukemisessa oleelliseksi nousevat elämätavan kohtuullistamiseen ja hidastamiseen rohkaisu, riittävä perustoimeentuloturva, hyvinvointipalveluiden ylläpito, mikä mahdollistaa pienemmillä tuloilla toimeen tuleminen, progressiivinen verotus, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen ekologisesti ja ennakoivasti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhdyskuntarakenteen ja asuntotuotannon kehittäminen ja maaseudulla julkisen liikenteen ja tietoverkkojen kattavuuden parantaminen. Kestävässä hyvinvoinnissa myös kansalaisten välisen tasa-arvon toteutuminen nähdään tärkeänä. Kestävä hyvinvointi edellyttää heikommassa asemassa olevien perustoimeentulon turvaamista ja toimintaedellytyksien tukemista, sillä eriarvoisuus lisää kuluspaineita ja vähentää luottamusta toisiin ihmisiin ja omaan kykyihin. (Helne ym. 2012, 88–110.)

Hyvinvoinnin doing –ulottuvuuden edistämiseksi tärkeää olisi sosiaaliturvan ansiotyö- ja kulutus-kannustimien heikentäminen, sosiaaliturvajärjestelmän haitallisten ympäristövaikutusten

minimointi, yhteiskunnallisesti hyödyllisten töiden suosiminen ja työajan lyhentäminen, kulutukseen suuntautuvan ajankäytön vähentäminen ja sosiaaliset investoinnit tukemassa ajankäyttöä markkinoiden ulkopuolella. Loving -ulottuvuuden edistämiseksi tulisi kehittää sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä perherakenteen ja -elämän tukemista, yhteisyyttä ja paikallisyhteisöjä vahvistavaa sosiaaliturvaa ja palveluiden vertaistuotantoa sekä vaalia luontosuhdetta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hyvinvoinnin being -ulottuvuuden eli eheän maailmassa olemisen kokemisen, henkisen hyvinvoinnin ja arvontunnon kehittämiseksi tulisi tukea elämäntavan yksinkertaistamista ja hidastamista, sosiaaliturvan lainsäädännön ja toimeenpanon yksinkertaistamista ja ihmisten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä sosiaalipalveluissa ja omaa elämämpiiriä ja ympäristöä koskevissa toimissa ja päätöksissä. (Helne ym. 2012, 88–110.)

Kestävään hyvinvointiin liitetään vahvasti myös kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen, paikalliskulttuurien elvyttäminen ja tukeminen sekä ihmisten osallisuuden edistäminen (Esim. Lehtonen 2009; Cahill 2002). Kestävä hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi Helneen ym. (2012) mukaan kehittää paikallisyhteisöjä ja kansalaisten omista tarpeista ja voimavaroista lähtevää sosiaalityötä ja tukea palvelujen vertaistuotantoa.

John Barryn ja Brian Dohertyn (2002) mukaan julkisten palvelujen lisäksi julkisia varoja tulisi siirtää kolmannen sektorin palvelutuotantoon. Palvelutuotannon hajauttaminen tukisi dekommodifikaatiota ja edistäisi tarpeisiin vastaamisen paikallista tehokkuutta. (Emt. 130–132) Myös Bardy peräänkuuluttaa kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin kumppanuutta. Tarkoitus ei ole siirtää julkista vastuuta yksilöille vaan vähentää hyvinvointipalvelujen riippuvuutta kasvutaloudesta vahvistamalla yhteisöjä. (Bardy 2010b 40–45.)

Paul Hogget (2002) hahmottelee ajatusta ekologisesta hyvinvointivalttiosta (ecowelfare), jossa taloudellisen kehityksen rinnalle ja jatkuvan kasvun sijaan nostetaan ihmisten muiden resurssien ja kykyjen kehittäminen. Hogget jaottelee ihmisten ominaiskyvyt neljään eri ulottuvuuteen: relationaaliseen, ekspressiiviseen ja intellektuaalis- ja käytännölliseen sekä henkiseen. Oleellista Hoggetin mukaan on se, että ihmisten potentiaaliset kyvyt kehittyvät suhteessa muihin ihmisiin ja luontoon. Hogget korostaa, että paikallisissa yhteisöissä on voimaa, joka kumpuaa sosiaalisesta luovuudesta. Sosiaalisten suhteiden kautta voidaan hänen mukaansa kehittää ihmisyyttä ja kyvykkyyttä henkilökohtaisen kulutuksen ja elintason sijaan. (Emt. 142–145)

Sosiaalipoliittisella toiminnalla ja yhteiskunnallisella ohjauksella voidaan tukea kestävästä hyvinvointia, mutta myös yhteisöillä on tärkeä rooli. Kestävämpään elämäntapaan siirtyminen edellyttää Hirvilammen (2009, 272–273) mukaan uudenlaisia yhteisesti jaettuja arvoja, toimintamalleja ja sosiaalisten normien muuttamista. Paikallisyhteisöillä voi mielestäni olla merkittävä rooli paitsi hyvinvoinnin tuottamisessa myös niiden arvojen ja elämäntapojen muokkaamisessa ja tukemisessa, joiden kautta ihmiset omaksuvat uudenlaisen kestävämmän kokemuksen hyvinvoinnista. Toisaalta paikallisyhteisöillä voi olla historiallista ja kulttuurista tietoa, joka on tärkeää perinteisten elämäntapojen ja luontosuhteen sekä alueiden säilyttämisessä.

Maaseudun kylät ja niiden kylätoiminta tarjoavat kiinnostavan taustan ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämisen tarkastelulle. Nämä alueet ovat toisaalta erityisen haasteellisia kestävästä hyvinvoinnin kannalta mutta niillä on myös paljon mahdollisuuksia uudenlaisiin hyvinvoinnin tuottamisen ja kokemisen tapoihin. Maaseutua uhkaavat monet hyvinvoinnin haasteet: työikäisten poismuutto, palvelujen ja perinteisten työpaikkojen poistuma, vanhusväestön määrä lisääntyminen ja kuntien heikko taloudellinen kantokyky ja kaukainen sijainti isoista keskuksista. Toisaalta maaseudulla on tilaa, puhdasta ympäristöä, luonnonvaroja, kauniita maisemia ja oma elämäntapokulttuuri sekä vahvat paikallisyhteisöt. Maaseudun kylissä on läpi historian vastattu erilaisiin hyvinvoinnin haasteisiin kansalaisaktiivisuuden, vahvan yhteisöllisyyden ja kylätoiminnan kautta. Nähdäkseni paikallisella sosiaalipoliittisella, verkostoilla ja lähiyhteisöillä on merkittäviä mahdollisuuksia kestävästä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien edistämiseksi. Mielestäni oleellista Allardt'n kolmiulotteisessa hyvinvointimallissa on sen ymmärrys, että vain osa hyvinvoinnista syntyy yksilön omistamien resurssien kautta. Ihmisen suhteilla muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan on myös vaikuttava merkitys hyvinvoinnissa. Ajattelen, että paikallisyhteisöt voivat tarjota yksilöille rakennusaineita hyvinvointiin being-, doing- ja loving -ulottuvuuksilla.

3 SUOMALAINEN KYLÄ

Tutkimukseni sijoittuu suomalaisiin maaseudun kyliin ja tarkastelee niissä tapahtuvaa kylätoimintaa. Kylällä tarkoitetaan paitsi tiettyä maantieteellistä aluekokonaisuutta, myös asukkaiden kokeman paikallisuuden ja alueelle syntyneen yhteisen toimintakulttuurin ja identiteetin muovaamaa yhteisöä (Perheentupa 2008, 9). Läpi historian olennainen osa kyläyhteisöjä, on ollut oman asuinalueen ja sen asukkaiden hyvinvoinnin eteen tehtävä omaehtoinen (kehittämis)toiminta. Tästä toiminnallisuudesta käytetään nimitystä kylätoiminta.

Suomessa on runsaat 4 200 kylää, joista vuoden 2013 lopussa vajaassa 3 100 toimi organisoitunut kyläyhdistys ja 930 ei-rekisteröitynyttä kylätoimikuntaa. Kyliä, joissa ei ole minkäänlaista järjestäytynyttä kylätoimintaa, on runsaat 200. (Suomen kylätoiminta ry 2014, 8–9.) Kylätoiminta on ottanut vastuuta maaseudun kehittämistyöstä jo useilla sadoilla kehittämishankkeilla puhumattakaan vapaaehtoistyön saavutuksista (Suomen Kylätoiminta ry 2014, 10). Aktiivisissa kylissä kylätoiminta kokoaa tehokkaasti paikalliset asukkaat ja voimavarat yhteen oman elinalueen omaehtoiseen kehittämiseen, elinvoimaisuuden säilyttämiseen ja asukkaiden hyvinvoinnin tukemiseen. Suomi on Euroopan unionin maaseutumaisin maa: 95 % pinta-alasta on maaseutua ja lähes kolmannes väestöstä asuu tällä alueella (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 10). Tästä syystä ei ole merkityksetöntä tarkastella maaseudun hyvinvointia ja sen edistämistä.

Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa kylä- ja kylätoiminta -käsitteiden moninaisia merkityksiä sekä maaseudun hyvinvointia. Luvuissa 3.1 ja 3.2 tarkastelen suomalaista kylää ja kylätoimintaa niiden historiallisen kehityksen ja aikaisemman kylätutkimuksen valossa. Vaikka tutkimukseni ei ole hyvinvointitutkimus linkittyy se silti maaseudun hyvinvointiin ilmiönä. Tästä syystä luvussa 3.3 tarkastelen viimeaikaisten selvitysten ja tutkimusten tuottamaa kuvaa maaseudun hyvinvoinnista.

3.1 Kylä ajassa muuttuvana yhteisönä

Suomessa kaupungit ja kunnat jakaantuvat kyliin. Kylä -käsitteen alkuperä löytyy maaseudun asutushistoriasta. Kylällä on tarkoitettu ennen talojen joukkoa, joiden viljelykset noudattivat sarkajakoa. Sarkajaossa kylän talojen pellot pilkottiin sarkoihin. Jokaiselle jaettiin aiempien omistuksien suuruuteen perustuen sarkoja eri pelloilta viljeltäväksi. Näin jokaiselle tuli samantasoista viljelysmaata. Sarkajako yhdisti kylät tiiviiksi yhteisöiksi ja lisäsi talkootyötä, koska

samalla pellolla sijaitsevilla saroilla viljeltiin samoja kasveja ja tehtiin töitä samoissa aikatauluissa. (Hautamäki 1967, 49–50.)

Kylät olivat merkittäviä alueellisia yksiköitä hallinnollisessa mielessä aina 1800-luvun loppupuolelle asti (Hautamäki 1989, 6). Kylän asukkaat olivat kollektiivisesti verovelvollisia ja kylillä oli asema myös koulu- ja vaalihallinnossa (Hautamäki 1967, 52–52). Kylien hallinnollinen merkitys väheni vuoden 1865 kunnallishallintoasetuksella, jossa kylien itsehallinnon tilalle kehitettiin alueellisesti laajempia hallinnollisia yksiköitä eli kunnallishallintoa (Hautamäki 1989, 6). Kuntien perustaminen oli perusta myös kunnallisille palveluille, jotka korvasivat monia kylien järjestökentällä ja kyläläisten kesken toteutettuja tehtäviä (Hyyryläinen 1994, 14). Kyläjaon historia on pitkä, eivätkä kaikki entisajan kylistä ole enää toiminnallisia yksiköitä vaan vain nimiä karttalehdillä (Hautamäki 1989, 50). Osa entisistä kylistä on autioitunut, osa yhdistynyt muiden kylien kanssa tai eriytynyt useammaksi kyläksi. Viimeaikaiset kuntaliitokset ovat luoneet uusia kyliä, kun entisestä kunnasta on tullut uuden kunnan osa, toisin sanoen kylä (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 20).

Nykyään kylien hallinnollis-juridinen merkitys on pieni ja niiden asema on lainsäädännössä heikko. Suomessa pienin tilastollinen alueyksikkö on kunta (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 20). Kylän määrittely jääkin vajaan, jos se tehdään vain rajaamalla kylä tietyksi maantieteelliseksi alueeksi tai hallinnolliseksi kokonaisuudeksi. Rajojen piirtäminen ei tuo esille kylän moniulotteisia merkityksiä ja sen sosiaalista rakentumista. Ennen kaikkea nykyajan kylä tulisikin ymmärtää yhteisönä.

Kyläyhteisöjen hallinnan järjestämistapoja tutkineen Pekka Valkaman (2013, 15) sanoin ”maaseudun kylät ovat paikkasidonnaisesti määrittyviä sosiaalisia yhteisöjä”. Kylät ovat tärkeitä paikallisen samaistumisen ja elämänpiirin jäsentymisen lähteitä yksilöille ja perheille (Valkama 2013, 19).

Valtakunnallisessa Paikallisen kehittämisen ohjelmassa 2008–2013 (Perheentupa 2008, 9) kylä määritellään aluekokonaisuudeksi, jonka asukkaat itse mieltävät kyläksi. Kylän määrittymistä eivät tämän määritelmän mukaan kahlitse hallinnolliset tai maantieteelliset rajat vaan se voi perustua myös asukkaiden kokemaan paikallisuuteen ja alueelle syntyneeseen yhteiseen toimintakulttuuriin ja identiteettiin. Läpi historian olennainen osa kyläyhteisöjä, on ollut oman asuinalueen ja sen asukkaiden hyvinvoinnin eteen tehtävä omaehtoinen (kehittämis)toiminta. Tästä toiminnallisuudesta käytetään nimitystä kylätoiminta. Kylät eivät ole enää pelkästään asuinyhteisöjä eikä kylätoiminnan

kautta syntyneiden kyläyhteisöjen jäseniä sidos entiseen tapaan vain sama elämäntapa tai elinkeino vaan kylän kehittämisen ja elinvoimaisuuden säilyttämiseen liittyvät tavoitteet (Kumpulainen, 14).

3.2 Kylätoiminta

Kyläyhteisöillä on mahdollisuus valita erilaisia tapoja kylätoiminnan organisoimiseen (Valkama 2013, 15). Yhteistoiminta voi olla luonteeltaan epämuodollista tai järjestäytynyttä. Epämuodollinen yhteistoiminta voi olla esimerkiksi naapurin vastavuoroista auttamista ja talkootoimintaa. Järjestäytynyttä yhteistoiminta on silloin, kun toimitaan yksityisoikeudellisen organisaation muodossa, kuten rekisteröityneessä kyläyhdistyksessä. Järjestäytymätön kylätoiminta esimerkiksi talkootoiminnan muodossa, on mielestäni oleellinen osa maaseudun yhteisöllisyyttä, mutta se on usein satunnaista ja epäjatkuvaa. (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 19–23.) Järjestäytynyt kylätoimikuntatoiminta onkin tästä syystä tutkimuskohteena mielekkäämpi ja se on myös tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena.

Torsti Hyyryläinen (1994, 2) määrittelee kylätoiminnan kulttuurihistoriallisesti kehittyväksi yhteistoiminnallisen luovuuden muodoksi, jonka muotoutumisessa merkittävä rooli on niin paikallisilla persoonilla kuin historiallisella tilanteella. Kylätoiminta ilmentää Hyyryläistä mukailen paikallista luovuutta, joka aktivoituu tietyssä paikassa ja ajassa ilmentyvien tehtävien ja ongelmien ratkaisemisessa.

Kylätoiminnalla on Suomessa pitkät perinteet. Sen juurien voidaan nähdä olevan perinteisessä talkootoiminnassa ja sarkajaon aikaisessa kyläyhteisöjen tuotannollisessa yhteistyössä. Yhteisten peltöjen viljely vaati yhteistyötä ja asioista päättämistä yhteisön kyläkokouksissa. Hyyryläisen mukaan suomalainen kylätoiminta nykyisten kaltaisten kylätoimikuntien muodossa syntyi 1970-luvun puolivälin jälkeen. (Hyyryläinen 1994, 1.) Kylätoimikuntien mittavaa perustamista edelsi maaseudun perinteisen tuotannollisen yhteistyön merkityksen väheneminen ja maaseudun roolin muuttuminen teollistumisen myötä. Teollistumisen myötä maaseutu menetti perinteistä merkitystään ja rakennemuutos aiheutti maaseudulle toimeentulomahdollisuuksien vähenemistä ja palvelujen sekä väestörakenteen heikentymistä. 1960-luvulla maaseudun syntyvyys aleni jo tuntuvasti, maaseudulta muutettiin kaupunkiin, kyläkoulujen oppilasmäärät vähenivät ja palvelujen kysyntä supistui. (Hyyryläinen 1994, 1–2.)

Kyliä valtakunnallinen yhteistyöelin Suomen Kylätoiminta ry (2015) kuvaa kylätoiminnan lähteneen Suomessa liikkeelle aatteellisena vastareaktiona 1960-luvun lopun tilanteeseen, jossa usko maaseudun elinvoimaisuuteen oli katoamassa. Kyläläiset päättivät kieltäytyä synkstä tulevaisuuskuvasta ja kylätoiminta loi uskoa siihen, että paikallisilla voimavaroilla oli mahdollista puolustaa omaa kylää ja maaseudun elinvoimaisuutta.

Vuonna 1979 uusia kylätoimikuntia perustettiin 424 ja vuonna 1982 kylätoimikuntia oli jo 1700 (Hyyryläinen 1994, 28, 50–51). Toiminnan leviämistä vauhditti uusien yhteistyötahojen mukaantulo, (Suomen Kylätoiminta ry 2014) kun maaseudun kehittämiseen innostuttiin 70-luvulla myös valtakunnallisesti ja maaseutua koskevaa tutkimusta tehtiin runsaasti (Hautamäki 1989, 21). Kylätoiminnassa käynnistyi 1990-luvun jälkipuoliskolla uusi vaihe, kun Euroopan unionin hanketoiminta toi maaseudun kehittämiseen uudenlaisia rahoitusmahdollisuuksia ja kuntien mahdollisuudet turvata maaseudun palveluja heikkenivät. Yhä useampi kylätoimikunta rekisteröityi yhdistykseksi tai osuuskunnaksi, jotta ne pystyisivät ottamaan taloudellista vastuuta ja hakemaan rahoitusta oman alueensa kehittämishankkeisiin. Rekisteröimättömien kylätoimikuntien lukumäärä vähenee jatkuvasti. Suomessa on runsaat 4 200 kylää, joista vuoden 2013 lopussa vajaassa 3 100 toimi organisoitunut kyläyhdistys ja 930 ei-rekisteröitynyt kylätoimikunta. Kyliä, joissa ei ole minkäänlaista järjestäytynyttä kylätoimintaa, on runsaat 200. (Suomen kylätoiminta ry 2014, 8–9.)

Kylätoiminta on osa maaseutupolitiikkaa. Maaseutupolitiikka on osa aluepolitiikkaa, joka pohjautuu hallituskausittain laadittaviin valtakunnallisiin alueiden kehittämistavoitteisiin (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 137). Valtakunnallisen alueiden kehittämisestä vastaavan viranomaisen Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan (2014) aluepolitiikan tavoitteena on kaventaa alueiden välisiä ja niiden sisäisiä kehityseroja, edistää väestön hyvinvointia ja osaamista sekä parantaa elinympäristön laatua ja tukea kestäväää alue- ja yhdyskuntarakennetta. Vastuu alueiden kehittämisestä kuuluu kunnille ja valtiolle. Politiikkaa toteutetaan eri viranomaisten yhteistyönä. Maakunnissa vastaavia aluekehittämisviranomaisia ovat Maakuntien liitot, jotka laativat ja toteuttavat valtakunnalliset kehittämistavoitteet huomioivia maakunnallisia kehittämisohjelmia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.) Maaseutupolitiikka on horisontaalista politiikkaa, joka tuo yhteiskunnan eri sektoreiden kehittämiseen mukaan maaseudun näkökulman. Sen tärkeimpänä tavoitteena on edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja maaseudulla asuvien ihmisten hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c.) Maaseutupolitiikkaa valmistellaan ja toteutetaan maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän johdolla pohjautuen maaseutupoliittiseen kokonaisuohjelmaan. Kaudelle 2014–2020 laaditun kuudennen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman teemat ovat osallisuus ja

lähidemokratia, asuminen ja palvelut, infrastruktuuri ja maankäyttö, elinkeinot ja osaaminen sekä ekosysteemipalvelut. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 8, 138–139.) Valtaosa alueiden kehittämiseen suunnattavasta rahoituksesta kanavoituu EU:n rakennerahastojen, aluekehitys- ja sosiaalirahaston, kautta. Kehittämistoimet pohjautuvat ohjelmiin, joiden raamit määritellään EU-asetuksissa ja joita täsmennetään kansallisilla säädöksillä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c.)

Kylätoimintaa linkittää maaseutupolitiikkaan ja alueiden kehittämiseen kokonainen kylätoiminnan verkosto. Paikallisten kyläyhdistysten toimintaedellytyksiä tukee valtakunnallisesti Suomen Kylätoiminta ry. Se laatii yhteistyössä Leader -toimintaryhmien kanssa valtakunnallisen paikallisen kehittämisen ohjelmia. (Suomen kylätoiminta ry.) Valtakunnallisissa kylätoimintaohjelmissa maaseutupolitiikan tavoitteet kirjataan konkreettisiksi toimenpidesuosituksiksi paikallisille toimijoille. Kylätoimintaohjelmissa määritellään uusia vastuualueita ja tehtäviä paikallistoimijoille eli kirjataan ne odotukset ja vaatimukset, joita heihin kohdistetaan. (Kumpulainen 2014, 14.) Vastaavasti kylien maakunnalliset yhteenliittymät, maakunnalliset kyläyhdistykset, toimivat kylien tukena ja yhteistyöfoorumina sekä laativat maakunnallisia kyläohjelmia.

Leader-ryhmät ovat rekisteröityneitä yhdistyksiä, jotka rahoittavat maaseudun ja paikallisyhteisöjen yleishyödyllisiä ja elinkeinotoimintaa edistäviä hankkeita ja neuvovat hakemusten valmistelussa ja hankkeiden toteuttamisessa. Suomessa on 56 Leader-ryhmää, jotka laativat omat kehittämisohjelmansa ja valitsevat tuettavat hankkeet. Jokaisella ryhmällä on oma hallitus, joka kootaan julkisen hallinnon, paikallisten yhdistysten ja yritysten sekä maaseudun asukkaiden edustajista. Leader-tuki muodostuu EU:n, valtion ja kuntien rahoituksesta. (Leader Suomi 2015.)

Olen tutkimuksessani kiinnostunut kylätoiminnan paikallisesta toiminnasta. Paikallinen kylätoiminnan muotoutuu paikallisten haasteiden ja mahdollisuuksien yhteisvaikutuksessa. Hyyryläisen (1999) mukaan kylätoiminnalla on aina ollut vahvat yhteydet koettuun elämään. Hyyryläinen kuvaa kylätoiminnan politiikan tilaksi sitä, miten kyläläiset yhdessä määrittelevät yhteistä paneutumista vaativat asiat tai ongelmat ja tehtävät toimenpiteet. Paikallista kylätoimintaa suuntaavia kyläsuunnitelmia voi pitää tällaisen yhteisen tahdonmuodostuksen tuotoksena. (Emt., 32–33.)

Maaseutupolitiikassa kehityslinjana on paikallisten toimijoiden roolin vahvistaminen. Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa maaseutu määritellään paikallisten mahdollisuuksien

kautta monimuotoisena tilana, jonka kehittämiseen asukkaat osallistuvat. Maaseudun hyvinvoinnin ja kehityksen nähdään ohjelmassa toteutuvan entistä enemmän siellä toimivien ihmisten ja yritysten tietoon, osaamiseen ja aktiivisuuteen perustuen. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 8.) Aktiivisen ja vastuullisen toimijuuden kehittyminen kyläyhteisöissä nähdään kylien elinvoimaisuuden turvaamisen edellytyksenä (Kumpulainen 2014, 14).

Odotukset paikallista kylätoimintaa kohtaan ovat suuria, kun ottaa huomioon, että kylätoimintaa harjoitetaan väestömäärältään pienillä alueilla - kolmella neljästä toiminta-alueesta on alle 500 asukasta. Useilla kylillä aktiivisia toimijoita on hyvin vähän ja toimijoita uhkaa uupuminen. Kysyttäessä kylätoimijoilta itseltään, he painottavat kylätoiminnassa juhlien, retkien ja muiden tapahtumien järjestämistä sekä niistä ja muistakin kylän tapahtumista tiedottamista. Kylätoiminnan yhteiskunnallisina tehtävinä he pitävät kylän edunvalvontaa ja vaikuttamistyötä esimerkiksi infrastruktuuriin tai palveluihin liittyen. Joillakin kylillä kylätoiminnan muotoihin kuuluu myös kehittämishankkeiden toteuttaminen. Enemmistö kylätoimijoista haluaisi pitää kylätoiminnan erillään peruspalvelujen tuottamisesta, mutta noin puolet kyläyhteisöistä kuitenkin uskoo, että paikallisten peruspalvelujen saatavuus on tulevaisuudessa yhä enemmän yhdistysten vastuulla. (Rouhiainen 2014, 31–32.) Palveluiden tuottamisessa monet järjestöt tekevätkin jo paljon työtä täydentäen kyliltä poistuvia julkisen sektorin palveluita. Aluepolitiikkaa ja siihen kuuluvaa maaseutupolitiikkaa voidaan pitää hyvinvointipolitiikan osa-alueina, sillä niiden toimien tarkoituksena on kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen (vrt. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014c) Tätä kautta tarkasteltuna paikalliset kylätoimijat ovat tärkeitä paikallisen hyvinvointipolitiikan verkoston toimijoita. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin maaseudun hyvinvoinnin kehittymistä.

3.3 Hyvinvointi maaseudulla

Suomen maaseutu kattaa hyvin monenlaisia alueita. Tämä käy ilmi, kun tarkastelee maaseutualueiden tyyppiluokittelua. Kylien sosiaaliset, kulttuuriset, elinkeinolliset ja maisemalliset piirteet vaihtelevat suuresti ja kylät ovat muovautuneet historiansa kuluessa hyvin erilaisiksi. Tutkimusten mukaan myös hyvinvointi maaseudulla on eriytynyt erilaisten alueiden välillä.

Hyvän välineen maaseutualueiden ja kylien erilaisuuden hahmottamiseen tarjoaa maaseutualueiden tyyppiluokitus. Vuonna 2013 julkaistiin 250 neliömetrin tilastoruutuihin laskettuihin paikkatietoihin

perustuva kaupunki-maaseutu –luokitus. Tässä luokittelussa alueet luokitellaan kuuluvaksi sisempään ja ulompaan kaupunkialueeseen, maaseudun paikalliskeskukseen, kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun sekä harvaan asuttuun maaseutuun. Maaseudun aluetyypit kattavat 95 prosenttia Suomesta ja niillä asuu 1,66 miljoonaa asukasta (31 prosenttia väestöstä). (Ponnikas, Voutilainen, Korhonen & Kuhmonen 2014, 10–11.) Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa 2014–2020 maaseudun aluetyyppejä kuvaillaan seuraavasti: ”Maaseudun paikalliskeskukset ovat kaupunkien vaikutusalueen ulkopuolelle jääviä pienempiä keskuksia. Ne koostuvat kaupunkimaisista taajamista, joilla on selkeä keskus tai maaseutumaisemmista kirkonkyläkeskuksista. Maaseudun paikalliskeskuksia on 41 ja vuonna 2012 niillä asui 6 prosenttia väestöstä (327 000 asukasta). Kaupungin läheinen maaseutu on maaseutumaista aluetta, joka on fyysisesti lähellä kaupunkia ja kiinnittynyt siihen toiminnallisesti mm. työssäkäynnin kautta. Kaupunkien läheisen maaseudun maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Nämä alueet kattavat 10,8 prosenttia koko Suomen pinta-alasta ja vuonna 2012 niillä asui 7 prosenttia väestöstä (396 000 asukasta). Ydinmaaseutu on alkutuotannon aluetta ja suhteellisen tiivisti asuttua. Ydinmaaseutu on etäällä kaupunkien keskuksista ja rajautuu kaupungin läheisen maaseudun ulkopuolelle. Alueella on useita pieniä keskuksia ja kirkonkylä. Ydinmaaseutua on 15,9 prosenttia Suomen pinta-alasta ja vuonna 2012 alueella asui 12 prosenttia väestöstä (625 000 asukasta). Harvaan asuttu maaseutu on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja kaukana isoista keskuksista. Maisemaan hallitsevat metsät ja suot, taajamia on harvassa ja niiden välissä voi olla laajoja asumattomia alueita. Harvaan asuttu maaseutu kattaa 68,3 prosenttia koko Suomen pinta-alasta, mutta alueella asuu vain 308 000 asukasta eli 6 prosenttia väestöstä.”

Alueellisia hyvinvointi eroja ei seurata systemaattisesti ja kattavasti missään tietojärjestelmässä, mutta niitä on kuitenkin tutkittu eri tavoin jo pitkään. Tarkastelutavasta riippuen hyvinvoinnista ja sen vajeista maaseutualueilla on saatu erilaisia ja osin ristiriitaisiakin tuloksia. Alueellisia eroja on kuitenkin tuoreen tutkimustiedon mukaan havaittavissa terveydessä, koetussa hyvinvoinnissa ja hyvinvointipalvelujen saatavuudessa. Yhteiskuntapolitiikan julkilausuttuna tavoitteena on alueellisten erojen poistaminen ja yhtenä oikeudenmukaisuuden mittana voidaan pitää tasa-arvoa palvelujen saatavuudessa ja hyvinvoinnin ilmenemisessä väestössä. (Karvonen 2015, 121–123.)

Aluetutkimus keskittyi pitkään analysoimaan kuntien välisiä hyvinvointieroja. Näissä tutkimuksissa havaittiin hyvinvoinnin vaihtelevan kaupunkien ja maaseudun välillä niin, että kurjinta näyttää olleen maaseudun haja-asutusalueilla ja onnellisinta kaupunkien ympäryskunnissa. Tuorein näistä kuntien eroja analysoineista tutkimuksista on 2000-luvun puolivälistä. Kuntakenttä on sittemmin

voimakkaasti uudistunut eikä asuinkunta enää kerro, millaisessa ympäristössä ihmiset todella elävät. Yhden kunnan sisällä voi olla sekä kaupunkialueita että harvaan asuttua maaseutua. Ihmisiltä itseltään onkin alettu kysyä, millaisessa paikassa he itse kokevat asuvansa. Karvosen mukaan koetun asuinpaikan mukaiset hyvinvointierot ovat samansuuntaisia kuntatyyppin mukaisien erojen kanssa, mutta ne esiintyvät pienemmässä mittakaavassa. (Karvonen 2015, 124–128.) Maaseudulla, etenkin haja-asutusalueilla asuvilla, terveydentila on huonompi, mutta erot ovat pienempiä ja niitä selittävät alueiden väliset väestörakenteelliset erot. Toimeentulo-ongelmat sen sijaan ovat yhtä yleisiä maaseudulla kuin kaupungeissa. Kaupunkiympäristön erityispiirre puolestaan on tyytymättömyys asunnon kokoon. Maalla tätä ongelmaa ei ole. Yksinäisyys on yleisintä kaupungin keskustassa ja harvinaisinta maaseudun haja-asutusalueilla tai kylissä asuvilla. Asuinalueen turvallisuus tai yleinen elämänlaatu eivät kuitenkaan eroa asuinkunnan tyyppin mukaan. Karvosen mukaan erot koetun asuinpaikan ja kuntatiedon mukaisen asuinpaikan kautta tarkastelluissa hyvinvointieroissa kuvastavat sitä, että kuntatiedot liittyvät kiinteämmin palvelujen järjestämiseen ja siitä seuraaviin hyvinvointivaikutuksiin ja koetussa asuinympäristössä taas korostuvat sosiaalinen kanssakäyminen, arvostukset ja elämäntyyli. (Karvonen 2015, 129–133.)

Arttu Saarinen ym. tutkivat onnellisuutta selittäviä tekijöitä Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Turussa ja vertasivat niitä koetun kaupunkimaisuuden mukaan. Aikuisista onnellisimmat asuivat maaseudulla. Asuinalueesta riippumatta onnellisuutta selitti hyvä terveys, parisuhde ja vähäiset toimeentulo-ongelmat. Esikaupungeissa ja etenkin maaseudulla myös hyvät naapurisuhteet lisäsivät onnellisuutta. (Saarinen, Airio, Kaikkonen & Luoma 2013.)

Uusimman maaseutuluokituksen mukaiset tarkastelut tätä vastoin ovat osoittaneet, että hyvinvoinnin vajaiden eroja esiintyy kaikilla hyvinvoinnin pääulottuvuuksilla niin, että maaseudulla hyvinvoinnin puutteita ilmenee enemmän kuin kaupunkialueilla. Maaseudulla myös esiintyy enemmän epäluottamusta muihin ihmisiin ja julkiseen valtaan sekä tyytymättömyyttä julkisiin palveluihin kuin kaupunkialueilla. Erot olivat erityisen selviä kaupunkialueiden ja harvaan asutun maaseudun välillä. Olen Karvosen kanssa samaa mieltä siitä, että keskus–periferia-suhteeseen liittyvä epätasa-arvoinen valta-asetelma voi lisätä syrjäisellä alueella tunnettua epäluottamusta. (Karvonen 2015, 129–133.)

Alueellisesti kattavimmat tiedot suomalaisten hyvinvoinnista saadaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojärjestelmästä, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH. Sen mukaan myönteisen hyvinvoinnin erot ovat verraten vähäisiä. Vaikka maalla asuvat ovat hieman

onnellisempia urbaaniin elämään näyttää liittyvän hieman parempi elämänlaatu. Muun muassa huono työkyky, ylipainoisuus, huono terveydentila, huonompi toimeentulo ja epäluottamus ihmisiin ovat leimallisempia maaseutualueille kuin kaupunkimaiselle asuinympäristölle. Ääripäitä monilla näistä hyvinvoinnin ulottuvuuksista edustavat huono-osaisimpina haja-asutusalueet ja hyvinvoivimpina sisemmät kaupunkialueet. Aiemmat kuntatutkimukset viittaavat siihen, että hyvinvoivimmat alueet ovat kaupunkien läheistä maaseutua, mutta tätä eivät tue uuden kuntaluokituksen mukaiset tiedot, joiden nojalla vähiten hyvinvoinnin vajeita näyttäisi paikantuvan sisemmille kaupunkialueille. (Karvonen 2015, 129–133.)

Maaseutukatsausten 2011 mukaan harvaan asuttu maaseutu ja ydinmaaseutu ovat menettäneet väestöä voimakkaasti koko 2000-luvun. Kaupunkien läheisellä maaseudulla väestö on puolestaan kasvanut. Väestöään menettävillä alueilla haasteena on infrastruktuurin ja rakennetun ympäristön ylläpito ja kehittäminen sekä paikallisen elinvoimaisuuden turvaaminen. (Ponnikas ym. 2011, 15–16, 20–22.) Ydinmaaseudun ja erityisesti harvaan asutun maaseudun kunnissa vanhusväestön osuus on selkeästi lasten osuutta suurempi. Väestöllinen huoltosuhde on sitä korkeampi, mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä työikäisiin suhteutettuna. Maaseutualueista huoltosuhde on matalin kaupunkien läheisellä maaseudulla. Riskinä on, että väestökadosta, korkeasta huoltosuhteesta ja sosiaalisista ongelmista kärsivillä alueilla ajaudutaan kurjistumiskierteeseen, jossa infrastruktuuria ja palvelutuotantoa ei pystytä ylläpitämään. (Ponnikas ym. 2011, 20, 26, 30.) Tämä näkyy jo kylien palvelurakenteen heikentymisenä. Tutkimuksen mukaan lähipalvelut ovat heikentyneet kylillä entisestään myös kuntaliitosten jälkeen (Kumpulainen 2014, 5).

Palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta palvelut voidaan jakaa eri etäisyyksien mukaan kotiin tuotaviin palveluihin, lähipalveluihin, seudullisiin palveluihin ja laajan väestöpohjan palveluihin (Rantanen ym. 2012, 14). Saavutettavuus kertoo palvelujen tavoitettavuudesta fyysisenä etäisyyden tai sähköisen saavutettavuuden näkökulmasta. Tämän lisäksi voidaan puhua myös koetusta saavutettavuudesta. (Ponnikas ym. 2014, 25.) Palvelujen saavutettavuus voi vaihdella elämäntilanteen mukaan. Esimerkiksi vanhuksille sekä heikossa asemassa oleville palvelujen läheisyys on erityisen tärkeää. (Ponnikas ym. 2014, 40, 44.) Suomen maaseutualueilla on siirrytty agraarimaaseudusta asumisen maaseutuun. Suurin osa maaseudun asukkaista käy kylän ulkopuolella töissä. Työmatkoihin yhdistetään usein myös palvelujen hankkiminen. (Lehtola ym. 2012, 31.) Maaseudulla asuu kuitenkin myös ihmisiä, joiden kyky itsenäiseen liikkumiseen on heikentynyt.

Vaikka monet maaseutualueet näyttäytyvät hyvinvoinnin kannalta haasteellisilta on maaseudulla tunnistettavissa positiivisia hyvinvoinnin tekijöitä, jotka eivät ole aina mukana hyvinvointitutkimuksissa. Näitä ovat esimerkiksi luonnon merkitys hyvinvoinnille. (Karvonen 2015, 23, 131.) Tuorilan (2006) haastattelututkimuksen tulokset osoittavat maalle muuttaneiden elämänlaadun ja ajankäytön parantuneen laadullisesti. Maaseutuun liitetään hyvän asuinpaikan tunnuspiirteet. Se koetaan rauhallisena, turvallisena ja eikä sitä koeta yhtä kiireisenä kuin kaupunkia. Asukkaiden kokemuksissa maaseudulla korostuu ihmisten ja luonnon välinen suhde. Maaseudun koetaan tarjoavan elämyksiä, jotka puuttuvat kaupungista. Maaseudulla asuvat ovat usein myös vahvasti kiinnittyneitä kotiseutuunsa eikä maaseutua valita asuinpaikaksi palveluiden vaan sen takia, että maaseudulta haetaan asumisen väljyyttä, rauhaa ja turvallisuutta. (Tuorila 2006.)

Aini Pehkonen (2004) on tutkinut vuosina 1990–2000 kymmeneen suomalaiseen kylään muuttaneiden kokemuksia muuttamisen syistä ja heidän inkluusio- tai eksklusioprosesseistaan kyläyhteisössä. Asuinpaikan valinnassa luontosuhde ja maaseutu asuinympäristönä korostuivat merkittävinä tekijöinä. Luonnon rauha tarjosi vastakohtana kiireiselle työlle ja luonto liitettiin lepoon ja virkistykseen. Vuodenaikojen elämyksellisyys ja näkeminen koettiin paremmiksi maaseudulla kuin kaupungissa. Maaseudulle muuttajat kokivat luonnon läheisyyden myös turvallisena. Toisille maaseudulta löytyi elämäntilanteeseen sopiva koti. Lapsiperheet halusivat omakotitaloon, jonka kustannukset koettiin maaseudulla pienemmiksi. Maaseutu koettiin lapsille parempana ympäristönä. Eläkeläisille maaseudun luonto ja pihatyöt tarjosivat mielekästä tekemistä. Pehkosen aineistossa merkittäviä tekijöitä maaseudulle muuttamisessa olivat taloudelliset syyt. Muutto maaseudulle on ollut rationaalinen valinta ja keino selviytyä, kun konkurssi, työttömyys, sairaus tai parisuhteen kariutuminen ovat ajaneet elämän kriisiin. Näille ihmisille maaseudun tarjoamat mahdollisuudet esim. kalastukseen ja marjastukseen ovat mielekkään vapaa-ajan vieton lisäksi mahdollisuus toimeentulon parantamiseen. Maaseudulta haettiin myös edullisempaa asumista sekä yksityisyyttä. (Emt., 87–94, 110.) Pehkosen tutkimuksen mukaan maaseudulle muuttaminen vaikutti ihmisten aineelliseen ja aineettomaan hyvinvointiin. Erityisesti asuinympäristön laadun ja asumisen tason koettiin parantuneen. Myös perheiden sisäiset suhteet ja suhteet naapurustoon olivat parantuneet. Ne, joiden muuton taustalla vaikuttivat taloudelliset syyt, kokivat talouteen ja yksinäisyyteen liittyvien asioiden heikentävän hyvinvointiaan. Maaseudulla pitkät välimatkat nostivat etenkin perheiden liikkumisen menoja. Tyytymättömyyttä aiheuttikin palvelujen puuttuminen ja julkisen liikenteen taso. Palvelujen heikkeneminen koettiin myös uhaksi. (Emt., 123–125.)

Maaseutukontekstissa hyvinvointia voidaan tarkastella myös sisältä ulospäin, toisin sanoen ei vain keskittyen hyvinvointiin maaseudulla vaan tarkastellen maaseudun merkitystä hyvinvoinnin edistämässä yleensä. Maaseutu on luonnon monimuotoisuuden ja sen tarjoamien ekosysteemipalvelujen kannalta tärkeä osa hyvinvoinnin edistämistä. Ekosysteemipalvelut ovat luonnon tarjoamia aineellisia ja aineettomia hyötyjä sekä oleellisia lähteitä ihmisten hyvinvointiin. Ekosysteemipalvelut voidaan jakaa neljään ryhmään: tuotanto-, ylläpito-, säätely - ja kulttuuripalveluihin. Tuotantopalveluja ovat esimerkiksi ravinto, puhdas juomavesi, hengitysilma, puu raaka-aineena, polttoaineet, rakennusmateriaalit ja lääkeaineet. Ylläpitopalveluihin kuuluvat esimerkiksi yhteyttäminen ja ravinteiden kierto. Säätelytehtävässään luonto säätelee muun muassa ilmakehän ja vesistöjen koostumusta ja estää eroosiota. Kulttuurisia palveluja ovat luonto esteettisenä kokemuksena, virkistäytymisympäristönä sekä tiedon, inspiraation ja luovuuden lähteenä. Myös suurin osa Suomen arvokkaista kulttuuriympäristöistä sijaitsee maaseudulla. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 45–48.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Pro gradu -tutkielmani teoreettis-metodologinen viitekehys perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu ihmisten välisessä kielellisessä vuorovaikutuksessa. Konstrukttiivisen näkökulman mukaan todellisuus ei ole absoluuttinen vaan se koostuu erilaisista selitys- ja kuvaustavoista, eli ihmisten tavoista merkityksellistää asioita ympärillään. (Berger & Luckman 1994.) Jotta voimme olettaa ymmärtävämme, mitä toinen puheessaan tarkoittaa, turvaudumme kielen vakiintuneisiin merkitysjärjestelmiin. Nämä merkitykset voivat kuitenkin muuttua ajassa, paikassa ja tilanteissa. Ihmiset saattavat myös tulkita kielen merkityssisältöjä kulttuuritaustansa, kokemustensa ja tietojensa pohjalta eri tavoin. Kieli on väline, jolla teemme itsellemme ja toisille selkoa ympäröivästä maailmasta, mutta se on samalla myös vaikuttamisen väline. Kieli ei ole neutraalia ja kielenkäytöllä on aina seurauksia. Voimme puheessamme antaa asioille, ilmiöille, ihmisille ja muille todellisuuden osille erilaisia määritelmiä, arvolatauksia ja yhdistää niitä erilaisiin merkityksiin. Näin voimme vaikuttaa siihen, millaiseksi todellisuus käsitteiden kautta ymmärretään. Kieli nähdään sosiaalisessa konstruktionismissa suhteellisena, käyttäjistään riippuvaisena, tilannesidonnaisena ja seurauksia tuottavana (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tulkintakehyksenä sosiaalinen konstruktionismi näkyy tutkimuskohteeni valinnassa, tutkimuskysymyksen muotoilussa ja analyttisten työkalujen valinnassa (Jokinen 1999, 40–41). Tässä tutkimuksessa kylätoiminnan hyvinvoinnin edistämiseen ja ylläpitämiseen liittyvistä tavoitteista ja sisällöistä puhuminen ja kirjoittaminen nähdään toimintana, joka paitsi pyrkii jäsentämään ja kuvailemaan kohdettaan myös uudistaa tai muuttaa sitä. Kylätoiminta on mielestäni perustavanlaatuisesti diskursseihin perustuvaa, sillä yhteistoiminta vaatii yhteisen tahtotilan saavuttamista. Tämä taas rakentuu erilaisista tavoista jäsentää, kuvata ja merkityksellistää kylätoimintaa ja sen tavoitteita ja sisältöjä. Tutkimukseni metodinen lähestymistapa on diskurssianalyysi.

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa valitaan tutkimuskohteeksi kielelliset prosessit ja niiden tuotokset kuten keskustelut ja tekstit. (Jokinen 1999, 40–41). Diskurssianalyysissa tarkastellaan

kielenkäyttöä tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta (Suoninen 1999, 17). Remeksen (2006, 343) mukaan diskurssianalyysin kautta tutkija voi löytää arkikokemukselta piilossa olevia todellisuus ja tietokäsityksiä, joihin toimijat ovat tietämättään sitoutuneet ja tarkastella kriittisesti, mitä se tuottaa arjessa. Syrjäisen maaseudun hyvinvoinnin eriytymiskehitys ja kylätoiminnan kasvava vastuu paikallisesta kehittämisestä ja hyvinvoinnin edistämisestä kestävä kehityksen kontekstissa muodostavat tarpeen tarkastella sitä, miten kylätoimijat itse jäsentävät yhteisönsä hyvinvointia kylätoiminnan tavoitteissa. Kielenkäyttö vaikuttaa toimintaan, joten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät merkityksenannot eivät ole yhdentekeviä.

Tutkimuksessani tarkastelen maaseudun kyläsuunnitelmissa esiintyvää hyvinvointipuhetta kestävä kehityksen näkökulmasta. Tutkimukseni tavoitteena on diskurssianalyttisen lähestymistavan kautta selvittää, millaisia hyvinvoinnin diskursseja kyläsuunnitelmat sisältävät ja miten kylätoimijat liittävät itsensä näihin diskursseihin (eli millaisia rooleja kylätoiminnalle hyvinvoinnin edistämiseen ja ylläpitämiseen liittyvässä puheessa rakennetaan). Tavoitteena on myös selvittää, näyttäytyykö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena kestävä, ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämässä vertaamalla löytyneitä diskursseja ekososiaalisten hyvinvointikäsitteiden sisältöihin.

Seuraavissa alaluvuissa kuvaan diskurssianalyttisen tutkimuksen toteutusta. Luvussa 5.1. tarkennan diskurssianalyttista lähestymistapaani, luvussa 5.3. esittelen tutkimusaineistoni, otantamenetelmäni sekä otokseni ja luvussa 5.4. kerron tutkimusaineistoni analyysistä. Luvussa 5.5. pohdin tutkimukseni luotettavuutta.

4.1 Diskurssianalyysi metodisena lähestymistapana

Diskurssin käsite on monimerkityksellinen. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 22) liittävät diskurssin käsitteeseen seuraavia merkityksiä: puhetapa, lausetta suurempi kielenkäytön yksikkö, vakiintunut merkityksellistämisen tapa, kielenkäyttö kontekstissa, ymmärrys todellisuudesta, tekstiaineisto ja merkityssuhteiden järjestelmä. Diskurssitutkimuksen teoreetikko Michael Foucault (2005) näki diskurssit tapoina kuvata ja merkityksellistää puheen kohdetta. Foucaultlaisittain diskurssit syntyvät ja saavat merkityksensä suhteessa toisiin diskursseihin, lausujaan, tilanteeseen ja historialliseen aikaan ja sen ajan vakiintuneisiin kielellisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin ja merkityksellistämisen tapoihin (Foucault 2005, 42–43, 63). Diskurssin merkityssisällöt eivät siis ole

tämän määritelmän mukaan siirrettäviä ja jatkuvia, sillä vaikka ne olisi nimetty samalla tavalla niiden merkitykset ovat ajallisia (Focault 2005, 35).

Kriittisen diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti diskurssin käsitteellä on kaksi erilaista merkitystä. Diskurssilla (discourse) tarkoitetaan kaikkea sosiaalista toimintaa, jossa kieli on toiminnan resurssi. Käsitteellä diskurssit (a discourse, discourses) tarkoitetaan historiallisesti syntynyttä ja suhteellisen pysyvä tapaa merkityksellistä asioita, ilmiöitä ja tapahtumia tietyllä, kieliyhteisön jäsenten tunnistamalla tavalla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 26–27.) Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, 27) määrittelevät diskurssit verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta. Tässä tutkimuksessa tukeudutaan tähän määritelmään. Diskurssi voi esiintyä esimerkiksi puheessa, kirjoitetussa tekstissä, viittomassa, kuvissa tai muissa kielellisissä merkeissä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 24). Diskurssit ovat tutkijan tulkintatyön tuloksia edellä mainitun kaltaisista aineistoista (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 28).

Diskurssianalyysissä tutkimuksen kohteena on se, miten asioita tehdään ymmärrettäväksi kielellisessä toiminnassa (Suoninen 1999, 18). Focaultin (2005, 41–42) mukaan diskurssianalyysissä on oleellista tarkastella sitä, miten diskurssit saavat asemansa ja ajallista jatkuvuutta sekä miten ne ovat diskursiivisissa käytännöissä muodostuneet, mihin muihin diskursseihin ne liittyvät ja millaisia muita merkityksellistämisen tapoja ne sulkevat pois. Diskurssianalyysi ei ole selkeärajainen tutkimusmenetelmä vaan lähestymistapa, jossa erilaisilla tutkimustraditioilla on omia painotuksia ja menetelmällisiä sovelluksia. Diskurssianalyttisen lähestymistavan sisällä erilaisia tutkimusorientaatioita yhdistävät kuitenkin tietyt tieteenfilosofiset ja teoreettiset lähtökohtaoletukset (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17), jotka ohjaavat tutkijan mielenkiintoa tiettyihin asioihin.

Ensimmäinen lähtökohtaoletus on, että kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kieli voidaan ymmärtää sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä. Käytämme kielessämme jatkuvasti asioiden kuvaamisessa erotteluihin perustuvia merkityksen antoja. Käyttäessämme kieltä, emme kuitenkaan vain kuvaa todellisuutta vaan annamme aktiivisesti erilaisia merkityksiä sen osille. Käyttäessämme kieltä voimme ylläpitää vakiintuneita merkityssysteemejä tai jäsentää ja muuttaa niitä. Kielenkäyttö siis rakentaa sosiaalista todellisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18–20.) Merkitysten tutkiminen on valaisevaa, sillä ne ovat vain osittain tiedostettuja. Diskurssianalyysi voi pureutua asioihin, joita pidetään itsestään selvinä ja valaista sitä, miksi toimimme niin kuin toimimme.

(Remes 2006, 288–289; Wood & Kroger 2000, 4.) Se, miten paikalliset toimijat puhuvat hyvinvoinnista ja millaisia asioita he siihen liittävät, rakentaa maaseudun hyvinvoinnin kehittämistä ohjaavia hyvinvointikäsitteitä.

Toinen lähtökohta oletus diskurssianalyttisissä lähestymistavoissa on, että samaa ilmiötä voidaan kuvata erilaisilla rinnakkaisilla tai kilpailevilla tavoilla. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 29). Kyläsuunnitelmien hyvinvointipuhetta analysoidessani pyrin nostamaan esille juuri näitä erilaisia merkityksellistämisen tapoja. Jotkut diskurssit voivat peittää vaihtoehtoiset kuvaukset alleen ja kaventaa kuvaa todellisuudesta. Diskurssianalyysin kolmas lähtökohta oletus kielenkäytön seurauksia luovasta luonteesta liittyy kiinteästi tähän. Retorisia keinoja käyttäen voimme pyrkiä kielenkäytössämme tietoisesti vaikuttamaan toisiin ihmisiin ja heidän käsityksiinsä, mutta kielenkäytöllä voi myös olla tiedostamattomia seurauksia. (Jokinen ym. 1993, 18–20, 29; Jokinen & Juhila 1999, 67; Fairclough 2003, 75.). Diskurssin saadessa valta-aseman voidaan diskurssianalyysissä kysyä kenen ääni kuuluu ja kenen ei ja mitä siitä seuraa. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, 11–14) mukaan diskurssintutkija ei ole kiinnostunut niinkään siitä, mikä on ”oikein” tai ”totta” vaan siitä, mitkä merkitykset ovat vallalla, marginaalissa tai puuttuvia ja miksi. Kyläsuunnitelmien tarkastelu on kiinnostavaa myös tästä näkökulmasta. Jäävätkö jotkin hyvinvoinnin osa-alueet hyvinvointidiskursseista marginaaliin, entä millaiset hyvinvointidiskurssit ovat kylien suunnitelmissa vahvimmin esillä?

Neljäs lähtökohta oletus on, ettei diskursseja voida irrottaa kontekstistaan. Diskurssianalyysiin kuuluu tekstien systemaattinen tutkiminen. Analyysissa käytetään erilaisia tekniikkoja, jotta teksteistä löydetään ”johtolankoja” diskursseista, joita ne edustavat. Diskurssianalyysi on luonteeltaan tulkitsevaa ja diskurssianalyysin tekniikoilla pyritään paljastamaan monimerkityksisyyttä. (Fairclough 2003, 78–82.) Aineiston löydökset eivät kuitenkaan ole diskurssin kuvauksia sellaisinaan vaan niitä on tulkittava aina siinä kontekstissa, missä ne on esitetty (Eskola & Suoranta 1998, 197). Tiedetyt merkityssysteemit saattavat olla ymmärrettävissä vain tietyssä ajassa, paikassa tai kulttuurissa. Osa merkityksistä voi rakentua juuri tietyssä tilanteessa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993, 30) antavat tästä esimerkiksi sanan kuusi, joka voi tarkoittaa tilanneyhteydestä riippuen lukua tai puulajia. Teoksessaan *Diskurssianalyysin aakkoset* (1993) he jakavat kielenkäytön kontekstit lause- ja episodikontekstiin, vuorovaikutuskontekstiin, kulttuuriseen kontekstiin ja reunaehtoihin. Lause- ja episodikontekstilla tarkoitetaan sitä, että sanojen merkitys syntyy suhteessa koko lauseen tai sitä suurempien kokonaisuuksien sisältöihin. Samoin vuorovaikutustilanne ja sen ominaisuudet ja

eteneminen vaikuttavat merkitysten muotoutumiseen. Myös diskurssin kulttuurinen konteksti kuten tavat, stereotyyptit ja yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri, vaikuttavat kielenkäyttöön. Tutkijan on huomioitava analyysissään myös ne reunaehdot, jotka vallitsivat tutkimusaineistoa tuottaessa. Se, onko aineisto syntynyt haastattelussa, tietyssä organisaatiossa tai sanomalehden uutisoinnissa, vaikuttavat aineistoon. (Jokinen ym. 1993, 30–35.). Diskurssien kontekstit ovat sekä tilannesidonnaisia mikrotason konteksteja, että sosiokulttuurisia ja yhteiskunnallisia makrotason konteksteja. Ne molemmat vaikuttavat diskurssiin, mutta tutkija voi päättää kumpaan hän kohdistaa mielenkiintonsa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 32.) Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu makrotason kontekstiin. Kyläsuunnitelmien kieleen vaikuttavat historiallisesti muovautuneet käytännöt ja rutiinit sekä kylätoiminnan ideologiat ja toisaalta kylän yhteisöllinen konteksti (Vrt. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 35–36).

Viides lähtökohta oletus on, että toimijat kiinnittyvät diskursseihin saaden niissä erilaisia tilannesidonnaisia identiteettejä ja rooleja. Diskurssianalyysissä tutkija voi olla kiinnostunut siitä, miten toimijoille tuotetaan kielenkäytössä erilaisia identiteettejä. Identiteetillä tarkoitetaan niitä oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen, muille tai muut olettavat hänelle. Identiteetit, roolit ja positiot voivat rakentua toimijan itsensä tuottamina. Tällöin diskurssinkäyttäjät luovat puheessaan liukuvasti itselleen useita erilaisia, joskus ristiriitaisiakin identiteettejä. Kyläsuunnitelmissa kylätoimijat voivat asemoida itsensä eri tavoin suhteessa kylän hyvinvoinnin edistämiseen. Toisaalta roolit ja positiot eivät ole toimijalle kontekstista riippuen aina mahdollisia vaan ne voivat tavallaan tulla automaattisesti liittyessään tiettyyn sosiaaliseen käytäntöön. (Jokinen ym. 1993, 37–40.). Esimerkiksi kyläyhteisö ei ole yhteisönä samanlainen kuin kunta. Kunta on julkisoikeudellinen pakkoyhteisö, jonka jäsenille kuuluu tietyt oikeudet ja velvollisuudet. Kyläyhteisön toimintaan osallistuminen taas on vapaaehtoista eikä kyläyhteisöllä ole lainmukaisia velvollisuuksia jäseniään kohtaan. (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 24.)

Diskurssianalyysin eri perinteiden ja koulukuntien tutkimukselliset painotukset eroavat toisistaan (Pynnönen 2013, 5). Käyn seuraavaksi läpi näitä eroja hahmotellessani oman tutkimukseni painopisteitä.

Remksen (2006, 316–319, 322) mukaan diskurssianalyysin tutkimustraditiosta nousee kolme erilaista näkökulmaa diskurssianalyysin. Nämä kolme lähestymistapaa ovat empiristinen, rationalistinen ja käytäntöä kehittävä eli pragmaattinen tai kriittinen lähestymistapa. Lähestymistapa vaikuttaa siihen, millaisia aineistoja tutkimuksessa käytetään, millaiselle

ajanjaksolle tutkimus ajoittuu ja millaisia kysymyksiä aineistolle voidaan esittää. Empiristinen tutkimus kysyy mitä -muotoisia kysymyksiä. Empiristinen analyysi paljastaa jotakin olemassa olevasta diskurssista. Rationalistinen tutkimus on kiinnostunut ilmiöstä ja sen tuottamisen tavoista, logiikasta ja käytänteistä myös pidemmällä aikavälillä. Rationalistisessa tutkimuksessa kysytään miten – muotoisia kysymyksiä. Kriittinen tutkimus haluaa diskurssien näkyväksi tekemisen kautta kehittää ja muuttaa diskursseja ja käytänteitä.

Tutkimukseni kyläsuunnitelmien hyvinvointipuheesta on empiristinen. Empiristisessä diskurssianalyysissä aineistosta etsitään merkkejä, jotka voivat johtaa diskurssien löytämiseen. Aineistolähtöisen analyysin tavoitteena on kuvata, mitä diskurssi on ja miten se ilmenee. (Remes 2006, 318–319, 350–357.)

Jokisen ja Juhilan (1999) mukaan diskurssianalyysissä voidaan painottaa tutkimusta kielenkäytön tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välillä, merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen välillä, retorisen ja responsiivisen analyysin sekä kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin välillä. Heidän mukaansa nämä neljä ulottuvuusparia ovat aina läsnä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, mutta tutkimuksen painopiste voi asettua eri kohtiin pisteiden välillä tai toisen ulottuvuuden päähän.

Tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välinen jännite viittaa siihen, miten merkitykset toisaalta rakentuvat osana tiettyä tilannetta tai vuorovaikutusta ja toisaalta niiden muodostuminen on sidoksissa kunkin aikakauden ja ilmiön omiin vakiintuneisiin ja yleisiin ilmaisutapoihin ja diskursseihin sekä kulttuurisiin merkityksiin. (Jokinen & Juhila 1999, 54–55.) Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkijan tulee tehdä valinta sen suhteen, kontekstualisoiko hän aineistonsa tutkimuksellisessa orientaatioissaan osaksi jotakin laajempaa kokonaisuutta jo ennen aineiston analyysia vai tarkasteleeko hän vasta tutkimustulostensa yhteyksiä laajempiin ilmiöihin (Jokinen & Juhila, 1999, 62). Tässä tutkimuksessa merkitysten rakentumisen nähdään tapahtuvat toisaalta kulttuurisena jatkumona ja toisaalta aineistossa tilanteisesti rakentuvina. Kyläsuunnitelmissa käytetty kieli ja kylätoiminnan eri ulottuvuuksiin liitettävät merkitykset eivät rakennu tyhjiössä. Ymmärrys kylätoiminnasta ja sen sisällöistä on rakentunut historian saatossa ja siihen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset diskurssit. Pyrin tutkimukseni teorialuvuissa kuvaamaan paikallisiin diskursseihin vaikuttava yhteiskunnallisen taustan ja kehityskulut. Kyläsuunnitelmien hyvinvointipuhe ilmentää kylätoiminnan laajempaa diskursiivista ilmasto, mutta se on osaltaan myös vaikuttamassa sen muuttumiseen. Siinä voidaan puhua yleistä diskurssia vastaan tai liittämään niihin uusia sisältöjä ja yhteyksiä. (Jokinen & Juhila 1999, 56–57, 60–62.) Vaikka kontekstualisoin

aineistoani laajasti ennen analyysia en jäsenä aineistoani selittävistä teorioista käsin. Aineiston olennaiset jäsenyykset rakentuvat puhtaasti aineiston huolellisen lukemisen ja analyysin tuloksena. (Ks. Jokinen 1999, 38–39.) Peilaan aineistosta nousevan hyvinvointipuheen jäsenyyksiä tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltyihin teorioihin ja ilmiöihin tutkimustulosten esittämisen ja johtopäätösten yhteydessä.

Diskurssianalyysi voi painottua nostamaan aineistostaan esille joko merkityksiä ja niiden sisältöjä tai sitä, miten niitä kielessä tuotetaan. Merkitysten sisältöjä lähestytään mitä –muotoisilla tutkimuskysymyksillä kuten tässä tutkimuksessa. Millaista hyvinvointipuhetta kyläsuunnitelmissa esiintyy? Millaisia sisältöjä niihin liittyy ja millaisia hyvinvointikäsitteitä niillä tuotetaan? (Jokinen & Juhila 1999, 66–76.). Retorisuuden ja responsiivisuuden välillä tutkimukseni painottuu kielenkäytön retorisuuden tutkimiseen eli sen tarkasteluun, miten kyläsuunnitelmissa vakuutetaan yleisöä tiettyjen merkitysten vakavasti otettavuudesta. Responsiivisuuden painottuva analyysi tarkastelisi sitä, miten todellisuutta rakennetaan vuorovaikuttavasti reagoimalla toisen esittämiin merkityksellistämisen tapoihin. Vaikka kyläsuunnitelmien puhetta voi pitää reagoitina yleisiin ja historiallisiin kylätoiminnan diskursseihin asettuisi tällainen analyysi aikaulottuvuudella niin pitkälle, ettei tämän tutkimukseni puitteissa ole mielekää pyrkiä analysoimaan sitä. (Jokinen & Juhila 1999, 77.) Pysin kuitenkin huomioimaan tämän näkökulman tutkimuksessani käsittelemällä merkitysten rakentumista kulttuurisena jatkumona.

Diskurssianalyttinen tutkimus voi lisäksi olla joko kriittisesti tai analyttisesti painottunutta. Kriittisessä diskurssianalyysissä pyritään löytämään kielellisiä käytäntöjä, jotka tuottavat valta- ja alistussuhteita yhteiskunnassa ja sosiaalisen maailman käytännöissä ja tuomaan ne julki kriittisinä ja vaikuttamaan pyrkivinä kannanottoina. (Jokinen & Juhila 1999, 85–87.). Analyttisessä diskurssianalyysissä pyritään aineistolähtöisen analyysin kautta kuvaamaan mahdollisimman tarkasti sosiaalisen todellisuuden yksityiskohtia ilman ennako-oletuksia valta tai alistussuhteista. (Jokinen & Juhila 1999, 85–87). Tämä tutkimus on lähtökohtaisesti analyttinen ja keskittyy kuvaamaan kylätoiminnan hyvinvointidiskursseja.

4.2 Tutkimusaineisto, otantamenetelmä ja otos

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita paikallisesta kylätoiminnasta ja siinä esiintyvistä hyvinvointipuheesta. Paikallinen kylätoiminta muotoutuu asukkaiden ajatusten ja toiminnan

paikallisten haasteiden ja mahdollisuuksien yhteisvaikutuksessa. Kylätoiminnan kulttuuria on luotu ja luodaan paikallisesti kylätoiminnan kokouksissa, yleisissä kyläkokouksissa, tapahtumissa, kyläsuunnitelmissa ja tiedotuslehdissä. Puhuminen ja kirjoittaminen ovat tärkeä osa kylätoimintaa, sillä vapaaehtoinen yhteistoiminta rakentuu yhdessä suunnitellen, keskustellen ja asioista sopien. (Hyyryläinen 1999, 32–33.) Kyläsuunnitelmat ovat paikallista kehittämistoimintaa ja muuta yhteistoimintaa ohjaavia dokumentteja, jotka laaditaan paikallisten toimijoiden toimesta. Kyläsuunnitelmien lukumäärä on kasvanut jatkuvasti ja niitä on jo 2200 kylässä. Tämä käy selville suomalaisen kylätoiminnan nykytilaa ja alueellisia eroja tutkineen Kylätoiminnan tila 2010 -hankkeen tutkimuksesta. Tutkimukseen vastanneista 1086 kyläyhteisöistä 72 % oli tehnyt kyläsuunnitelman joko yhden tai useamman kerran. Eniten kyläsuunnitelmia oli tehty ydinmaaseudulla (78 % vastanneista kyläyhteisöistä) ja vähiten kaupunkien läheisellä maaseudulla (65 %). Kyläsuunnitelmia päivitetään aika vähän, sillä vain 24 % kaikista kyläyhteisöistä on tehnyt kyläsuunnitelman useammin kuin kerran. Vastanneista kyläyhteisöistä 48 % oli tehnyt viimeisimmän kyläsuunnitelmansa vuosina 2005–2009. Tuoreimmat suunnitelmat ovat kaupunkien maaseutualueilla ja vanhimmat harvaan asutulla maaseudulla. (Rouhiainen 2014, 17–18.) Yksi syy kyläsuunnitelmien lisääntymiseen on se, että kunnilta tai EU:n ohjelmista haettava rahoitus edellyttää usein voimassa olevaa kyläsuunnitelmaa. Suunnitelmasta rahoittaja näkee, että hanke liittyy kylän kehittämiseen pitkällä tähtäimellä ja sen takana on kylän yhteinen tahtotila. (Lahtinen & Vehmasto 2005, 15.) Kyläsuunnitelmien laatimista koskevista ohjeistuksista suositellaan, että suunnitelman teko on koko kyläyhteisöä osallistavaa. Tämä tarkoittaa usein sitä, että suunnitelma pohjautuu kyläkyselyyn.

Tutkimukseni aineistona toimivat maaseudun kylien kyläyhdistysten laatimat kyläsuunnitelmat. Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa on viime aikoina suosittu juuri sellaisia aineistoja, jotka ovat olemassa tutkijasta riippumatta (Jokinen 1999, 42). Kyläsuunnitelmat ovat luonnollisia aineistoja, joiden syntymiseen en ole tutkijana vaikuttanut.

Pro gradun tutkimukselliset puitteet huomioon ottaen rajasin tutkimukseni perusjoukoksi Satakunnan kylät. Satakunnassa on noin 220 toiminnallista kylää, joissa toimii noin 160 rekisteröitynyttä kyläyhdistystä. Satakunnassa on noin sata kyläsuunnitelmaa, joista noin neljä viidesosaa on voimassaolevia. (Satakunnan alueellinen maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020, 11.)

Otokseen valitsin kylät, joissa oli kyläyhdistyksen tai vastaavan organisoituneen tahon laatima voimassa oleva kyläsuunnitelma, joka oli saatavilla Internetistä sähköisessä muodossa. Kyläsuunnitelman organisoitunut taustataho oli aineiston valinnassa kriteerinä, koska tällöin suunnitelman voi olettaa ohjaavan kylän kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehittämistoimintaa. Kyläsuunnitelmien tuli olla helposti saatavilla ajallisten resurssien rajallisuuden vuoksi. Etsin aineistoni käyttäen apunani Satakylät ry:n sekä Satakunnassa toimivien Leader-ryhmien nettisivujen kyläyhdistyslinkkejä. Tiedostan, että otantamenetelmälläni tutkimukseen valikoituu suhteellisesti aktiivisempien kylien kyläsuunnitelmat. Otin tutkimukseen mukaan kaikki tällä menetelmällä löytämäni ja edellä mainitut kriteerit täyttävät kyläsuunnitelmat.

Tutkimusaineistoni koostui 13 kyläsuunnitelmasta. Lista kyläsuunnitelmista löytyy liitteestä 1. Aineistoni kyläsuunnitelmien laajuus vaihteli 10 sivusta 27 sivuun. Lopullisen aineiston laajuus oli yhteensä 187 sivua. Aineistoni kyläsuunnitelmat olivat kaupunkien läheiseltä maaseudulta ja ydinmaaseudulta. Otantamenetelmälläni en löytänyt yhtään voimassaolevaa kyläsuunnitelmaa Satakunnan syrjäiseltä maaseudulta. Tätä itsessään voi pitää huolestuttavana löydöksenä.

Aineistoni kyläsuunnitelmat sisälsivät lyhyen historiikin kylästä, kuvauksen kylän nykytilasta asukas-, elinkeino-, palvelu- ja yhdistystoimintatietojen kautta sekä esityksen kyläkehityksen tavoitetilasta. Usea suunnitelma sisälsi myös kylän asukkaille suunnatun kyläkyselyn tuloksia. Kyselyissä asukkailta kysyttiin kylän vahvuuksista ja kehittämiskohteista sekä kyläläisten kehittämistoiveista ja -ideoista. Suunnitelmat oli useimmiten rakennettu SWOT –analyysin muotoon ja niissä käsiteltiin kylän vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia. Kyläsuunnitelmat oli useimmin laadittu 3–5 vuoden aikavälille. Kyläsuunnitelmien tarkoituksina suunnitelmissa mainittiin kylän kehittämistoimintaa ohjaavan yhteisen tahtotilan muodostaminen ja sen kuvaaminen mahdollisille yhteistyökumppaneille kylällä ja sen ulkopuolella. Suunnitelmillalla haluttiin myös luoda kuvaus kylästä mahdollisille uusille asukkaille.

4.3 Aineiston analyysi

Diskurssianalyttinen lähestymistapa ei ole sellaisenaan käyttöön otettava analyysimenetelmä vaan se on yläkäsite useille erilaisille analyysiteknikoille, joita yhdistävät luvussa 5.1. esitetyt tieteenfilosofiset käsitykset. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 231.)

Analyysini käynnistyi tekstuaalisella, tekstin tasossa liikkuvalla analyysillä. Luin aineistoa tarkasti ja tein huomioita sen sisällöstä ja rakenteesta. Merkityssystemit esiintyvät tekstissä, pieninä osina, jotka tulee tunnistaa osiksi eri merkityssystemejä. Aineistosta etsitään eroja ja yhtäläisyyksiä ja asetetaan hypoteeseja tekstin funktioista ja vaikutuksista. (Suoninen 1993, 50, 60.) Kiinnitin analyysissäni huomiota siihen, miten tekstissä kuvattiin asioita. Tarkastelin esimerkiksi sitä, millaisia adjektiiveja, substantiiveja, adverbeja, lauseita, lausekkeita sekä metaforisia ilmauksia määrittelyssä ja kuvailussa valitaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 72.) Etsin sanoja, ilmauksia, lauseita ja selontekoja, jotka liittyivät hyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin. Tiivistin ne yleisimmiksi käsitteiksi eli mahdollisen diskurssin merkityksiksi. Tarkastelin löytyneitä merkityksiä kokonaisuuksina lauseen sekä koko tekstin tasolla. Luokittelin ensin aineistosta löytyneet hyvinvoinnin merkitykset jokaisen kyläsuunnitelman tasolla. Tämän jälkeen vertailin löytyneitä merkityksiä kyläsuunnitelmien välillä. Hyvinvointiin liitetyt merkitykset esiintyivät useiden eri diskurssien, eli merkitysjärjestelmien yhteydessä. Kyläsuunnitelmissa saatettiin esimerkiksi puhua turvallisuudesta ja siihen voitiin liittää useita erilaisia merkityksiä samassakin kyläsuunnitelmassa. Etenin aineistoni analyysissä yksittäisten merkitysten kautta kohti merkityssystemien, eli diskurssien tunnistamista. Tekstuaalisen analyysin lisäksi vertasin löydöksiäni intertekstuaalisesti tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen ja lähdeaineistooni sekä tutkimukseni yhteiskunnalliseen kontekstiin määrittääkseni löytämieni diskurssien vahvuuden ja syvemmät sisällöt. Analyysin tuloksena syntyi hyvinvoinnin diskurssien ja niihin sisältyvien merkitysten luokittelu, jonka perusteella pystyin vastaamaan siihen, millaisia hyvinvointidiskursseja kyläsuunnitelmissa esiintyy. (Vrt. Remes 2006, 316–317, 350, 361.)

Identifioin sisällön analyysissä aineistosta myös kylätoimijoiden erilaisia tapoja kiinnittyä hyvinvointidiskursseihin eli etsin merkkejä siitä, millaisia identiteettejä kylätoimijoille suunnitelmissa rakentui erilaisten hyvinvoinnin ulottuvuuksien edistämisestä puhumisen yhteydessä. Identiteetillä tarkoitan tässä yhteydessä toimijalle oletettuja velvollisuuksia, rooleja ja vastuita. Kylätoiminnan identiteettiä rakennettiin puheessa sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti. Lähestyin identiteettikysymystä esimerkiksi analysoimalla virkkeiden aktiivi- ja passiivimuotoisia verbejä.

Analyysin viimeisessä vaiheessa vertasin löytämiäni hyvinvointidiskursseja ekososiaalisten hyvinvointikäsitteiden sisältöihin, jotka esiintyvät luvussa kaksi. Näin pystyin pohtimaan näyttäytykö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena kestävän, ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on erityisen tärkeää, että tutkija kuvaa tutkimusprosessinsa ja sen aikaiset valinnat tarkasti. Diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuus perustuu tutkijan argumentointiin ja tutkimustuloksia tukevien ajatuskulkujen avoimeen esittämiseen lukijalle.

Tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde on luonteeltaan samalla tavalla konstruktiiivinen kuin kielen suhde todellisuuteen. Tutkija paitsi kuvaa tutkimustulostensa argumentoinnin kautta sosiaalista todellisuutta myös osaltaan luo sitä. Hän on myös kielenkäytössään riippuvainen olemassa olevista merkitysjärjestelmistä. Tutkijan esittämät tulokset ovat kontekstisidonnaista tulkintaa ja hänen kielenkäyttöönään tulee suhtautua reflektiivisesti. (Jokinen 1999, 40–41.) Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 231; 1999, 248) mukaan diskurssianalyysissä ei voida tavoitella yhtä oikeaa tulkintaa tai selittävien teorioiden kehittelyä vaan yhtä mahdollisimman perusteltua ja kiinnostavaa tulkintaa muiden mahdollisten tulkintojen joukosta. Olen tietoinen siitä, että analyysin tulokset olisi voinut rakentaa tai nimetä myös toisin.

Yksi diskurssianalyysin kriittistä tarkastelua vaativa jännite liittyy Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 230) mukaan analyysin aineistolähtöisyyden ja tutkijan tulkinnan väliseen rajanvetoon. Kun tutkija tekee tulkintaa diskursseista, liittyy analyysiin asioita, jotka eivät ole yksinkertaisesti luettavissa aineistosta. Tutkimuksen aineistolähtöisyys ei siis tarkoita sitä, etteivät muut kirjalliset lähteet olisi inspiroimassa analyysia. Haasteena onkin, miten lukijalle osoitetaan inspiraatioiden lähde, kun kyseessä ei ole suora viittaus. Remeksen (2006, 350) mukaan tutkijan tulee osoittaa jo tutkimuksen esipuheessa sekä kontekstissa kaikki se tieto, mihin hänen analyysinsä perustuu.

Pyrin tutkimukseni tekstissä kuvaamaan ja perustelemaan lukijalle tarkasti tutkimusprosessini metodologiset valinnat, toteutuksen sekä aineiston analyysistä johdetut tutkimustulokseni. Näin lukijan on mahdollista kriittisesti arvioida tutkimukseni luotettavuutta.

5 KYLÄSUUNNITELMIEN HYVINVOINTIPUHE

Kyläsuunnitelmat keskittyvät kylän kaikenpuoliseen kehittämiseen. Hyvinvoinnin edistäminen näyttää tapahtuvan osana tätä kokonaisuutta ja liittyen muihin kehittämistavoitteisiin. Kyläsuunnitelmissa esiintyi hyvin vähän suoraan hyvinvoinnin edistämiseksi nimettyjä tavoitteita tai suunnitelmia. Käsitettä hyvinvointi käytettiin kyläsuunnitelmissa vain harvoin.

Tässä luvussa esittelen diskurssianalyysin kautta hahmottamani hyvinvointidiskurssit. Olen erottanut kyläsuunnitelmista kuusi hyvinvointia merkityksellistä diskurssia, jotka rakentavat käsitystä hyvinvoinnin ulottuvuuksista eri tavoin. Kutsun diskursseja arvostusdiskurssiksi, turvallisuusdiskurssiksi, luontodiskurssiksi, maaseutumiljöödiskurssiksi, palveludiskurssiksi ja vapaa-aikadiskurssiksi. Näissä diskursseissa kylätoiminnalle rakentui erilaisia identiteettejä eli kylätoiminnalle asetettiin puheessa erilaisia vastuita, rooleja ja tehtäviä koskien hyvinvoinnin edistämistä.

Tuloksiin johtanutta päättelyä havainnollistan aineisto-otteilla. Analyysissä esitetyt aineisto-otteet olen valinnut siten, että ne tuovat esiin kyseessä olevasta diskurssista keskeisiä ulottuvuuksia. Jos alkuperäisestä otteesta on poistettu kokonaisia virkkeitä, olen merkinnyt sen virkkeiden väliin sulkuihin kolmoispuolella. Jos ote on koottu samaan asiaan liittyvistä otteista kyläsuunnitelman eri kohdista, olen merkinnyt sen virkkeiden väliin kaksoisviivalla. Aineisto-otteiden loppuun olen merkinnyt sulkuihin kyläsuunnitelmaa vastaavan numeron ja juoksevalla numeroinnilla kyseisestä kyläsuunnitelmasta otettujen otteiden määrän. Numeroitu lista kyläsuunnitelmista löytyy liitteestä 1.

Tutkimukseni tarkoituksena oli analysoida maaseudun kylien kylätoiminnassa esiintyvää hyvinvointipuhetta. Vastaan seuraavissa alaluvuissa tutkimuskysymyksiini *millaisia merkityksiä hyvinvointiin kyläsuunnitelmissa liitetään eli millaisia hyvinvointidiskursseja kyläsuunnitelmissa esiintyy ja millaisia identiteettejä eli rooleja ja vastuita kylätoiminnalle diskursseissa rakentuu koskien hyvinvoinnin edistämistä.*

5.1 Arvostusdiskurssi

Arvostusdiskurssissa korostetaan kyläläisten merkitystä omalle asuinalueelleen ja sen kehittämiseksi. Arvostusdiskurssin merkitykset liittyvät sekä osallisuuteen että kyläläisten persoonien ja taitojen arvostukseen. Diskurssissa otetaan kantaa kylän vakituisten sekä kesäasukkaiden osallisuuden edistämiseen yhteisissä asioissa.

Otteessa 1.1. asukkaiden nähdään omien persoonallisuuksien kautta itsessään muodostavan kyläyhteisön. Lauseen voi nähdä liittyvän ajatukseen siitä, että kylää ei yhteisönä ole ilman sen asukkaita. Lause myös viestittää asukkaiden omien persoonien arvostamisesta sellaisenaan, ei vain hyödyn kautta esim. kuluttajina tai työvoimana. Otteessa 2.1. kylän vahvuuksina ja parhaina puolina mainitaan kylän asukkaat ja heidän monipuoliset kykynsä. Kylän asukkaiden määrittely kylän vahvuutena viestittää asukkaiden arvostamisesta. Arvostus kohdistuu kuitenkin positiivisilla adjektiiveilla kuten reippaat, aktiiviset, osaavat ja ahkerat, kuvailtaviin kyläläisiin. Näiden kuvausten ulkopuolelle jäävät asukkaat eivät ehkä saakaan osakseen yhtäläistä arvostusta. Toisaalta seuraavassa otteessa 2.2. samasta kyläsuunnitelmasta huolehditaan siitä, että jokainen asukas kokee olevansa tärkeä ja tullessa kuulluksi yhteisistä asioista päätettäessä. Tässä arvostusta ei sidota tiettyihin ominaisuuksiin. Päinvastoin kylätoiminnan päämääräksi määritetty työskentely sen hyväksi, että jokainen ikään, sukupuoleen, poliittiseen tai muuhun katsantokantaan katsomatta, voi osallistua.

(...)asukkaat itsessään muodostavat voimakkaan kyläyhteisön värikkäine persoonineen. (1.1.)

Parasta (...) ovat kuitenkin osaavat, ahkerat ja monipuolisesti lahjakkaat asukkaat. Kylän vahvuudet : (...) aktiiviset, reippaat yritteliäät ihmiset (...) (2.1.)

Työskennellään sen hyväksi, että jokainen (...) ikään, sukupuoleen, poliittiseen tai muuhun katsantokantaan katsomatta, voi työskennellä yhteisen (-) tulevaisuuden puolesta. Vapaa-ajan asukkaat ovat myös tärkeä lenkki yhteisessä ketjussa. Huolehditaan siitä, että jokainen asukas kokee olevansa tärkeä ja tullessa kuulluksi yhteisistä asioista päätettäessä ja on sen takia myös valmis tekemään oman osuutensa yhteisen hyvän eteen. (2.2.)

Nuorten saaminen mukaan kylätoimintaan ja vaikuttamaan asioihin on tärkeää. Nuoret voisivat itse vaikuttaa mm. Nuokkarin kehittämiseen - kuten pelien tai vastaavien hankintaan (8.1.)

Arvostus merkityksellistyy vahvasti myös osallisuuden kautta. Oteessa 2.2. osallisuutta halutaan edistää, jotta jokainen asukas kokisi olevansa tärkeä. Asukkaiden kokemaa arvostusta enemmän oteissa korostuu kuitenkin osallisuus yhteisen edun edistämisen ja jokaisen oman osuuden tekemisen näkökulmista. Osallisuus näyttäytyy siis funktionaalisenä yhteisen hyvän saavuttamisen välineenä. Erityisiksi ryhmiä, joiden osallisuutta halutaan edistää määrittävät vapaa-ajan asukkaat ja nuoret kuten oteessa 8.1. Erityisesti nuorten osallisuuden edistämisen taustalla voi vaikuttaa tavoite saada nuoret pysymään kylällä. Huoli nuorten poismuuttamisesta esiintyy useassa kyläsuunnitelmassa. Kesäasukkaat taas saatetaan nähdä hyvänä lisäresurssina kylätoiminnassa, sillä useassa suunnitelmassa kylätoiminnan haasteina mainitaan aktiivisten toimijoiden vähäinen lukumäärä ja väsyminen. Arvostusdiskurssissa kylätoiminnalle rakentuu aktiivisen toimijan identiteetti. Oteessa 2.2. verbien *työskennellään* ja *huolehditaan* passiivimuodot jättävät kuitenkin määrittelemättä vastuutahoa tarkasti. Kylätoiminnan lisäksi muutkin toimivat kylällä arvostuksen toteutumiseksi. Passiivimuotoa voi kuitenkin pitää yleisenä tapana muotoilla asioita suunnitelmateksteissä.

5.2 Turvallisuusdiskurssi

Turvallisuusdiskurssi on vahvasti esillä kyläsuunnitelmissa. Turvallisuuden merkitykset rakentuvat toisaalta sosiaalisen pääoman ja toisaalta liikenneturvallisuuden kautta. Diskurssissa otetaan kantaa kylien liikenneturvallisuuden parantamiseen ja peruspalveluiden säilymiseen.

Turvallisuus liitettiin useimmiten liikenneturvallisuuteen. Seuraavien otteiden perusteella liikenneturvallisuudessa on kylillä puutteita. Oteessa 3.1. teiden kunnon kerrotaan huolestuttavan asukkaita. Toisessa oteessa 7.1. liikenteen todetaan aiheuttavan vaaratilanteita päivittäin. Liikenneturvallisuuden parantamisen puolesta argumentoidaan oteissa 7.1. ja 5.1. vetoamalla lasten ja koululaisten turvallisuuteen. Puutteet liikenneturvallisuudessa yhdistetään erityisesti tämän ryhmän turvallisuuden heikentymiseen. Lapset ja koululaiset muodostavat ryhmän, joiden kohdalla liikenneturvallisuus yleisesti puhuttaa ja joita voidaan pitää erityistä varjelusta tarvitsevina.

Kylätoiminnalle rakentuu turvallisuusdiskurssissa edunvalvojan identiteetti. Kylätoiminnan tehtäviksi määrittyy liikenneturvallisuutta vaarantavista seikoista ilmoittaminen ja parannusten pyytäminen. Vastuu asetetaan tielaitokselle tai kunnalle, joille pyynnöt suunnataan. Roolien voi ajatella määrittyvän virallisten toimintakäytäntöjen tai lakien perusteella. Oteessa 3.1. kylätoiminta

näyttäytyy voimattomana toimimaan liikenneturvallisuuden parantamiseksi, kun korjauspyynnöt eivät ole tuottaneet vastausta. Kylätoiminnan kädet näyttävät sidotuilta, kun virallinen menettelytapa ei ole tuottanut tulosta. Viralliselle menettelytavalle ei esitetä vaihtoehtoja. Oteessa 5.1. kylätoiminnan rajallisia mahdollisuuksia liikenneturvallisuuden parantamisessa kuvataan toteamalla, että pelkkä tiedotus ja valistus eivät riitä, sillä ulkopuoliset kylän läpimatkajaajat pitävät kylätietä kiihdytysuorana. Kylätoiminnalla voi siis olla yhteisönsä sisällä mahdollisuuksia valistuksella ja tiedotuksella vaikuttaa jäsenten liikennekäyttäytymiseen, mutta suurimmat ongelmat liikenteessä aiheuttavat kuitenkin kyläyhteisön ulkopuoliset tahot.

Tien kunto on kovasti huolettanut asukkaita. Tienparannus-anomus on lähetetty useampaankin kertaan naapurikylien kanssa yhdessä. Tämä ei kuitenkaan ole vielä tuottaneet tulosta. (3.1.)

Kuten edellä todettiin kylien läpi kulkee valtatie 8, jonka vilkas liikenne aiheuttaa päivittäin vaaratilanteita, sillä risteysalueilta puuttuvat kunnolliset tien levennykset. Erityisesti koulun kohdalla alkava Peränkyläntie kaipaisi valtatielle levennyksen, jotta tien käyttö olisi turvallisempaa. (7.1.)

Liikenneturvallisuutta vaarantavista paikoista ilmoitetaan ja tehdään korjauspyyntöjä kaupungille (auraukset, liukkauden torjunta, tiekorjaukset). (4.1.)

Väylällä ei ole kevyelle liikenteelle rajattua aluetta, ei tiehidasteita, eikä varoituksia lapsista tai hevosista.(...) Autolle pimeä tie on pienin ongelma, sen sijaan pieni koulumatkalainen on heijastimenkin kanssa melko turvaton pimeään, mahdollisesti liukkaankin tien varressa. (...) Pelkkä tiedotus ja valistus kylällä ei riitä, sillä erityisesti pääväylä on monen läpikulkumatkaajan ”kiihdytysuora”. (5.1.)

Oteessa 4.2. turvallisuus määrittyy kylän sisäisenä sosiaalisena turvallisuutena, jota voidaan edistää elinympäristön, palveluiden, infrastruktuurin sekä sosiaalisen pääoman kautta. Oteessa argumentoidaan peruspalveluiden ja poliisi- sekä pelastustoimen toiminnan säilymisen puolesta kylällä. Nämä palvelut on turvattava, jotta voidaan puuttua sisäistä turvallisuutta uhkaavaan syrjäytymiseen ja säilyttää luottamus siihen, että rikoksista vastataan. Uhkana turvallisuudelle pidetään arjesta selviytymistä tukevien peruspalveluiden kaikkoomista kylältä.

Syrjäytymisen ehkäisyn välineinä mainitaan myös välittävä yhteisöllisyys ja maksuttomat toiminnot, jotka voidaan mieltää kolmannen sektorin vastuulle. Kylätoiminnalle rakentuu

sosiaalisen kontrollin ja yhteisöllisyyden edistäjän identiteetti. Taustalla vaikuttaa ajatus sosiaalisesta pääomasta. Petri Ruuskasen (2001, 23) mukaan sosiaalisella pääomalla viitataan yleensä sosiaalisen rakenteen tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät verkoston jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja sen myötä tehostavat yksilöiden tavoitteiden toteutumista. Putnam viittaa sosiaalisella pääomalla yksilöiden välisiin sosiaalisiin verkostoihin ja niistä syntyviin vastavuoroisuuden normeihin ja luottamukseen” (Putnam 2000, 19). Sosiaalisilla verkostoilla on Putnamin mukaan kykyä luoda ja ylläpitää vastavuoroisuuden normeja ja luottamusta, jotka edistävät yhteiskunnan toimintakykyä. Tässä yhteydessä kylän sisäisen sosiaalisen pääoman voidaan ajatella edistävän kyläyhteisön toimintakykyä ja sen jäsenten välistä vastavuoroista välittämistä.

Hyvä sisäinen turvallisuus syntyy monen eri tekijän yhteisvaikutuksesta. Turvallisuutta edistävät turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut, hyvin suunniteltu liikenneympäristö, avun saanti silloin, kun sitä tarvitaan ja varmuus siitä, että rikoksiin syyllistyneet joutuvat edesvastuuseen teoistaan. (...) Syrjäytyminen on sisäisen turvallisuuden keskeisin uhka. Työttömyys ja muut toimeentulovaikkeudet lisäävät yksilöiden ja perheiden ongelmia. Toimivat peruspalvelut, pelastus- ja poliisitoimi kylien alueella on turvattava. Kylien asukastupatoiminnalla voidaan parantaa sosiaalista verkostoa, yksilön ja perheiden selviytymistä arjesta. (...) Sosiaalinen kontrolli on rikollisuuden ennalta ehkäisyn keskeinen tekijä. Useimmat rikokset voidaan ennaltaehkäistä sillä, että kaikki kyläläiset välittävät toisistaan. (4.2.)

Seuraavassa otteessa a1 turvallisuus ilmaistaan suoraan kylätoiminnan tavoitteena. Turvallisuus liittyy tässäkin sääntöjen noudattamiseen. Kylätoiminta voi edistää turvallisuutta yhteisten sääntöjen kautta.

Säännöt ja niiden noudattaminen takaavat turvallisuutta, johon pyrimme. Kiinteistöyhdistys onkin kesän 2011 aikana uudistanut sääntönsä uuden yhdistyslainsäädännön mukaiseksi (1.1.)

5.3 Luontodiskurssi

Kyläsuunnitelmien luontodiskurssissa luonto merkityksellistyy toisaalta suojelua vaativana ja arvokkaana virkistyspaikkana ja toisaalta resurssina. Diskurssissa argumentoidaan luontoympäristön säilyttämisen puolesta.

Luonto merkityksellistyy kyläsuunnitelmissa esiintyvässä luontodiskurssissa hyvinvoinnin kannalta arvokkaana. Luonnon läheisyys tarjoaa mahdollisuuden luontosuhteen vahvistamiseen ja virkistykseen. Oteessa 7.2. sen kuvataan tarjoavan lapsille ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua luontoon ja ympäröivään maastoon. Oteessa 8.1. ympäristön kuvataan tarjoavan niin kyläläisille kuin muillekin virkistyskeitaan vuoden ympäri. Oteessa kuvataan sitä, miten vuoden aikojen vaihtelu koetaan vahvemmin lähellä luontoa. Luonto merkityksellistyy myös merkittävänä vapaa-ajan viettopaikkana. Se mahdollistaa monenlaisen ulkoliikunnan sekä marjastuksen, sienestyksen ja kalastuksen.

Koulu tarjoaa lapsille ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua luontoon ja ympäröivään maastoon. Välitunneilla on monenlaista puuhailua koulun lähialueella metsäisessä maastossa. (7.2.)

Salonpää tarjoaa niin kyläläisille kuin muillekin virkistyskeitaan vuoden ympäri. Talvella siellä voi levähtää hiihtolenkillä ja syksyn sieni- ja marjareissuilla voi ihailia Salonpään ruskamaisemia. Keväällä siellä voi seurata luonnon heräämistä ja lintujen kevätmuuttoa (8.1.)

Luontosuhteen vahvistumisen näkökulmasta ympäristön ja luontoarvojen säilyttäminen määrittävät lähtökohtaisesti tärkeinä. Luonnonsuojelun puolesta puhuvat myös asukkaat kuten oteessa 2.4. Luonto merkityksellistyy kyläsuunnitelmissa kuitenkin myös sen tarjoamien resurssien ja elinkeinomahdollisuuksien kautta. Tällöin ympäristön suojele liitetään mahdollisuuksiin hyödyntää luonnon monimuotoisuutta kylän ja sen asukkaiden elinkeinomahdollisuuksien kehittämisessä kuten oteessa 2.3.

Joet ovat olleet vain satunnaisten harrastajakalastajien käytössä, mutta kestäisivät runsaampaakin käyttöä. (-) vesistöjä kunnostamalla luodaan uusia työpaikkoja (-) matkailuelinkeinon kasvua. (2.3.)

Kylätoiminnalle rakentuu luontodiskurssissa sekä edunvalvojan että aktiivisen toimijan identiteetti. Oteessa 10.1. kuvataan yhdistyksen jo vuosien ajan muistuttaneen viranomaisia paikallisen jokialueen ruovikoitumisesta. Viranomaisille asetetaan toimintavastuu asiassa. Toisaalta oteissa kylätoiminnalle rakentuu aktiivisen toimijan identiteetti. Oteessa 11.1. ympäristöasioiden kuvataan olleen aina kyläyhdistyksen toiminnassa seudun kehittämisen keskeinen näkökulma. Oteessa kuvataan useita erilaisia aloitteita ja tapoja, joilla kyläyhdistys on pyrkinyt edistämään ympäristön säilyttämistä, aktivoimaan kyläläisiä ja edistämään elinympäristön hoitoa. Oteessa 11.1. välittyy viesti siitä, että ympäristöasioiden edistäminen kylän alueella on riippuvainen kylätoiminnan

aktiivisuudesta, sillä ympäristönsuojelullisten toimien kuvataan rauenneen kylätoimikunnan toiminnan hiipussa väliaikaisesti. Oteessa 5.2. kerrotaan, että ympäristöstä pidetään huolta yhteisvoimin jokavuotisen tienvarsisiivoustalkoon avulla, kun ihmiset jättävät metsäteiden varrelle kaatopaikkajätettä. Oteissa rakennetaankin me vastaan muut –asettelua kuvaamalla, miten kylän ulkopuoliset ihmiset tuntuvat pitävät metsäteitä kaatopaikkoinaan, miten teollisuuden kaatopaikka aiheuttaa huolta ja miten turpeennosto vaikuttaa järven rehevöitymiseen. Uhka kylää ympäröivälle luonnolle nähdään ulkopuolelta tulevana.

Kyläyhdistys on koko toimintansa ajan pitänyt ympäristöasioita yhtenä keskeisenä näkökulmana (-) seutua kehitettäessä. Järven tila oli jo 1980-luvun alussa kylätoimikunnan huolena. (-)mutta muut toimet raukesivat, kun kylätoimikunnan toiminta väliaikaisesti hiipui. (-) Tykköönjärvi on rehevöitynyt paljolti järven valuma-alueella tapahtuneen turpeennoston vuoksi. Hallinto-oikeus päätti, että Vapo osallistuu Tykköönjärven kuntoutukseen. Valitusprosessi on kuitenkin edelleen kesken. Kyläyhdistys järjesti vuonna 2009 järvenrantojen maanomistajille tilaisuuden, jossa keskusteltiin järven mahdollisista kunnostustoimenpiteistä. Tuolloin kyläyhdistys lupasi järven kuntoutustoimenpiteiden kuluihin tuhannen euron kannustusrahan, mutta kukaan maanomistajista ei ryhtynyt toimeen. (-) Kyläyhdistys on järjestänyt jätevesi-iltoja pari kertaa, ja asiasta on keskusteltu myös tavallisissa kyläilloissa. Kyläyhdistys toimii aktiivisesti kunnan kanssa yhteistyössä, että kuntaan rakennettava paineviemärijärjestelmä ulotettaisiin myös yhdistyksen alueelle. Kyläyhdistys aktivoi kyläläisiä mukaan perustettavaan osuus kuntaan. Pienimuotoisempaa ympäristönhoitoa on ollut esim. roskienkerääminen teiden pientareilta, pusikoiden raivaus koulun ja aitta-alueen ympäristöstä, romunkeräyksiin osallistuminen, kukkapenkkin valmistaminen koululle ja aita-alueen perinnekasvi-istutukset ja luonnonkukkaniityn perustaminen jne. (11.1.)

(-) Kokemäenjoki tuo runsaasti ravinteita ja pohjoinen satamatievähentänyt veden luotoista vaihtuvuutta, joten ruovikoituminen on todellinen uhka alueen luonnonarvoille. Tästä tulee muistuttaa viranomaisia, kuten kiinteistöyhdistys on jo vuosien ajan tehnytkin. (10.1.)

(-) ympäristöstä pidetään huolta yhteisvoimin. (...) Kylän puoleisessa päässä Porin Metsää on muutenkin aika ajoin ihmisten jättämiä kylmäkoneita ym. kaatopaikka- tai kierrätyskeskustavaraa. Tienvarsia kylällä yritetään pitää kunnossa jokavuotisen tienvarsisiivoustalkoon avulla. Isompana ongelmana pidetään kuitenkin metsäteille jätettyjä kylmäkoneita, sohvia ym. tavaraa. Jotkut kylän ulkopuoliset ihmiset tuntuvat pitävät metsäteitä kaatopaikkoinaan. (5.2.)

(-) teollisuuskaatopaikka huolestuttaa monia vastaajia, ympäristön tila ja asukkaiden viihtyvyys nousevat voimakkaasti esille. Mökkiläisten jätehuoltoon toivotaan parannusta. Vesistöjen kunnostaminen, (-) ympäristönsuojeluohjelma ja maisemointiasiat koettiin tärkeiksi. (-). (2.4.)

5.4 Maaseutumiljöödiskurssi

Maaseutumiljöödiskurssissa hyvinvoinnin voi nähdä kietoutuvan maaseudun tarjoaman asuin ympäristön laatuun; sen viihtyisyyteen, esteettisyyteen, turvallisuuteen ja kulttuuriperintöön. Maaseutumiljöö merityksellistyy diskurssissa toisaalta erityislaatuisena asuin ympäristönä ja toisaalta kulttuurihistoriallisia arvoja välittävänä ja ylläpitävänä tilana. Diskurssissa argumentoidaan maaseutumiljööön ja sen erityispiirteiden sekä kulttuuriperinnön säilyttämisen ja maltillisen kehittämisen puolesta.

Maaseutumiljöö määrittyy turvalliseksi, kauniiksi, rauhalliseksi, luonnonläheiseksi, puhtaaksi ja sitä kautta viihtyisäksi asuin ympäristöksi. Nämä ovat ominaisuuksia, jotka seuraavissa otteissa liitetään nimenomaan maaseutuun. Maaseudun nähdään tarjoavan vaihtoehdon kaupunkimiljöössä asumiselle kuten otteessa 2.5. todetaan. Maaseutumiljöö asuin ympäristönä määrittyy vahvasti luonnonläheisyyden kautta. Luonnonläheisyys, rauhallisuus ja turvallisuus kytketään tiivisti yhteen. Oteessa 6.1. tämä ympäristö nähdään hyvänä lasten kasvatukseen. Oteessa 10.2. todetaan lapsiperheiden itse haluavan asua tällaisessa ympäristössä.

Maaseutumiljööseen liitettävä turvallisuusominaisuus on osittain paradoksi, sillä turvallisuusdiskurssissa maaseudun turvallisuutta heikentävät palveluiden kaikkoaminen sekä liikenneinfrastruktuurin heikko taso. Objektiivisesti tarkasteltuna maaseutu ei siis välttämättä näyttäytyä turvallisena asuin ympäristönä, mutta sen luonnonläheisyys ja rauhallisuus rakentavat koettua turvallisuutta. Tämä huomio kertoo ehkä enemmänkin turvallisuuden moniulotteisuudesta.

Asukkaat ovat kohtalaisen tyytyväisiä asuin ympäristöönsä ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Ympäristö koetaan viihtyisäksi ja turvalliseksi. Kaunis ympäristö tarjoaa viihtyisän elin ympäristön. (...) Ahlainen tarjoaa vaihtoehdon kaupunkimiljöössä asumiselle. Porin kaupungilta edellytetään maaseudulla tapahtuvan rakentamisen pelisääntöjen selkiennyttämistä ja tiedottamista sekä Ahlasiin rakentamista tukevaa tonttipolitiikkaa (saatavilla olevien tonttien markkinointi, rakentamiskelpoisten maa-alueiden hankinta sekä kaavoitus ja haja-asutusalueille rakentamisen sallivan lupakäytännön kehittäminen). Kesäasuntojen ympärivuotista asuttamista edistämällä

voidaan saavuttaa positiivista muuttoliikettä, jolla on työllistävä vaikutus. Palvelurakenteessa otetaan huomioon ikääntyneen väestön kotona asumisen edellytysten parantaminen. Tässä tukeudutaan julkisten palveluiden lisäksi yksityissektorin tarjontaan ja kylällä organisoitavaan vapaaehtoistoimintaan. (2.5.)

Nykyisin on myös havaittavissa, että maalle muutto nuortenkin keskuudessa on lisääntynyt ja tämä osaltaan luo valoa tulevaisuuteen. Maaseudulla on turvallista asua, kasvattaa lapsia ja täällä on raikas ja luonnonkaunis luonto ympärillä. (6.1.)

Lyttylä tarjoaa rauhallisen ja puhtaan elinympäristön. Luonnon ja meren läheisyys, kartanohistoriasta muistuttava kylän keskuksessa oleva vanha koulurakennus sekä rukoushuone ja Varvinrannan vanha rakennuskanta luovat asumisympäristön viihtyisyyttä –arvoja, joiden merkitys on monille jo nyt suuri ja joiden merkitys voi vain kasvaa tulevaisuudessa. Monet lapsiperheet haluavat rauhalliseen ja luonnonläheiseen asumisympäristöön. Nykyisin monissa ammateissa on mahdollisuus etätyöntekoon, jolloin liikkumisen tarve keskuksiin vähenee (10.2.)

Otteessa 2.5. ja 8.2. tuodaan esille, että tarjotakseen todellisen vaihtoehdon kaupunkiasumiselle, maaseudun tonttipolitiikan ja palvelurakenteen on oltava kunnossa. Maaseutuasuminen ei siis määriy ehdoitta kaupunkiasumisen kanssa samantasoiseksi asumisvaihtoehdoksi. Otteessa 2.5. palvelujen merkitystä korostetaan erityisesti ikääntyvän väestön kohdalla. Otteissa 10.2. ja 8.2. maaseutuasumisen nähdään mahdollistuvan etätyömahdollisuuksien tai lyhyiden työmatkojen kautta. Tässä voi nähdä, että kaupungin läheisellä maaseudulla on hyvät mahdollisuudet asukashankintaan. Kaupungin yhteistyö kylien kanssa nähdään tärkeänä.

Kylällä on myös mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Työmatkat kaupunkiin ovat melko lyhyitä, joten uusien asukkaiden muuttamisella kylälle on mahdollisuuksia. Erityisentärkeää Kokemäen kylien niin Korkeaajan kuin muidenkin kehittämiseksi on kunnan osallistuminen haja-asutusalueen mahdollisuuksien kehittämiseen yhteistyössä kylien kanssa. (8.2.)

Maaseutumiljööseen liitetään vahvasti myös kulttuurihistoriallisia arvoja. Kulttuurihistorialliset piirteet vilahtelevat maaseutumiljöön kuvauksissa, kuten otteessa 1.2. vanhojen rakennusten muodossa, mutta ne liitetään myös maaseutuasumisen arvomaailmaan. Otteessa 10.2. maaseutumiljöön ominaispiirteet ja kulttuurihistoria määritellään arvoiksi, joilla on monille ihmisille suuri merkitys. Näiden arvojen merkityksen arvellaan otteessa tulevaisuudessa kasvavan. Otteessa 1.3. kylän kerrotaan kokevan historian tiedon säilymisen ja sukupolvelta toiselle

siirtymisen tärkeänä. Maaseutumiljöö määrittyy siis erityiseksi tilaksi, jossa on mahdollista välittää kulttuurihistoriallisia arvoja sukupolvelta toiselle ja kokea yhteisyyttä menneisyyteen kuten otteessa 1.2. kuvataan.

Ahlaisten alueella on kunniakas historia niin taloudellisesti kuin kulttuurihistoriallisestikin. Ahlaisten perinнемaisema on valtakunnallisesti ainutlaatuinen. (...)Toiveena on, että Ahlaisten alue kehitty oman kulttuuriympäristönsä tuntevaksi maaseutumaiseksi nykyajan vaatimuksia vastaavaksi Porin kaupunginosaksi, joka kykenee tarjoamaan eri-ikäisille asukkailleen miellyttävän asuin ympäristön peruspalveluineen. Haluamme säilyttää ne asiat, jotka koemme tärkeiksi. Näitä ovat puhdas ja kaunis luonto ja turvallinen asuin ympäristö rakennuksineen ja maisemineen. Haluamme, että Ahlainen on elävä, kehittyvä maaseutumiljöö, jossa eri-ikäisten ihmisten on hyvä asua, elää ja tehdä työtä. (...)Osaamista, ympäristöä, kulttuurihistoriaa ja kulttuuria korostamalla kerrotaan miksi Ahlainen on ainutlaatuinen, paras ja turvallisin paikka asua, elää ja yrittää.(2.6.)

Parasta Makholmassa on luonto. Puhdas, raikas, merellinen maalaismiljöö vie sydämen mukanaan. Rantasuulit meren rannassa alkuperäisessä muodossaan ilmentävät aivan omaa maailmaansa. Rakennuksissa näkyvät kaikki aikakaudet 1800-luvulta aina nykypäivään. (1.2.)

Tarkoituksena olisi kehittää kylää mukavaksi paikaksi elää ja asua kuitenkin sen rauhallisuutta rikkomatta.” (3.1.)

Makholmasta on tehty erinäisiä historiikkejä. Kylämme kokee tärkeänä historian tietämyksen säilymisen sukupolvelta toiselle. Toiveena olisikin, että järjestettäisiin esim. tapahtumia, joissa kylän vanhimmat siirtäisivät perinnetietoutta nuoremmille polville. (1.3.)

Ahlainen on valtakunnallisesti tunnustettu kulttuurihistoriallinen miljöö. (...) Kyläyhdistyksen tavoitteisiin ja toimintaan kuuluu myös kylän kulttuurin ja historian taltioiminen. (2.7.)

Maaseutumiljöödiskurssissa kylätoiminnalle rakentuu säilyttäjän identiteetti. Kylää halutaan asuin ympäristönä kehittää. Esimerkiksi kylän palveluita halutaan kehittää asukkaiden tarpeisiin vastaaviksi. Maaseutumiljöön ominaispiirteet ja sen kulttuuriympäristö ja siihen liittyvät arvot halutaan kuitenkin säilyttää ennallaan. Otteessa 2.6. kylää halutaan kehittää kulttuuriympäristönsä tuntevaksi maaseutumaiseksi, mutta peruspalvelut tarjoamaan kykeneväksi asuinalueeksi. Otteessa todetaan, että säilyttää halutaan tärkeiksi koetut puhdas ja kaunis luonto ja turvallinen asuin ympäristö rakennuksineen ja maisemineen. Otteessa 3.1. tavoitteeksi määritellään kylän

kehittäminen mukavaksi paikaksi asua säilyttämällä kuitenkin sen rauhallisuus. Oteessa 2.7. kyläyhdistyksen tavoitteisiin ja toimintaan määritellään kuuluvan kylän kulttuurin ja historian taltioiminen.

5.5 Palveludiskurssi

Palveludiskurssissa erityisesti vanhusten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointi ja elämisen laatu kylällä liitetään hyvin saavutettavissa oleviin palveluihin. Palvelut näyttäytyvät julkisten palveluiden osalta kyliltä kaikkoavina ja niiden säilyminen erityistä aktiivisuutta vaativana. Palveludiskurssissa argumentoidaan julkisten palvelujen kylällä säilymisen sekä oman palvelutuotannon puolesta.

Palveludiskurssissa vaikuttaa vahvasti se, millaisessa kyläkontekstissa kyläsuunnitelma on laadittu. Kaupunginosakontekstissa, eli entisissä kunnissa, jotka ovat läpikäyneet kuntaliitoksen vuosikymmeniä aikaisemmin, argumentoidaan vahvasti palveluiden kehittämisen puolesta. Vanhoissa kylissä sitä vastoin palveluissa ei koeta suuria kehittämistarpeita, kuten oteessa 8.3. todetaan. Palvelutarjonta ja sen taso hyväksytään luonnollisena seurauksena kylän koosta kuten oteissa 8.3. ja 1.4.. Vanhoissa kylissä kylätoiminta pyrkii lähinnä säilyttämään vielä jäljellä olevat palvelut, joskin joskus kehityskulku näyttäytyy vääjäämättömänä ja kylätoiminnankin mahdollisuudet todetaan tosiasioiden valossa rajallisiksi kuten oteessa 1.5..

Palveluissa ei koeta suuria kehittämistarpeita, jos ajatellaan kylä kokoa. Ainoastaan vanhusten palveluihin kaivattaisiin parannusta kenties jotain asumispalveluja, työapua ja virkistymispalveluja. Sosiaalinen kyläyhteisö ja palvelujen käyttäminen on paras tapa säilyttää palvelut kylällä. (8.3.)

Koska kylä on pieni, sen palvelut ja harrastusmahdollisuudet ovat vähäiset. (1.4.)

Tavoitteenamme on saada säilymään ne vähäiset palvelut, joita kylällämme jo on. Kauppa-auton käyminen kaksi kertaa viikossa kylässämme on varsinkin autottomille asukkaille tärkeä asia. Liikennevuorojen vähäisyyteen viikonloppuisin ja iltaisin emme pysty vaikuttamaan, koska käyttäjiä on niin vähän. Jopa kutsuliikennevuoro ei käyttäjien vähäisyyden vuoksi toimisi kylällämme, vaikka sitä on toivottu. (1.5.)

Kylällä toimivien palveluiden nähdään olevan erityisen tärkeitä vanhuksille, lapsiperheille ja nuorille sekä autottomille asukkaille. Yksilöllisten palveluiden nähdään tukevan näiden ryhmien asumista kylällä. Palveluiden tarpeessa vedotaan vanhusten kohdalla yksilöllisiin tarpeisiin, nuorten ja vanhusten kohdalla liikkumisen haasteisiin ja lapsiperheiden kohdalla kylän vetovoimaisuuden lisäämiseen mahdollisten uusien asukkaiden silmissä. Näissä palveluissa nähdään mahdollisuuksia oman kylän sisäiselle palvelutoiminnalle sekä vapaaehtoistoiminnalle. Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvat asioivat usein kaupungissa. Tätä ei koeta ongelmaksi. Palvelujen saavutettavuus näyttäytyy palveludiskurssissa huomattavasti haasteellisemmalla niiden kohdalla, joilla ei ole mahdollisuutta liikkua palveluihin omalla autolla. Oteessa 5.3. todetaankin, että näiden ryhmien kohdalla ongelmaksi muodostuu palveluiden saavutettavuus. Palvelut liitetään vahvasti asumisen tasoon. Oteessa 2.8. todetaankin, että kylätoiminnan tavoitteena on ylläpitää palveluita, jotta ne vastaavat nykyaikaisen asumisen tarpeita. Taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että kylän palveluiden tulee vastata alueen väestörakennetta ja kehittyä sen mukaan.

Vanhusten ja lapsiperheiden asumista tukevat kunkin yksilöllisten tarpeiden mukaan julkisten palveluiden lisäksi yksityiset palvelut. (...) Ahlaisissa asuu vanhempaa väkeä, joka haluaa asua tutussa ympäristössä mahdollisimman pitkään iästä ja kunnostaan riippumatta. Nämä henkilöt tarvitsevat enenevässä määrin ulkopuolista apua mm. lääkäri-, siivous-, talonhoito- ja ruokapalveluissa. Tällaisten tukipalvelujen tuottaminen kylän oman väen ja yritysten toimesta tulisi tarpeesta. (...) Hyvä päivähoiton järjestäminen houkuttelee lapsiperheitä. (--) Palvelurakenteessa otetaan huomioon ikääntyneen väestön kotona asumisen edellytysten parantaminen. Tässä tukeudutaan julkisten palveluiden lisäksi yksityissektorin tarjontaan ja kylällä organisoitavaan vapaaehtoistoimintaan. (...) Tavoitteena on kehittää ja ylläpitää Ahlaisissa saatavilla olevia palveluita siten, että ne vastaavat nykyaikaisen asumisen tarpeita sekä ottavat huomioon Ahlaisten nykyisen ja tulevan väestörakenteen. (2.8.)

Kyläläiset hakevat lähes kaikki palvelut kylän ulkopuolelta, mikä ei useimmalle ole ongelma, koska kylä sijaitsee lähellä kaupungin keskustan palveluja, suuriin päivittäistavarakauppoihin ei tule montaa kilometriä, ja joka tapauksessa suuri osa väestä käy kylän ulkopuolella päivittäin. (...) Ongelmaksi muodostuu nuorten ja vanhusten kohdalla harrastusten ja palvelujen saavutettavuus. Ilman autoa ei iltaisin ja viikonloppuisin kylältä juuri missään käydä. (5.3.)

Kylätoiminnalle rakentuu palveludiskurssissa aktiivisen toimijan identiteetti. Palveludiskurssissa julkiset palvelut näyttävät vetäytyvän pois kyliltä. Palveluiden säilyminen yhdistetään kylän omaan aktiivisuuteen. Kaupungin toiminta kylän silmissä ei vastaa täysin toiveita kylän

kehittämisestä ja sen asukkaiden palvelutarpeisiin vastaamisesta. Yhdessä kyläsuunnitelmassa todetaan, että kaupunki näkee kylän *periferiana*. Kuvaus viittaa siihen, että kaupunki ei ole kiinnostunut kylän kehittämisestä vaan se jää syrjään ja merkityksettömäksi ja kehitystoimenpiteet ovat olleet kyläläisten oman aktiivisuuden edellyttämiä. Otteessa 2.9. todetaan, että julkisen hallinnon palvelut saavat runsaasti kritiikkiä ja kaupungin suhtautumiseen kylää kohtaan ollaan vieläkin tyytymättömiä. Passiivimuoto viittaa siihen, että mielipide on yleinen kyläläisten keskuudessa. Otteessa 10.3. todetaan, että kehitystoimenpiteet ovatkin olleet kyläläisten oman aktiivisuuden edellyttämiä. Otteessa 12.1. kerrotaan, että kyläläiset ovat jatkaneet kirjaston ylläpitoa kyläläisten voimin kunnan lopetettua. Palveludiskurssissa rakentuu vahva me vastaan muut asetelma. Esimerkiksi oteessa 12.1. kyläläiset näyttäytyvät aktiivisina säilyttäessään omatoimisesti kirjaston toimintaa kylällä, mutta toimintaa haittaa hankaluus saada hankittua kirjoja kunnan kirjastosta. Otteessa 5.4. kaupungin suhtautuminen palvelulinjan saamiseen kylälle näyttäytyy hyvin negatiivisessa valossa. Kaupungin vastauksen perusteella kylätoimijat kokevat, että heidän yrityksensä on käytännössä turha.

Julkisen hallinnon palvelut saavat runsaasti kritiikkiä. Kaupungin suhtautumiseen (--) asioihin ollaan vieläkin tyytymättömiä, vaikka parannusta viime vuosien aikana on tapahtunut. Kaupungin pitää ymmärtää (--) erityispiirteet ja ottaa ne huomioon. Terveystieteiden palvelut ovat riittämättömät tai huonosti organisoitu. Kaavoituspolitiikka ja tonttien markkinointi koetaan huonosti hoidetuksi ja riittämättömäksi. (2.9.)

Kyläkysely sekä kaupunginosakeskustelu toivat esiin yleisen mielialan siitä, ettei kaupunki ole juuri kiinnostunut kaupunginosansa asioista. Kehitystoimenpiteet ovatkin olleet kyläläisten oman aktiivisuuden edellyttämiä. (10.3.)

Sydänmaan koululla on ollut Säkylän kunnan kirjaston sivukirjasto. Kunta on kuitenkin lopettanut sivukirjastotoiminnan, mutta kyläläiset ovat pitäneet palvelua niin tärkeänä, että ovat jatkaneet kirjaston ylläpitoa kyläläisten voimin. Vanhat kirjat ovat saaneet jäädä sinne, mutta uusien kirjojen hankkiminen tai saaminen kunnan kirjastosta on hankalaa (12.1.)

Ongelmaksi koetaan vanhusten asiointi ja nuorten liikkuminen.(--)Palvelulinjaa tiedusteltiin kyselyn jälkeen kaupungilta, mutta viesti oli selvä: anomuksen voi tehdä mutta se on käytännössä turhaa. (5.4.)

Palveluiden kehittäminen ja säilyttäminen nähdään mahdollisena suoraan oman toiminnan ja palvelutuotannon kautta. Oteissa 8.3. ja 2.10. parhaana nähdään sosiaalinen kyläyhteisö ja oman kylän palveluiden käyttö.

Osana kyläsuunnitelmaa laaditaan yrittäjien yhteinen palvelutuotannon liiketoimintasuunnitelma. Samalla kartoitetaan asiakkaat, markkinat, palvelupaketti ja etsitään markkinointikeinoja. Lisätään oman kylän palveluiden kysyntää. (2.10.)

Turvallisuuskurssissa toimivat hyvinvointipalvelut liitettiin kylän turvallisuuteen. Niillä nähtiin olevan syrjäytymistä ehkäisevä sekä yhteisön sisäistä luottamusta rakentava vaikutus.

5.6 Vapaa-aikadiskurssi

Vapaa-aika merkityksellistyy sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistajana ja virkistykseenä. Vapaa-aikadiskurssissa argumentoidaan kylällä järjestettävän harrastotoiminnan ja sen mahdollistavan kyläläisten oman kokoontumistilan puolesta.

Harrastustoimintaa halutaan ylläpitää ja kehittää nimenomaan omalla kylällä. Oteessa 7.3. todetaan, että erilaiset vapaa-ajantoiminnot antavat kyläläisille mahdollisuuden kokoontua yhteen ja tavata toisiaan. Myös oteessa 10.4. omalla kylällä järjestetyn vapaa-ajantoiminnan nähdään lisäävän sosiaalista kanssakäymistä. Oteessa 1.6. kylätoiminnan kerrotaan pyrkivän järjestämään toimintaa yhteenkuuluvuuden tunteen aikaansaamiseksi. Oteessa 3.2. yhteisillä tapahtumilla pyritään yhteishengen ylläpitämiseen, joka liitetään kylän rauhallisuuden säilymiseen. Tämä viestittää siitä, miten maaseudun kyliin perinteisesti liitetty tiivis yhteisöllisyys on muuttanut muotoaan. Sosiaalista kanssakäymistä ei siis välttämättä synny kylällä itsestään vaan se vaatii tietynlaisia tiloja ja toimia. Oteessa 10.4. omalla kylällä järjestettävää harrastustoimintaa perustellaan sillä, että liikkuminen kallistuu, jos harrastuksiin lähdetään kaupunkiin.

Koulun säilyminen toiminnassa olisi hyvin tärkeää, sillä se tarjoaa harrastusmahdollisuuksia myös aikuisille kyläläisille. Koululla voisi tulevaisuudessa järjestää entistä enemmän iltaja viikonlopputoimintaa. Erilaiset kurssit ja tapahtumat antaisivat kyläläisille mahdollisuuden kokoontua yhteen ja tavata toisiaan mielenkiintoisten harrastusten parissa. Koulun pihapiirissä olevia leikkivälineitä tulisi kunnostaa niin, että ne tarjoisivat turvallisen ja miellyttävän leikkiympäristön myös kyliemme pienimmille asukkaille. (7.3.)

Yhteinen kokoontumispaikka on mille tahansa yhteisölle erittäin tärkeä sosiaalisesti ja elämänlaadullisesti. (--)Lyttylästä on matkaa lähimpään harrastustilaan 18 km, liikkuminen kallistuu, joten perusteita kylässä olevaan harrastuspaikkaan on. Rakennus liikuntapaikkana olisi varsin hyvä vaihtoehto kaupunkiin lähtemiselle. (...) (10.4.)

Huvitoimikunta on edelleen voimissaan ja järjestää kyläläisiä yhdistäviä tapahtumia ja tempauksia. (...)väestön viihtyvyys on tärkeä asia. Pyrimme edelleen järjestämään retkiä, teatterimatkoja ja erilaisia tapahtumia väen virkistämiseksi ja yhteenkuuluvuuden tunteen aikaansaamiseksi. (1.6.)

Kylän rauhallisuus olisi säilytettävä. Yhteisiä tapahtumia on kehiteltävä kylän yhteishengen ylläpitämiseksi. (3.2.)

Harrastustoiminnan nähdään olevan kylätoiminnan tai yhdistysten vastuulla. Näiden toimijoiden todetaan järjestävän toimintaa kuten otteissa 2.11. ja 5.5.. Oteessa 2.11. todetaan, että kylän omien osaajien taitoja voisi hyödyntää enemmän uusien harrastustoimintojen aikaansaamiseksi. Vahvimmin vapaa-ajantoiminnan mahdollistajaksi määritellään kuitenkin kyläläisten yhteinen kokoontumistila. Monissa kylissä tämä tila tarkoittaa fyysisesti kylällä olevaa koulurakennusta. Koulurakennukset näyttäytyvät monitoimitiloina, joiden yhteyteen pyritään kehittämään monipuolista toimintaa kuten otteessa 1.12..

Nykyään toimivia yhdistyksiä on noin 30, jotka tarjoavat hyviä harrastusmahdollisuuksia. Uusia harrastusmahdollisuuksia silti kaivataan. Kylän omien osaajien taitoja voisi hyödyntää enemmän(---) Nuorille ja lapsille olisi tarjontaa vastausten mukaan lisättävä. (2.11.)

Kyläyhdistys (--) järjestää yhteisiä tapahtumia, pyrkii lisäämään kyläläisten mahdollisuuksia harrastaa ja viettää vapaa-aikaa omassa kylässään (5.5)

Kylällä on oma toimitila, kaupungilta vuokrattu entinen koulu, jossa on monenlaista toimintaa. Kokoontumispaikka tarjoaa kyläläisille paikan kunnonkohottamiseen, mielen virkistämiseen ja kädentaitojen ylläpitämiseen. (...)koulun toiminta-aluetta kehitetään suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti koulun ja siihen liittyvien aktiviteettien (koulutyö, erityisopetus, esikoulu, iltapäiväkerho, koululaisten harrastustoiminta, koulu- ja vapaa-ajanliikunta, koulua tukeva vapaaehtoistyö) toimintaedellytysten turvaamiseksi. (2.12.)

Kohderyhminä, joille halutaan kehittää lisää harrastetoimintaa, nimetään vanhukset, lapset ja nuoret sekä aikuiset kyläläiset.

5.7 Hyvinvointiin liitetyt merkitykset ja kylätoiminnan roolit

Tutkimukseni mukaan kyläsuunnitelmissa asukkaiden hyvinvointi liitetään arvostuksen saamiseen ja osallisuuteen, fyysiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen, luontosuhteeseen, asumisympäristöön, kulttuuriperintöön, elinkaaren mukaisiin palveluihin sekä vapaa-ajan toimintaan ja yhteisölliseen kanssakäymiseen. Näissä diskursseissa kylätoiminnalle asetettiin erilaisia identiteettejä eli vastuuta ja rooleja hyvinvoinnin edistämiseksi. Identiteetit vaihtelivat aktiivisen toimijan, edunvalvojan ja säilyttäjän välillä.

Arvostusdiskurssissa kylätoiminnalle muodostui aktiivisen toimijan identiteetti. Kylätoiminnan päämääräksi määriteltiin aktiivinen työskentely sen hyväksi, että jokainen kyläläinen pääsee osalliseksi yhteisöllisestä toiminnasta. Turvallisuusdiskurssissa kylätoiminnalle muodostui sosiaalisen turvallisuuden edistämiseksi aktiivisen toimijan ja mahdollistajan identiteetti. Kylätoiminnalla nähtiin mahdollisuuksia ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja sitä kautta sosiaalisen turvallisuuden lisäämisessä. Liikenneturvallisuuteen ja julkisiin palveluihin liittyvässä turvallisuudessa kylätoiminnalle rakentui enemmän edunvalvojan identiteetti. Kylätoiminnan tehtäviksi on omaksuttu turvallisuutta vaarantavista seikoista ilmoittaminen ja aloitteiden tekeminen.

Luontodiskurssissa kylätoiminnalle rakentuu samoin sekä edunvalvojan että aktiivisen toimijan identiteetti. Kylätoiminnan vastuulla nähdään olevan oman alueen luonnontilan seuranta ja siellä toimivien ihmisten tai organisaatioiden neuvonta sekä väärinkäyttöihin puuttuminen. Edunvalvonnallisuus syntyy virallisista menettelytavoista, jotka liittyvät luonnonsuojeluun. Tällöin vastuu asetetaan viranomaisille. Maaseutumiljöödiskurssissa kylätoiminnalle rakentuu säilyttäjän identiteetti. Kylätoiminnan tehtävänä nähdään kylän historiallisten arvojen, osaamisen ja tietämyksen säilyttäminen ja jakaminen.

Kylätoiminnalle rakentuu palveludiskurssissa aktiivisen toimijan identiteetti. Vaikka julkisten palveluiden osalta toiminnassa korostuu edunvalvonnallinen aloitteellisuus kunnan suuntaan palveluiden säilyttämiseksi kylällä, näyttäytyy kylätoiminnan rooli silti vahvemmin

aktiivisena toimijana kylän oman palvelutuotannon edistämässä. Vapaa-aikadiskurssissa kylätoiminta nähtiin aktiivisena toimijana, jolla on mahdollisuus edistää kylällä järjestettävää vapaa-ajantoimintaa monin keinoin.

6 KESTÄVÄ HYVINVOINTI MAASEUDULLA

Kyläsuunnitelmissa asukkaiden hyvinvointi liitetään arvostuksen saamiseen ja osallisuuteen, fyysiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen, luontosuhteeseen, asumisympäristöön, kulttuuriperintöön, elinkaaren mukaisiin palveluihin sekä vapaa-ajan toimintaan ja yhteisölliseen kanssakäymiseen. Kyläsuunnitelmissa esiintyvät hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat paikannettavissa myös ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä.

Vastaan seuraavassa alaluvussa tutkimuskysymykseeni siitä, *näyttäytykö maaseudun kylätoiminta mahdollisuutena kestävä, ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi*. Luvussa 6.2. esitän tutkimukseni johtopäätökset ja viimeisessä luvussa 6.3. pohdin tämän tutkimuksen herättämiä kysymyksiä ja jatkotutkimusaiheita.

6.1 Kylätoiminta ekososiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä

Helne ym.(2012), Marjatta Bardy (2009 & 2010a & 2010b) Tuuli Hirvilammi (2015) ovat hahmotelleet ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä hyvinvointikäsitteestä, joka pohjautuu osaksi Erik Allardtin (1976) esittämään hyvinvoinnin kolmiulotteiseen jaotteluun. Allardtin mallin lähtökohtana ovat inhimilliset perustarpeet. Allardt on jaotellut tarpeet kolmeen tyyppiin: elintasoon (Having), yhteisyysuhteisiin (Loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Being). (Emt., 37-38.) Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä korostuvat aineettomat elämänlaadun tekijät, hyvinvoinnin näkeminen moniulotteisena ja relationaalisena eli riippuvaisena luonnosta sekä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien keskinäisistä suhteista ja muista ihmisistä (Hirvilammi 2015; Helne ym. 2012). Tarkastelen seuraavaksi millaisia ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen ulottuvuuksia esiintyy kyläsuunnitelmien hyvinvointidiskursseissa.

Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä hyvinvoinnin elintasoulottuvuus käsittää fysiologisten tarpeiden tyydyttämisen sekä aineelliset resurssit kuten tulot, asumistason, työllisyyden, koulutuksen ja terveyden (Allardt 1976, 39–40, 50). Ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ensisijaisena ei nähdä yksilöiden kulutusmahdollisuuksien lisäämistä vaan hyvinvoinnin toteutumisen tukemista muilla elämän alueilla (Bardy 2009, 40). Kyläsuunnitelmien hyvinvointidiskursseissa painottuvat nimenomaan hyvinvoinnin muut ulottuvuudet (loving, being ja

doing). Näiden hyvinvoinnin ulottuvuuksien edistämässä myös kylätoiminnan rooli näyttäytyi vahvana.

Hyvinvoinnin elintaso -ulottuvuuden voi nähdä liittyvän kyläsuunnitelmien turvallisuus- ja palveludiskurssiin sekä maaseutumiljöödiskurssiin. Fyysinen ja sosiaalinen turvallisuus ovat perustarpeita, joiden täyttymistä voidaan pitää hyvinvoinnin edellytyksenä. Kyläsuunnitelmien turvallisuusdiskurssissa turvallisuus liitettiin kylän sisäiseen sosiaaliseen turvallisuuteen, jota määrittävät hyvinvointipalvelujen saatavuus ja välittävä yhteisöllisyys sekä kylän fyysiseen turvallisuuteen, jota määritti liikenneturvallisuus.

Liikenneturvallisuudessa nähtiin kylillä paljon puutteita, mutta kylätoiminnan mahdollisuudet liikenneturvallisuuden edistämiseen näyttivät keskittyvän edunvalvontaan. Kylätoiminnan tehtäväksi on omaksuttu liikenneturvallisuutta vaarantavista seikoista ilmoittaminen ja korjauspyyntöjen osoittaminen tielaitokselle tai kunnalle.

Kyläsuunnitelmissa syrjäytyminen nähtiin riskinä sosiaaliselle turvallisuudelle. Sosiaalisen turvallisuuden edistämässä oleellisimpana pidettiin julkisia palveluja. Myös tässä yhteydessä kylätoiminta keskittyy edunvalvontaan ja sen puolesta toimimiseen, että julkiset peruspalvelut ja poliisi- sekä pelastustoimen toiminta säilyisivät kylillä. Syrjäytymisen ehkäisyn välineinä mainittiin kuitenkin myös yhteiset säännöt, välittävä yhteisöllisyys ja kolmannen sektorin järjestämät maksuttomat yhteisölliset toiminnot. Näiden edistämässä kylätoiminnalla nähdään merkittäviä mahdollisuuksia. Kylätoiminta voi käynnistää ja valvoa yhteisön omien sääntöjen luomista ja toteutumista, järjestää yhteisöllistä toimintaa ja edistää alueellaan muiden järjestöjen toimintaa.

Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä julkiset palvelut nähdään tärkeänä osana hyvinvoinnin kestävästä edistämisestä. Julkiset palvelut mahdollistavat pienemmällä tuloilla toimeen tuleminen ja vähentävät yksityistä kulutusta. Ne myös tasaavat väestön hyvinvointieroja ja luovat tasa-arvoa ja sitä kautta eheämpää yhteiskuntaa. (Helne ym. 2012, 88–110.) Kyläsuunnitelmien palveludiskurssissa palvelut liitetään asumisen tasoon maaseudulla sekä hyvinvointiin erityisissä elämänvaiheissa kuten vanhuudessa. Julkiset palvelut näyttäytyvät palveludiskurssissa kyliltä kaikkoavina. Myös viimeaikaisten tutkimusten mukaan lähipalvelut ovat heikentyneet kylillä pikkuhiljaa sekä erityisesti kuntaliitosten jälkeen (Kumpulainen 2014, 119, 5). Julkisten palveluiden säilyttämiseksi kylillä kylätoiminnan mahdollisuutena on toimia aktiivisesti julkiseen hallintoon päin ja ajaa oman alueen etuja. Julkisten palvelujen rinnalle hyvinvoinnin edistämässä nostetaan

kyläsuunnitelmien palveludiskursseissa myös kylän oma palvelutuotanto, yritystoiminnan edistäminen sekä vapaaehtoistoiminta. Tässä kylätoiminnalla on aktiivinen rooli. Kylätoiminta voi esimerkiksi koota palveluhakemistoja, tuoda palvelutarpeita esille ja tehdä yhteistyötä alueen yrittäjien kanssa sekä tarjota toimitiloja niin yrittäjille kuin vapaaehtoistoiminnalle. Kestävän hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen näkökulmasta kehittääkin juuri paikallisyhteisöjä ja kansalaisten omista tarpeista ja voimavaroista lähtevää palvelujen vertaistuotantoa. Palvelutuotannon hajauttamisen nähdään vähentävän hyvinvointipalvelujen riippuvuutta kasvutaloudesta ja edistävän tarpeisiin vastaamisen paikallista tehokkuutta. (Helne ym. 2012, 130–132; Barry & Doherty 2002; Bardy 2010, 40–45.) Yhteisyys ja palvelujen vertaistuotanto tukevat myös hyvinvoinnin kokemista loving -ulottuvuudella (Helne ym. 2012, 88–110). Tällä tarkoitetaan ihmisten tarvetta vastavuorosiin yhteisyysuhteisiin sekä rakkauden saamiseen ja antamiseen. Hyvinvointi edellyttää Allardtin mukaan sitä, että ihminen kokee kuuluvansa sosiaalisten suhteiden verkostoon perheessä, ystävyysuhteissa ja paikallisyhteisössä. (Allardt 1976, 43, 50.)

Maaseutumiljöödiskursseissa hyvinvoinnin nähdään kietoutuvan maaseudun tarjoaman asuin ympäristön laatuun. Maaseutumiljöö määrittyy turvalliseksi, kauniiksi, rauhalliseksi, luonnonläheiseksi, puhtaaksi ja sitä kautta viihtyisäksi asuin ympäristöksi. Nämä ovat ominaisuuksia, joita on liitetty maaseutuun asuin ympäristönä muissakin tutkimuksissa (esim. Tuorila 2006; Pehkonen 2004). Myös ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä asumisympäristön laatu sekä puhdas ympäristö liitetään kiinteästi hyvinvointiin. Maaseudulla asumisympäristö näyttäytyy hyvinvoinnin kannalta ihanteelliselta. Kylätoiminnan rooli asuin ympäristön säilyttämisessä ja kehittämisessä on merkittävä. Kyläsuunnitelmien maaseutumiljöödiskursseissa kylätoiminnan tehtävinä nähdään ympäristön suojelu ja kehittäminen maltillisesti niin, että maaseutualueen ominaispiirteet säilyvät. Viime vuosikymmeninä aluetieteessä on noussut esille näkemys omaan kylään tai alueeseen identifioitumisen huomattavasta vaikutuksesta sen kehittämishaluun (Valkama, Salonen & Siukio 2013, 24). Maaseudulla omaan kylään identifioitutaan usein vahvasti ja kylätoiminnan kautta paikallisilla asukkailla on mahdollisuus kehittää omaa asuin ympäristöään. Tämänkaltaisen osallisuus on ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen mukaan tärkeää kestävässä hyvinvoinnissa (Helne ym. 2012, 88–110). Asuin ympäristön omaehtoisen kehittämisen ja kylätoiminnan lisäksi kaupungin yhteistyö kylien kanssa nähdään kyläsuunnitelmissa tärkeänä, sillä tarjotakseen todellisen vaihtoehdon kaupunkiasumiselle, maaseudun tonttipolitiikan ja palvelurakenteen on oltava kunnossa.

Toinen ekososiaalisen hyvinvointikäsitteen hyvinvoinnin ulottuvuuksista, being -ulottuvuus, näyttäytyy myös kyläsuunnitelmien hyvinvointidiskursseissa. Allardt (1976) nimittää hyvinvoinnin Being -ulottuvuudeksi ihmisen tarpeita hänen persoonansa hyväksymiseen, arvonantoon, mahdollisuuksiin harrastaa ja osallistua poliittiseen toimintaan. Allardtin mukaan sillä, että ihmisellä on mahdollisuus toteuttaa itseään omana persoonanaan ja saada arvostusta ja hyväksynnän kokemusta on tärkeä rooli ihmisen hyvinvoinnissa. Allardt käyttää tästä sanaa korvaamattomuus, joka syntyy siitä, että ihmistä ei arvoteta vain hyödyn kautta työvoimana tai kuluttajana. (Emt., 46–47.) Kyläsuunnitelmien arvostusdiskurssissa korostetaan kyläläisten merkitystä omalle asuinalueelleen ja sen kehittämiseksi. Arvostus merkityksellistyy diskurssissa sekä osallisuutena että kyläläisten persoonien ja taitojen arvostuksena. Kylissä asukkaita arvostetaan yhteisön jäsenenä omina persooninaan ja heidän taitonsa nähdään arvokkaina resursseina yhteisössä. Kylätoiminnassa asukkailla on mahdollisuus kokea arvostusta ja osallistua yhteisistä asioista päättämiseen.

Bardy (2010a, 42) käyttää hyvinvoinnin being -ulottuvuudesta nimitystä maailmaan orientoituminen, jolla hän tarkoittaa sen pohtimista keitä me olemme, miten me elämme ja mihin me kuulumme. Kyläsuunnitelmien maaseutumiljöödiskurssissa maaseutuun asumisympäristönä liitetään vahvasti kulttuurihistoriallisia arvoja. Kylillä menneisyys on läsnä rakennetussa ympäristössä, tavoissa ja tapahtumissa sekä alueisiin liittyvässä perimätiedoissa. Maaseudulla onkin mahdollisuus kokea olevansa osa kulttuurihistoriallista jatkumoa. Tämä voi olla oleellista sen sen pohtimisessa keitä me olemme, miten me elämme ja mihin me kuulumme. Kyläsuunnitelmissa kulttuurihistoriallisilla arvoilla nähdään olevan monille ihmisille suuri merkitys. Kylätoiminnalla halutaan edistää kulttuuriympäristön säilymistä ja historian tiedon siirtymistä sukupolvelta toiselle. Kylätoiminta voi toteuttaa alueellaan entisöinti- ja rakennushankkeita, järjestää perinnetapahtumia ja koostaa historiatietoja.

Ekososiaalisessa hyvinvointikäsitteessä hyvinvointi nähdään riippuvaisena luontoympäristöstä (Helne ym. 2012; Hirvilampi 2015). Sen säilyminen ja monimuotoisuus nähdään sekä itseisarvona että hyvinvoinnin edellytyksenä (Helne ym., 15–16). Kyläsuunnitelmien luontodiskurssissa luonto merkityksellistyy toisaalta suojelua vaativana ja arvokkaana virkistyspaikkana toisaalta resurssina. Luonnon läheisyyden nähdään tarjoavan mahdollisuuden luontosuhteeseen ja virkistykseen. Tutkitusti jo puolen tunnin kävely luonnossa vähentää stressiä, alentaa verenpainetta ja laskee sydämen sykettä (Kuisma & Mäkelä 2015, 36). Luonnossa liikkuminen siis vaikuttaa suoraan hyvinvointiin. Kyläsuunnitelmien luontodiskurssissa kylän luontoympäristön koetaan tarjoavan ympäri vuoden virkistysmahdollisuuksia kyläläisten lisäksi muillekin. Luonnossa voi harrastaa

monenlaista ulkoliikuntaa sekä marjastaa, sienestää ja kalastaa. Henkilökohtaista luontosuhdetta voidaan pitää kestäväen hyvinvoinnin kannalta erityisen merkittävänä. Suorien hyvinvointivaikutusten lisäksi luonnon arvostus omien positiivisten kokemusten kautta kannustaa luonnon suojelemiseen. Kyläsuunnitelmissa luontosuhteen vahvistumisen näkökulmasta ympäristön ja luontoarvojen säilyttäminen ja suojeleminen koetaan kyläsuunnitelmissa lähtökohtaisesti tärkeinä. Luonto merkityksellistyy kyläsuunnitelmissa kuitenkin myös sen tarjoamien resurssien ja elinkeinomahdollisuuksien kautta. Tällöin ympäristönsuojelu liitetään mahdollisuuksiin hyödyntää luonnon monimuotoisuutta kylän ja sen asukkaiden elinkeinomahdollisuuksien kehittämisessä. Kylätoiminta voi edistää asukkaiden ja vierailijoiden luontosuhteen kehittymistä esimerkiksi rakentamalla ja ylläpitämällä luontoreittejä ja järjestämällä yhteisiä retkiä. Luonnonsuojelua kylätoiminta voi edistää esimerkiksi tarkkailemalla oman alueen luonnontilaa ja sitä hyödyntävien yritysten toimintaa sekä kannustamalla asukkaita ja yrityksiä luonnonsuojeluun järjestämällä tiedotustilaisuuksia, hankkeita, talkoita ja kierrätysmahdollisuuksia.

Kilpailukykyä ja kulutusta korostavassa yhteiskunnassa ihmisten identiteetin rakentuminen ja itsensä toteuttaminen tapahtuvat usein työmarkkina-aseman ja kuluttajuuden kautta (Helne ym. 2012, 79). Ekososiaalisesti kestävä hyvinvointi kuitenkin edellyttää, että hyvinvoinnin being –ja doing ulottuvuuksia toteutetaan sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväillä tavoilla. Kyläsuunnitelmien vapaa-aikadiskurssissa argumentoidaan kylällä järjestettävän harrastetoiminnan ja sen vaatiman kyläläisten oman kokoontumistilan puolesta. Vapaa-aika merkityksellistyy virkistyksen lisäksi sosiaalisen kanssakäymisenä. Vapaa-ajantoiminnot kylällä antavat kyläläisille mahdollisuuden kokoontua yhteen ja tavata toisiaan ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Harrastetoimintaa halutaan järjestää omalla kylällä, sillä liikkumisen nähdään kallistuvan, jos harrastuksiin lähdetään kaupunkiin. Monissa kylissä tämä tila tarkoittaa fyysisesti kylällä olevaa koulurakennusta. Omalla kylällä järjestettävä harrastustoiminta vähentää kestäväen hyvinvoinnin näkökulmasta liikkumisesta aiheutuvia päästöjä sekä mahdollistaa harrastamisen myös pienemmillä tuloilla. Myös tilojen tehokas käyttö on ekologista. Yhteinen toiminta edistää hyvinvointia yhteisyyssuhteiden ulottuvuudella ja on osaltaan tukemassa kyläläisten kokonaisvaltaista ekososiaalista hyvinvointia.

6.2 Johtopäätökset

Kylätoiminta näyttäytyy mahdollisuuteena kestäväen ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä omalla alueellaan ja maaseutu asuin- ja virkistysympäristönä näyttäytyy hyvinvointia tuottavana

tilana. Sosiaalipoliittisella toiminnalla ja yhteiskunnallisella ohjauksella voidaan tukea kestävästä hyvinvointia, mutta myös yhteisöillä on tärkeä rooli. Kestävämpään elämäntapaan siirtyminen edellyttää Hirvilammen (2009, 272–273) mukaan uudenlaisia yhteisesti jaettuja arvoja, toimintamalleja ja sosiaalisten normien muuttamista. Paikallisyhteisöillä voi olla merkittävä rooli paitsi ekososiaalisen hyvinvoinnin tuottamisessa myös niiden arvojen ja elämäntapojen muokkaamisessa ja tukemisessa, joiden kautta ihmiset omaksuvat uudenlaisen kestävämmän kokemuksen hyvinvoinnista. Paikallisyhteisöillä on myös historiallista ja kulttuurista tietoa, joka on tärkeää perinteisten elämäntapojen ja luontosuhteen sekä alueiden säilyttämisessä.

Ekososiaalinen ymmärrys hyvinvoinnista painottaa perustarpeiden tyydyttämisen jälkeen elämänlaadullisia seikkoja ja niitä tekijöitä, jotka lisäävät koettua hyvinvointia. Kylätoiminnalla voidaan aktiivisesti vahvistaa erityisesti hyvinvointia sen loving-, being- ja doing -ulottuvuuksilla. Erik Allardtin (1976) esittämä hyvinvoinnin ja tarpeiden jaottelu elintasoon (Having), yhteisyysuhteisiin (Loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Being ja Doing) on toimiva lähestymistapa tarkastella kylätoiminnan hyvinvointidiskursseja kriittisesti ekososiaalisesta näkökulmasta. Allardtin termit kuvaavat mielestäni hyvin juuri niitä hyvinvointiin liitettäviä merkityksiä, joita kyläsuunnitelmien hyvinvointidiskursseissa esiintyy.

Tämän sekä muiden tutkimusten mukaan maaseudulle, varsinkin harvaan asutulle maaseudulle, kohdistuu kuitenkin myös merkittäviä hyvinvoinnin haasteita. Eniten hyvinvoinnin vajeita esiintyi diskursseissa, jotka koskivat hyvinvoinnin having -ulottuvuutta. Näissä diskursseissa kylätoiminnan roolin nähtiin keskittyvän edunvalvontaan ja vastuu asetettiin usein muille kuten kunnille. Nämä hyvinvoinnin ulottuvuudet vaativat yhteistyön kehittämistä ja panostusta myös kyläyhteisön ulkopuolelta jo laillisuusnäkökohtien vuoksi.

Kyläsuunnitelmien tarkastelu on kiinnostavaa myös siitä näkökulmasta, jäävätkö jotkin diskurssit marginaaliin. Tässä tutkimuksessa keskityin kuvaamaan löytyneitä hyvinvointidiskursseja, mutta huomioni kiinnittyi siihen, että hyvinvoinnin edistämiseen liitettiin usein samat kohderyhmät. Erityistä huomiota kyläsuunnitelmissa kiinnitettiin usein vanhusten, lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvointiin. Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät, työttömät ja vammaiset, eli syrjäytymisen ja hyvinvoinnin vajeiden kannalta erityisen haavoittuvat kohderyhmät jäivät jokaisessa kyläsuunnitelmassa täysin huomiotta. Tämä on merkittävää, sillä suurimmassa osassa kyläsuunnitelmissa esiintyvistä hyvinvointidiskursseista hyvinvointi ja sen edistäminen liitetään kiinteästi osallisuuteen kylän yhteisöllisestä toiminnasta ja useissa tutkimuksissa on havaittu, että

osa asukkaista jää joko omasta halustaan tai tahtomattaan kylän yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle. Aini Pehkonen (2004) on tutkinut vuosina 1990–2000 kymmeneen suomalaiseen kylään muuttaneiden kokemuksia muuttamisen syistä ja heidän inkluusio- tai eksluusioprosesseistaan kyläyhteisössä. Pehkosen aineiston mukaan taloudellisista vaikeuksista kärsivät pitivät kylillä vähiten yhteyttä naapureihinsa ja eristäytyivät sosiaalisesti. Pehkosen mukaan kylätoiminta ei tavoita syrjään vetäytyviä ja kylien yhdistystoiminta voi kukoistaa rajatuissa verkostoissa eriarvoistaen kyläläisiä näiden aktiivisuuden mukaan. Pehkosen mukaan yhteisöllisyyden luojina ovat vahvat ja eettisesti tietoiset yksilöt, joiden moraalinen arvomaailma vaikuttaa siihen, miten he haluavat rakentaa suhteita ja luottamusta ihmisten välille. Pelkästään maaseutumainen ympäristö ei takaa yhteisöllisyyttä vaan se rakentuu yksilöistä, jotka haluavat kannatella myös heikompiosaisia. (Emt., 103, 115, 143.) Taloudelliset ongelmat ja sosiaalinen eristäytyneisyys sekä voimattomuus luoda uusia suhteita vaikuttivat heikentävästi koettiin hyvinvointiin. Pehkonen painottaakin, että voidakseen hyvin ihmisellä täytyy olla mahdollisuus osallistua yhteisön elämään tasavertaisena ja hyvän elämän tuottamiseen kuuluu yksilön tukeminen yhteisön elämään osallistumisessa. (Emt. 145.)

Päivi Kivelä (2015) kirjoittaa, että syrjäytymistä koskeva tieto on pääsääntöisesti tietoa kaupungeista ja kaupunkien syrjäytymisilmioista. Hän on tutkimusraportissaan tarkastellut ”syrjässä syrjäytyneitä” eli syrjäisellä maaseudulla asuvia heikossa asemassa olevia ja heidän auttamisverkostojaan. Kivelä toteaa, että syrjässä asuvat sairaat, köyhät, eläkeläiset, pitkäaikaistyöttömät ja erilaisista liikkumisen rajoitteista kärsivät huono-osaiset kuntalaiset ovat erityisessä vaarassa pudota kokonaan yhteiskunnallisen osallisuuden sekä palveluiden ja sosiaaliturvan ulkopuolelle. Avun tarpeessa olevalle itselleen kynnys hakeutua avun ja etäännyneiden palveluiden piiriin voi olla ylitsepäsemätön fyysisten, psyykkisten tai taloudellisten esteiden vuoksi. Kun tähän vielä liittyy esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmia, tekee se Kivelän tutkimuksen mukaan ihmisestä usein luotaantyöntävän ja pelottavan, jolloin heikossa asemassa oleva ihminen on vieläkin hankalammin muiden ihmisten, osallisuuden ja yhteiskunnallistenkin palveluiden tavoitettavissa. (Emt., 25-26.)

Vihreä lähimetsä ja ekososiaalista hyvinvointia mahdollistava kyläyhteisö eivät takaa kestävän hyvinvoinnin edistymistä niiden kohdalla, joilla ei ole resursseja niiden hyödyntämiseen. Tämä pätee sekä kylällä että kaupungissa asuvien heikommassa asemassa olevien hyvinvoinnin tukemiseen ja mahdollisuuteen hyödyntää maaseudun tarjoamia hyvinvoinnin lähteitä. Sairaus, vamma tai sosiaaliset ongelmat voivat estää omatoimisen lähimaaseudun luonnon hyödyntämisen.

Tässä esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvissa lisääntynyt Green Care –toiminta tarjoaa mahdollisuuksia hyödyntää maaseutua ja kyläyhteistyötä ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämässä. Green Care –toiminnassa edistetään muun muassa luonto-, eläin-, ja maatalavusteisten menetelmien käyttöönottoa hyvinvointi- ja terveystalvissa ja edistetään toimintakyvyltään heikentyneiden oikeutta luontoon, liikuntaan, sosiaalisiin suhteisiin ja yhteisölliseen kokemiseen. (GreenCare Finland 2015.)

Tällä hetkellä kyläsuunnitelmissa hyvinvoinnin edistäminen kylällä asettuu osaksi kylän kokonaisvaltaista kehittämistä. Hyvinvoinnin edistäminen tapahtuu välillisesti osana monia kehittämistavoitteita kuten kylän asukashankintaa ja siihen liittyvää palvelu- ja infrastruktuurin ja kaavoituksen kehittämistä. Koska kylätoimijat ja -yhteisöt nähdään maaseudun politiikkaohjelmia myöten yhä selvemmin osa paikallista hyvinvointitoimijoiden verkostoa, voisi olla perusteltua tarkastella kyläkohtaista hyvinvointia myös omana kokonaisuutenaan. Esimerkiksi kyläkohtaisesti laadituissa hyvinvointisuunnitelmissa voitaisiin tarkastella alueen asukkaiden hyvinvointia ja ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämistä kylän alueella. Näissä suunnitelmissa voitaisiin huomioida erityisesti heikossa asemassa olevien hyvinvoinnin edistäminen. Kyläsuunnitelmat edistävät kylän tavoitteellista kehittämistä asuinalueena ja sen tiimoilla tehtävää yhteistyötä esimerkiksi kunnan kanssa. Hyvinvointisuunnitelma voisi toimia samoin edistäen kylätoiminnan yhteistyötä kunnan, järjestöjen ja yritysten kanssa maaseudun hyvinvointimahdollisuuksien tunnistamisessa sekä niiden hyödyntämisessä.

6.3 Ajatuksia jatkotutkimuksesta

Tämä tutkimus sijoittui kaupunginläheiselle ja ydinmaaseudulle, sillä Satakunnan syrjäiseltä maaseudulta ei ollut saatavilla ajantasaisia kyläsuunnitelmia. Hyvinvoinnin edistämisen konteksti on harvaan asutulla, syrjäisellä maaseudulla hyvin erilainen. Kylien sosiaaliset, kulttuuriset, elinkeinolliset ja maisemalliset piirteet vaihtelevat suuresti kaupunkien läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Maaseudun hyvinvoinnin alueellisesta erilaistumisesta kertovat tutkimukset osoittavat että maaseudun nurjat kasvot löytyvät harvaan asutulta, syrjäiseltä maaseudulta, jossa väestön ikääntyminen ja työikäisten poismuutto heikentävät väestöllistä ja taloudellista huoltosuhdetta ja johtavat alueen palveluiden ja infrastruktuurin heikkenemiseen. Hyvinvoinnin alueellinen

erilaistuminen on tosiasia ja se koskettaa monen syrjäisen maaseudun asukkaan arkea työttömyytenä, yksinäisyytenä ja psykososiaalisina ongelmina. (Ks. Ponnikas, Voutilainen, Korhonen & Kuhmonen 2014; Malinen, Kytölä, Keränen & Keränen 2006.) Syrjäisen maaseudun kylissä myös kylätoiminnan toimintaedellytykset ovat heikommat. Aktiivisia osallistujia ja yhteistyökumppaneita on vähemmän, aktiivit ikääntyvät ja ihmiset asuvat kaukana toisistaan. Olisi tärkeää tarkastella sitä, miten hyvinvointi syrjäisen maaseudun kylissä kehittyy, kun nykyisessä tilanteessa vastuuta maaseudun yhteisöjen ja yksilöiden hyvinvoinnista halutaan yhä enemmän siirtää paikallisille asukkaille ja yhteisöille, kuten kyläyhdistyksille ja osuuskunnille. Tämä tutkimus herätti mieleeni kysymyksen siitä, millaisena paikalliset toimijat näkevät toimintansa merkityksen ja mahdollisuudet ekososiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa syrjäisellä maaseudulla? Syrjäinen maaseutu kattaa lähes 70 prosenttia Suomesta ja vaikka näillä alueilla asuu vain noin 6 prosenttia suomalaisista (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014, 18) ovat nämäkin kylät tärkeitä elämisen ja identiteetin rakentumisen paikkoja asukkailleen.

Syrjäisen maaseudun hyvinvointipuhetta on haasteellisempi lähestyä diskurssianalyttisesti, sillä kylätoiminta on näillä alueilla usein hiljaisempaa ja kyläsuunnitelmien määrä pienempi. Syrjäisen maaseudun hyvinvointidiskurssien tutkiminen edellyttää jalkautumista alueille ja aineiston keräämistä esimerkiksi haastattelujen kautta.

Sosiaalipolitiikan vastuuta kestävästä kehityksestä perustellaan sillä, että ilmastonmuutos on terveys- ja hyvinvointiriski. Ympäristön muutokset ja tavoiteltu hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja niihin tähtäävät toimet vaikuttavat ihmisten arkeen monin tavoin. Eniten ilmastonmuutoksesta kärsivät ne, joilla on vähiten resursseja sopeutua siihen, eli vanhukset, lapset, vammaiset, köyhät ja marginalisoituneet ihmiset. (Vaarama 2010, 151–155.) Ympäristöongelmien vaikutukset kohdistuvat usein köyhimpiin kansalaisiin, joilla ei ole mahdollisuutta valita elinympäristöään (Cahill 2002; Vaarama 2010, 151–155). Suomessa keskeiset eriarvoisuuden uhat liittyvät maantieteellisten alueiden eroihin ja energian hinnan nousuun (Vaarama 2010, 151–155). Tästä syystä maaseudun ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen liittyvä sosiaalipoliittinen tutkimus, jonka keskiössä ovat heikoimmassa asemassa olevat kansalaiset, olisi erityisen tärkeää. Tässä tutkimuksessa huomattiin, että näiden haavoittuvien kohderyhmien hyvinvoinnin edistämiseen ei ole kiinnitetty kyläsuunnitelmissa huomiota.

Jatkotutkimus kyläkohtaisten hyvinvointisuunnitelmien mahdollisuuksista olisi myös mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Tutkimuksen voisi toteuttaa esimerkiksi toimintatutkimuksena, jonka yhteydessä pilottikylille laadittaisiin hyvinvointisuunnitelma.

LÄHTEET

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY

Bardy, Marjatta (2011) Kestävä kehitys ja viisi teesiä yhteiskunnallisesta murroksesta. Futura 30/2011.

Bardy Marjatta. Hyvinvoinnin ulottuvuudet – perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Julkaisussa: Lammi-Taskula Johanna, Karvonen Sakari, Ahlström Salme, toim. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2009: 226–242.

Bardy, Marjatta & Parrukoski, Sanna (toim.) (2010) Hyvinvointi ilmastomuutoksen oloissa? Keskustelunavauksia tulevaisuusvaliokunnalle. Helsinki: Yliopistopaino.

Bardy Marjatta. Selvityksen luonne ja ajatuskulku (2010a) Teoksessa: Bardy Marjatta, Parrukoski Sanna, toim. Hyvinvointi ilmastomuutoksen oloissa? Keskustelunavauksia tulevaisuusvaliokunnalle. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sivut: 15–20.

Bardy Marjatta. Hiiliepookin jälkeinen sivilisaatio? (2010b) Julkaisussa: Bardy Marjatta, Parrukoski Sanna, toim. Hyvinvointi ilmastomuutoksen oloissa? Keskustelunavauksia tulevaisuusvaliokunnalle. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sivut: 40–45.

Bardy, Marjatta (2009) Hyvinvoinnin ulottuvuudet – perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Barry, John & Doherty, Brian (2002) The Greens and Social Policy: Movements, Politics and Practice? Teoksessa: Michael, Cahill & Tony, Fitzpatric (toim.) (2002) Environmental issues and social welfare. Blackwell Publishing. Sivut 119–139.

Berger, Peter L. & Luckman, Thomas (1994) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedon sosiologinen tutkielma. (Suom. Raiskila, Vesa) Helsinki: Gaudeamus.

Cahill, Michael (2002a) The environment and Social Policy. London: Routledge.

Cahill, Michael (2002b) *Local Welfare: State and Society*. Teoksessa: Tony, Fitzpatrick & Michael, Cahill (toim.) (2002) *Environment and Welfare. Towards a Green Social Policy*. Palgrave Macmillan. Sivut 82–96.

Cahill, Michael & Fitzpatrick, Tony (toim.) (2002) *Environmental issues and social welfare*. Blackwell Publishing.

Cahill, Michael & Fitzpatrick, Tony (2002). Editorial introduction. Teoksessa: Michael, Cahill & Tony, Fitzpatrick (toim.) (2002) *Environmental issues and social welfare*. Blackwell Publishing. Sivut 1–3.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

Fitzpatrick, Tony & Cahill, Michael (toim.) (2002) *Environment and Welfare. Towards a Green Social Policy*. Palgrave Macmillan.

Fitzpatrick, Tony & Cahill, Michael (2002) *The New Environment of Welfare*. Teoksessa: Tony, Fitzpatrick & Michael, Cahill (toim.) (2002) *Environment and Welfare. Towards a Green Social Policy*. Palgrave Macmillan. Sivut 1–20.

Foucault, Michel (2005) *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, Lauri (1967) *Kuntaa pienemmät alueyksiköt Suomessa*. *Terra* 79(2): 49–53.

GreenCare Finland (2015) <http://www.gcfinland.fi/>. Viitattu 15.10.2015.

Hautamäki, Lauri (1989) *Elävä kylä, elävä kotiseutu, elävä Suomi. Kylätoiminnan tausta, synty ja laajeneminen kansanliikkeeksi*. Helsinki: Kyläasiain neuvottelukunta.

Helminen, Ville & Nurmio, Kimmo & Rehunen, Antti & Ristimäki, Mika & Oinonen, Kari & Tiitu, Maija & Kotavaara, Ossi & Antikainen, Harri & Rusanen, Jarmo. (2013) *Kaupungin-maaseudun*

alueluokitus. Paikkatietomuotoisen alueluokituksen muodostamisperiaatteet. Syke.
<http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus>.

Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli & Laatu, Markku (2012) Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hirvilammi, Tuuli (2009) Kohti ympäristösosiaalipolitiikkaa. *Janus* vol. 1 (3), 269–277.

Hoffrén, Jukka & Rättö, Hanna (2010) Huomio talouskasvusta hyvinvoinnin mittaamiseen. Teoksessa: Marjatta, Bardy & Sanna, Parrukoski (toim.) (2010) Hyvinvointi ilmastonmuutoksen oloissa? Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sivut 85–87.

Hogget, Paul (2002) Democracy, Social Relations and Ecowelfare. Teoksessa: Michael, Cahill & Tony, Fitzpatric (toim.) (2002) Environmental issues and social welfare. Blackwell Publishing. Sivut 140–158.

Hyryläinen, Torsti (1994) Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Line Sixtyfour Oy.

Häikiö, Liisa & Saikkonen, Paula (2010) Tarvitsemme uusia utopioita hyvinvoinnin politiikkaan. Teoksessa: Marjatta, Bardy & Sanna, Parrukoski (toim.) Hyvinvointi ilmastonmuutoksen oloissa? Helsinki: Yliopistopaino. Sivut 37–41.

Jackson, Tim (2009) Hyvinvointia ilman kasvua. Rajallisen planeetan taloustiede. Suom. Jyri Raivio. Helsinki: HS kirjat.

Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa: Arja, Jokinen, & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. Sivut 37–53.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa: Arja, Jokinen & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. Sivut 54–97.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) Diskurssianalyysin aakkoset Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa: Arja, Jokinen & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (1993) Diskurssianalyysin aakkoset Tampere: Vastapaino.

Järvelä, Marja (2006) Akateeminen sosiaalipolitiikka ja kestävä kehitys. Janus vol. 14 (3), 328-332.

Karvonen, Sakari (2015) Hyvinvoinnin alue-erojen jäljillä: politiikkaa vai paikallista kehittämistä? Teoksessa Antti Kaihovaara (toim.) Jakolinjojen Suomi. Kalevi Sorsa –säätio. Sivut 119–140.

Kiander, Jaakko (2008) Ilmastopolitiikka ja tulonjako. Selvitys Vanhasen II hallituksen tulevaisuusselontekoa varten. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 22/2008.

Kivelä, Päivi (2015) Syrjässä syrjäytyneet. Pelon sosiaalipolitiikka ja verkostoyhteistyön mahdollisuudet maaseudulla. Helsinki: Sininauhaliitto.

Kuisma, Juha & Mäkelä, Matti (2015) Kylien tulevaisuus. Polemia-sarjan julkaisu nro 96. Kunnallisan alan kehittämissäätio.

Kumpulainen, Kaisu (2014) Kun pienestä kunnasta tulee kylä. Kuntaliitosten vaikutukset maaseutuyhteisöissä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Alueiden kehittäminen Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 33/2014.

Kurkela, Marja Kerttu (2007) Osuuskunta kylätoiminnassa –tapausesimerkkinä Rämsoon kyläosuuskunta. Pro gradu –tutkielma aluetiede Yhdyskuntatieteiden laitos Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta Tampereen yliopisto.

KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/otos/otantamenetelmat.htm>. Viitattu: 23.2.2015.

Lahtinen, Eija & Vehmasto, Elina (2005) Paikallisen kehittämistyön käsikirja. Osallistavuus sosiaalisen pääoman kehittäjänä. Sosiaalista pääomaa kylille –hanke 2002-2005. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus.

Leader Suomi (2015) Mitä on Leader? <http://leadersuomi.fi/fi/mita-on-leader-toiminta>. Viitattu: 13.7.2015.

Lehtola, Ilkka, Rehunen, Antti & Hiltunen, Mervi J. (2012). Palveluasioinnin toimintaympäristön muutos maaseudulla. Teoksessa: Antti, Rehunen, Manu, Rantanen, Ilkka, Lehtola & Mervi J. Hiltunen (toim.): Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 88. Sivut 22–31.

Lehtonen, Tommi (2009) Kestävän kehityksen arvot. Futura 28 (2009):3.

Living Planet Report 2014 (2014) Species and spaces, people and places. WWF. http://www.footprintnetwork.org/ar/index.php/GFN/page/living_planet_report2/. Viitattu: 24.5.2015.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (2014) Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, alueiden kehittäminen 9/2014.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (2004) Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2010. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 10/2004.

Massa, Ilmo (toim.) (2009) Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus.

Malinen, Pentti & Kytölä, Liisa & Keränen, Heikki & Reijo, Keränen (2006) Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriö 7/2006.

Metsämuuronen, Jari (2006) Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa: Jari, Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 15–77.

Nussbaum, Martha (2001) *Upheavals of Thought. The Intelligence of Emotions*. Cambridge: University Press.

Pehkonen, Aini (2004) *Kylä kutsuu: tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Siirtolaisuustutkimuksia A. Siirtolaisuusinstituutin julkaisuja*.

Perheentupa, Tuomas (toim.) (2008) *Vastuuta ottava paikallisyhteisö. Kylätoiminnan ja Leader-ryhmien valtakunnallinen ohjelma 2008-2013*. Suomen kylätoiminta ry:n (SYTY) julkaisusarja 2/2008.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Ponnikas, Jouni, Korhonen, Sirpa, Kuhmonen, Hanna-Mari, Leinamo, Kari, Lundström, Niklas, Rehunen, Antti & Siirilä, Heli (2011) *Maaseutukatsaus 2011. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2011*.

Ponnikas, Jouni, Voutilainen, Olli, Korhonen, Sirpa & Kuhmonen, Hanna-Mari (2014) *Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, 2/2014*.

Putnam (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Pynnönen, Anu (2013) *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen* N:o 379/2013 working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence=1>.
Viitattu: 3.5.2015.

Rantanen, Manu, Lehtola, Ilkka, Hyyryläinen, Torsti & Hiltunen, Mervi J. (2012). *Palvelujen saavutettavuuden käsite ja ulottuvuudet*. Teoksessa Antti, Rehunen, Manu, Rantanen, Ilkka, Lehtola & Mervi J. Hiltunen (toim.): *Palvelujen saavutettavuus muutoksessa – maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 88. Sivut 13–21.

Remes, Liisa (2006) Diskurssianalyysin perusteet. Teoksessa: Jari, Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 288–375.

Rouhiainen, Vesa (2014) Kylätoiminnan tila. Helsingin yliopisto Ruralia instituutti raportteja 122.

Ruuskanen Petri (2001) Sosiaalinen pääoma –käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Vatt-tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. Viitattu 28.01.2015.

Saari, Juho (2012) Onnellisuuspolitiikka. Kohti sosiaalisesti kestäväää Suomea. Kalevi Sorsa - säätiön julkaisuja 1/2012.

Saarin, Arttu, Airio, Ilpo, Kaikkonen, Risto & Luoma, Minna-Liisa (2013) Onnellisuus erityyppisillä asuinalueilla. Yhteiskuntapolitiikka 78, 2013.

Satakunnan alueellinen maaseudun kehittämissstrategia 2014–2020. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/58383/Strategia_web.pdf/21f34cf5-cda6-4a05-a1e1-783eacc79688. Viitattu: 10.10.2015.

Suomen Kylätoiminta ry (2014) Voimistuvat kylät - vahvistuvat lähiyhteisöt. Paikallisen kehittämisen valtakunnallinen ohjelma 2014–2020. Suomen Kylätoiminta ry:n julkaisuja 1/201.

Suomen Kylätoiminta ry (2015) <http://www.kylatoiminta.fi/>. Viitattu: 6.5.2015.

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa: Arja, Jokinen & Kirsi, Juhila & Eero, Suoninen (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino. Sivut 17–36.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014a) Hyvinvointipolitiikan osa-alueita.
[https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-
alueita](https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-alueita). Viitattu: 13.10.2015.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014b) Aluepolitiikka.
[https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-
alueita/aluepolitiikka](https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-alueita/aluepolitiikka). Viitattu: 10.10.2015.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014c) Hyvinvointipolitiikan osa-alueita.
[https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-
alueita](https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/tavoitteet-ja-keinot/hyvinvointipolitiikan-osa-alueita). Viitattu 10.10.2015.

Tuorila, Helena (2006). ”Täällä maalla on hyvä asua”. Kokemukset maaseudusta uutena asuinympäristönä. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 4:2006.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014) Alueiden kehittäminen.
[https://www.tem.fi/alueiden_kehittaminen 2014](https://www.tem.fi/alueiden_kehittaminen_2014). Viitattu 13.10.2015

Vaarama, Marja (2010) Ilmaston muutos on terveys- ja hyvinvointiriski ja tarvitsee kansallisen strategian. Teoksessa: Marjatta, Bardy & Sanna, Parrukoski (toim.) Hyvinvointi ilmastomuutoksen oloissa? Keskustelunavauksia tulevaisuusvaliokunnalle. Helsinki: Yliopistopaino. Sivut 151–155.

Valkama, Pekka (toim.) (2013) Kylien organisoinnin hallinta. Tutkimus kyläyhteisöjen hallinnan järjestämistavoista ja –kokemuksista. Maaseutupolitiikan yhteis-työryhmän julkaisuja 6/2013.

Valkama, Pekka, Salonen Annastiina & Suikio Joanna (2013) Käsitteelliset lähtökohdat. Teoksessa: Pekka, Valkama (toim.) Kylien organisoinnin hallinta. Tutkimus kyläyhteisöjen hallinnan järjestämistavoista ja –kokemuksista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 6/2013. Sivut 20–33.

Wood, Linda A. & Kroger, Rolf O. (2000) Doing Discourse Analysis: Methods for Studying Action in Talk and Text. SAGE Publications.

WWF Suomi (2015) Luonnonvarat loppuivat tänään – kasvanut hiilijalanjälkemme aikaisti maailman ylikulutuspäivää lähes viikolla. <http://wwf.fi/wwf-suomi/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Luonnonvarat-loppuivat-tanaan--kasvanut-hiilijalanjalkemme-aikaisti-maailman-ylikulutuspaivaa-lahes-viikolla-2545.a>. Viitattu: 13.10.2015.

Ympäristöministeriö (2015) Mitä on kestävä kehitys? http://www.ymparisto.fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys. Viitattu 5.5.2015.

LIITE 1

Listaus kyläsuunnitelmista

Makholma (1)

Ahlainen (2)

Kuumainen (3)

Noormarkku (4)

Pinomäki (5)

Lassila (6)

Peränkylä (7)

Korkeaoja (8)

Luodonkylä (9)

Lyttylä (10)

Tykköo ja Kuusijoki (11)

Sydänmaa (12)

Kukonharja (13)